

PILIEŲ
CIVILIZACIJOS
INSTITUTAS

PILIEŲ CIVILIZACIJOS INDEKSAS 2019 M.

PILIE TINĖS
VISUOMENĖS
INSTITUTAS

PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS
2019 metai

Civic Empowerment Index
2019

Vilnius

2020

Tyrimo metodiką sukūrė:

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

2019 m. tyrimo ataskaitą parengė:

Ieva Petronytė-Urbonavičienė, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė, Mindaugas Degutis

Į anglų kalbą vertė:

Maryja Šupa

2019 m. Pilietinės galios indekso tyrimą parėmė:

LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

Reprezentatyvius Lietuvos visuomenės ir Lietuvos mokytojų apklausas 2019 m. PGI tyrimui atliko:

spinter tyrimai

© Pilietinės visuomenės institutas, 2020

© Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė, Ieva Petronytė-Urbonavičienė, 2020

TURINYS

IŽANGA.....	5
I. LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	6
1.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS	6
1.2. PILIETINIS AKTYVUMAS	8
1.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS	10
1.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS	12
1.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS.....	15
1.6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS.....	17
II. LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS.....	19
2.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS	19
2.2. PILIETINIS AKTYVUMAS	22
2.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS	27
2.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS	32
2.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS.....	34
2.6. LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS.....	38
III. PROFESINIŲ SAJUNGŲ PROTESTO VEIKSMŲ – 2018 M. IR 2019 M. PABAIGOS MOKYTOJŲ PROTESTŲ – VERTINIMAS MOKYTOJŲ IR VISUOMENĖS AKIMIS	41
3.1. PROTESTO VEIKSMAI MOKYTOJŲ AKIMIS.....	41
3.1.1. Problemų, susijusių su mokytojų darbu, vertinimas.....	42
3.1.2. Veikimo potencialas ir nuostatos dėl palaikymo	44
3.1.3. Mokytojų dalyvavimas 2018 ir 2019 metų protestuose	45
3.2. MOKYTOJŲ IR PROTESTO AKCIJŲ VERTINIMAS VISUOMENĖS AKIMIS.....	51
APIBENDRINIMAS.....	56
SUMMARY	59
PRIEDAI	63
1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?	63
2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE APKLAUSAS	67
3 PRIEDAS. VISUOMENĖS APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2019 M.“ KLAUSIMYNAS	69
4 PRIEDAS. MOKYTOJŲ APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2019 M.“ KLAUSIMYNAS	75

IŽANGA

Visuomenę, kaip politinę bendruomenę, stiprinant yra svarbu nuolat vertinti jos būklę ir raidos tendencijas. Siekdamas šio tikslo Pilietinės visuomenės institutas nuo 2007 m. vykdo ilgalaikį tyrimų projektą, kuriuo kasmet nustatomas ir skelbiamas mūsų visuomenės pilietinės galios indeksas. Pilietinės galios indeksas parodo, koks yra ir kaip kinta visuomenės domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei pilietinio dalyvavimo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumo pilietinei veiklai vertinimas. Kasmet pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas leidžia ne tik sekti pilietinės visuomenės raidos tendencijas, tačiau ir įvertinti įvairių aktualijų, visuomenei svarbių įvykių ar vykdomų programų poveikį.

Šioje ataskaitoje pristatomas 2019 m. Pilietinės galios indekso tyrimas. Jo ypatybė – šalia visos visuomenės atskirai ištirta Lietuvos mokytojų pilietinė galia. Tyrimo duomenys leidžia detaliau nustatyti ir su visa visuomene palyginti Lietuvos mokytojų pilietinę galią, įvertinti jos kismą bėgant laikui (Lietuvos mokytojų pilietinė galia taip pat matuota 2008 m., 2009 m. ir 2014 m.). 2018-2019 m. aktualijos – profesinių sąjungų, pirmiausia – mokytojų, protesto akcijos – paskatino į tyrimą įtraukti ir papildomus klausimus, leidžiančius atskleisti pačių mokytojų savijautą, matomas problemas, profesijos prestižą, taip pat 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmų vertinimą visuomenėje ir tarp pačių mokytojų bei įsitraukimą į jį.

Skiriame šią tyrimo ataskaitą visiems, besidomintiems ir besirūpinantiems pilietinės visuomenės būkle bei jos kaita Lietuvoje.

Lietuvos pilietinės galios indeksą pagal mokslininkų dr. Ainės Ramonaitės, dr. Rūtos Žiliukaitės ir dr. Mindaugo Degučio parengtą metodiką Pilietinės visuomenės institutas tiria nuo 2007 metų. 2019 m. tyrimas – jau dešimtas.

2019 m. Lietuvos visuomenės ir Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso tyrimą rėmė LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

Reprezentatyvias Lietuvos visuomenės ir Lietuvos mokytojų apklausas tyrimui atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovė „Spinter tyrimai“. Daugiau informacijos apie tyrimo metodiką bei atliktas reprezentatyvias apklausas galima rasti šios ataskaitos prieduose.

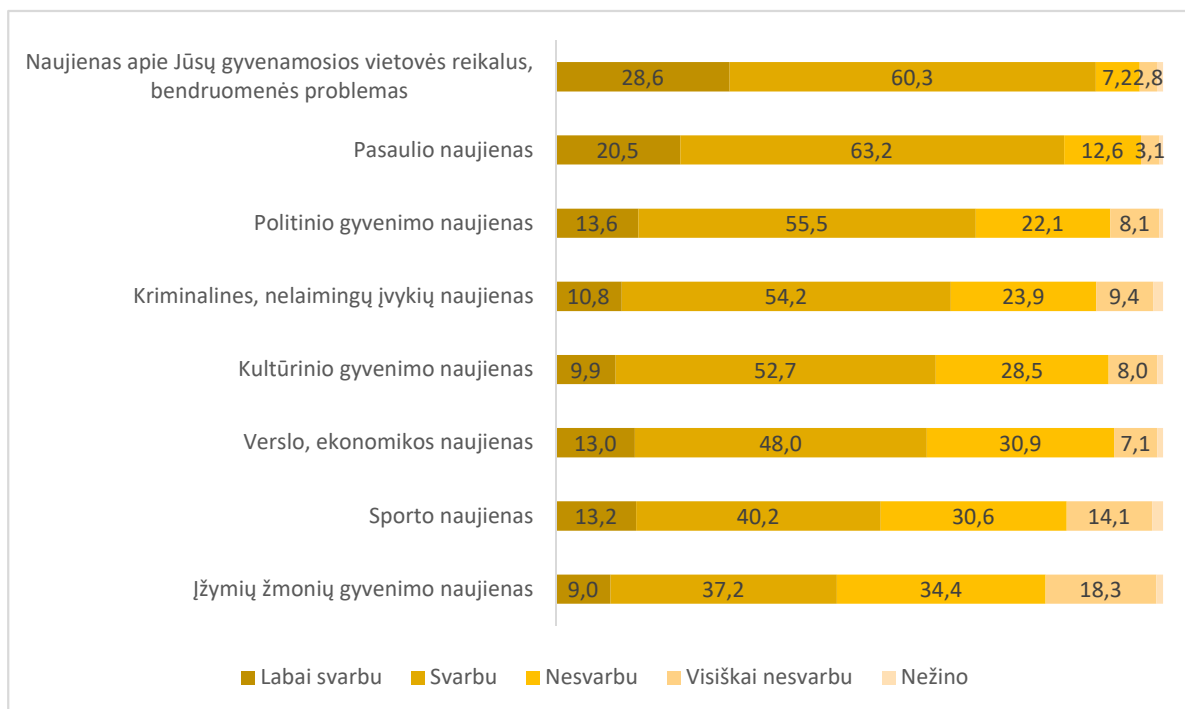
Visi Pilietinės galios indekso tyrimų duomenys skelbiami Pilietinės visuomenės instituto tinklalapyje www.civitas.lt.

I. LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

1.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Domėjimasis viešaisiais reikalais Pilietinės galios indekso tyrime matuojamas užduodant respondentams klausimą: „Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu? 1. Sporto naujienas; 2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas; 3. Kultūrinio gyvenimo naujienas; 4. Politinio gyvenimo naujienas; 5. Verslo, ekonomikos naujienas; 6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas; 7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas; 8. Pasaulio naujienas“. 2019 m. apklausos atsakymų pasiskirstymai matomi 1.1 paveiksle.

1.1 pav. Lietuvos gyventojų domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

Kaip matyti, Lietuvos gyventojai ir toliau labiausiai domisi „artimiausiomis“ naujienomis – dažniausiai kasdien svarbu yra sužinoti apie gyvenamosios vietovės, bendruomenės reikalus. Svarbu ir labai svarbu tai 89 proc. respondentų. Tiesa, „pasaulio naujienos“ populiarumu beveik nenusileidžia – 2019 m. šias naujienas kasdien svarbu ir labai svarbu sužinoti 84 proc. respondentų. Palyginus šio tipo naujienas su kitomis naujienų grupėmis matome didelį atotrūkį. Tačiau šis pasaulio naujienų svarbos prilyginimas „artimiausiomis“ naujienoms nėra naujas reiškinys. Tai matėme ir prieš 5 metus atliktame tyrime. Tai tik dar kartą patvirtina, kad gyvename „globalaus kaimo“ modernybėje, o pasaulinės naujienos jame tampa ne mažiau svarbios ir įdomios nei artimiausios aplinkos žinios.

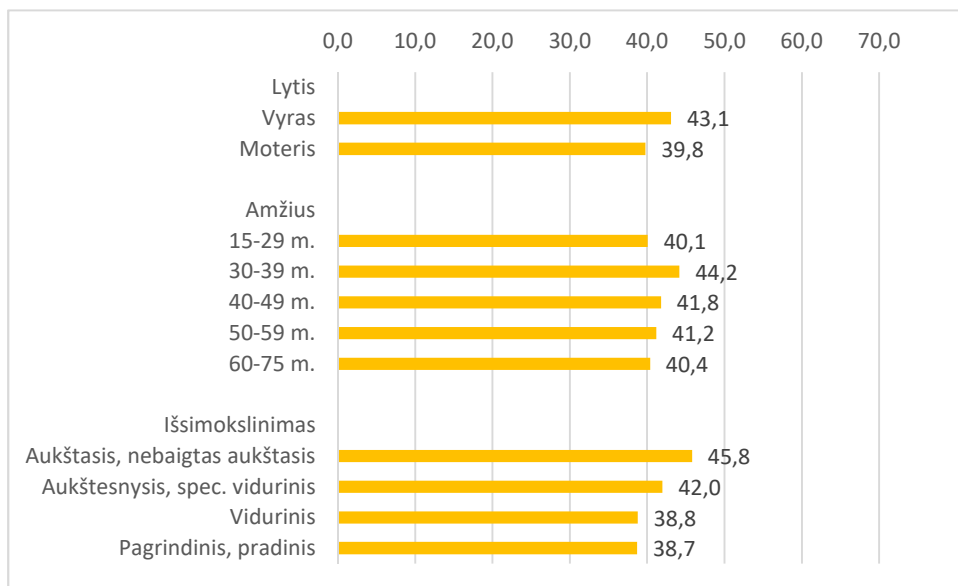
Politinio, kriminalinio, kultūrinio gyvenimo ir verslo bei ekonomikos naujienos visuomenę domina mažiau – kasdien svarbu ir labai svarbu jas sužinoti 61-69 proc. gyventojų. Sporto naujienos kasdien

daugiau ar mažiau svarbios 53 proc., įžymių žmonių gyvenimo – 46 proc. respondentų. Visi šie skaičiai nedaug pakito palyginti su prieš 5 metus atlikta apklausa.

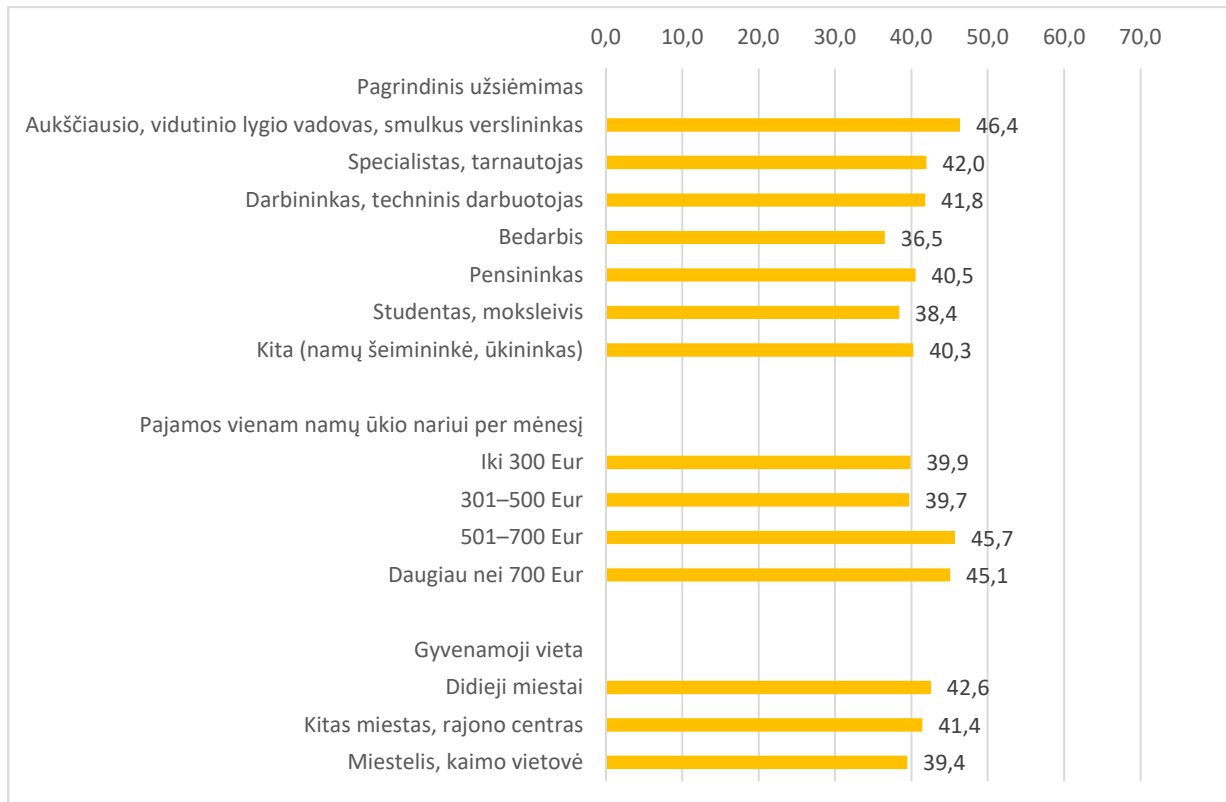
Pagal domėjimąsi vietos, politikos, ekonomikos ir verslo, kultūros bei sporto naujienomis apskaičiuotas domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas 2019 m. įgyja vidutinę 41,4 balo iš 100 galimų reikšmę. Ši reikšmė – panaši kaip ir 2016 m. apskaičiuotoji (40,4).

Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkių palyginimą pagal sociodemografines charakteristikas galima matyti 1.2 ir 1.3 paveiksluose. Ryškesni skirtumai, kaip ir ankstesniais metais, matyti tarp skirtingo išsimokslinimo grupių (kuo didesnis išsimokslinimas – tuo labiau domimasi viešaisiais reikalais), užsiėmimo (geresnes pozicijas darbo rinkoje turintieji – vadovai, patys sau darbdaviai, specialistai - domisi labiau nei studentai, moksleiviai ar bedarbiai), pajamų (didžiausias pajamas šeimos nariui gaunantieji domisi labiau nei gaunantys mažesnes pajamas). Šiek tiek labiau viešojo gyvenimo naujienomis domisi vyrai nei moterys, o gyvenantieji didmiesčiuose – šiek tiek labiau nei kaimo vietovių gyventojai.

1.2 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

1.3 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

1.2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Lietuvos gyventojų pilietinis aktyvumas apklausoje matuojamas užduodant klausimą „Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-usi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?“. Visą 19 veiklų sąrašą galima matyti 1.4 paveiksle.

Kaip matyti, 2019 m. Lietuvos gyventojai, palyginti su kitomis veiklomis, daugiausia aukojo labdarai, parėmė asmenis ar visuomenines organizacijas bei dalyvavo aplinkos tvarkymo talkose – į kiekvieną iš šių veiklų įsitraukė daugiau nei 3 iš 10 respondentų (atitinkamai 39 proc. ir 32 proc.). Daugiau nei 2 iš 10 (26 proc.) dalyvavo vietos bendruomenės veikloje, dar 23 proc. pasirašė peticiją internetu. 15 proc. boikotavo produktus dėl moralinių ar politinių priežasčių, 14 proc. socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbė, siuntė pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavo virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje. Kitose veiklose dalyvaujama buvo dar rečiau.

Palyginus su ankstesniais metais, bendras pilietinis aktyvumas lieka labai panašaus lygmens. Lyginant su 2016 m., išaugo tik peticijų pasirašymas tiek internetu (9 proc. daugiau), tiek ne internetu (5 proc. daugiau nei 2016 m.). 5 procentiniais punktais sumažėjo įsitraukimas į aplinkos tvarkymo talkas, o likusiose veiklose gyventojų aktyvumas praktiškai nepakito – visi pokyčiai balansuoja ties arba yra statistinio reikšmingumo ribose. Atskirai čia paminėti galima dalyvavimą įvairiose visuomeninėse organizacijose ar judėjimuose – šis įsitraukimas lieka stabilus keletą pastarųjų metų (7-8 proc. 2015-2019 m.).

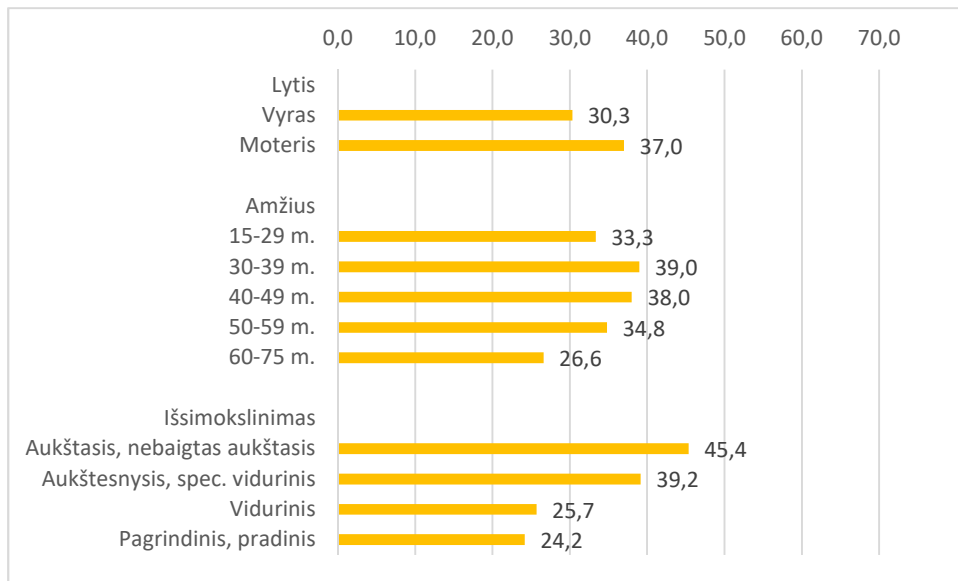
1.4 pav. Lietuvos gyventojų dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

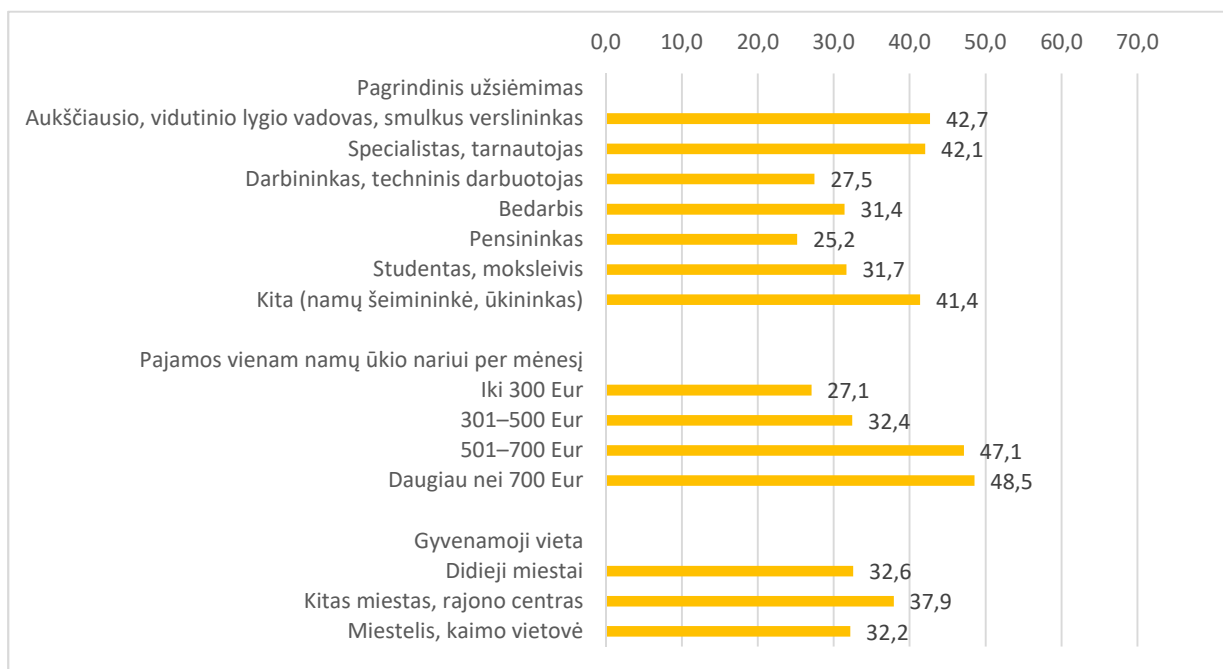
Per 2015 metus nei vienoje iš išvardintų 19-kos veiklų teigia nedalyvavę šiek tiek daugiau nei trečdalis – 36 proc. visuomenės. Lyginant su 2016 m., į nė vieną veiklą neįsitraukusiųjų skaičius nepakito.

Apskaičiuota vidutinė pilietinio aktyvumo indekso reikšmė 2019 m. – 33,8 iš 100 galimų balų. Ši reikšmė yra pusė balo mažesnė nei 2016 m. (tuomet ji siekė 34,5 balo iš 100 galimų). Indekso vidurkių pasiskirstymą pagal sociodemografines charakteristikas galima matyti 1.5 ir 1.6 paveiksluose. Kaip matyti, pilietinėse veiklose Lietuvoje 2019 m. aktyvesni buvo didžiausias šeimos pajamas gaunantieji, aukštąjį išsilavinimą turintieji, vadovai, smulkieji verslininkai, specialistai, tarnautojai, miestų, rajonų centrų gyventojai, taip pat - moterys. Atitinkamai pasyviausi – darbininkai, bedarbiai, mažiausias pajamas gaunantieji, žemiausią išsilavinimą įgiję, vyriausi amžiumi gyventojai.

1.5 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

1.6 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

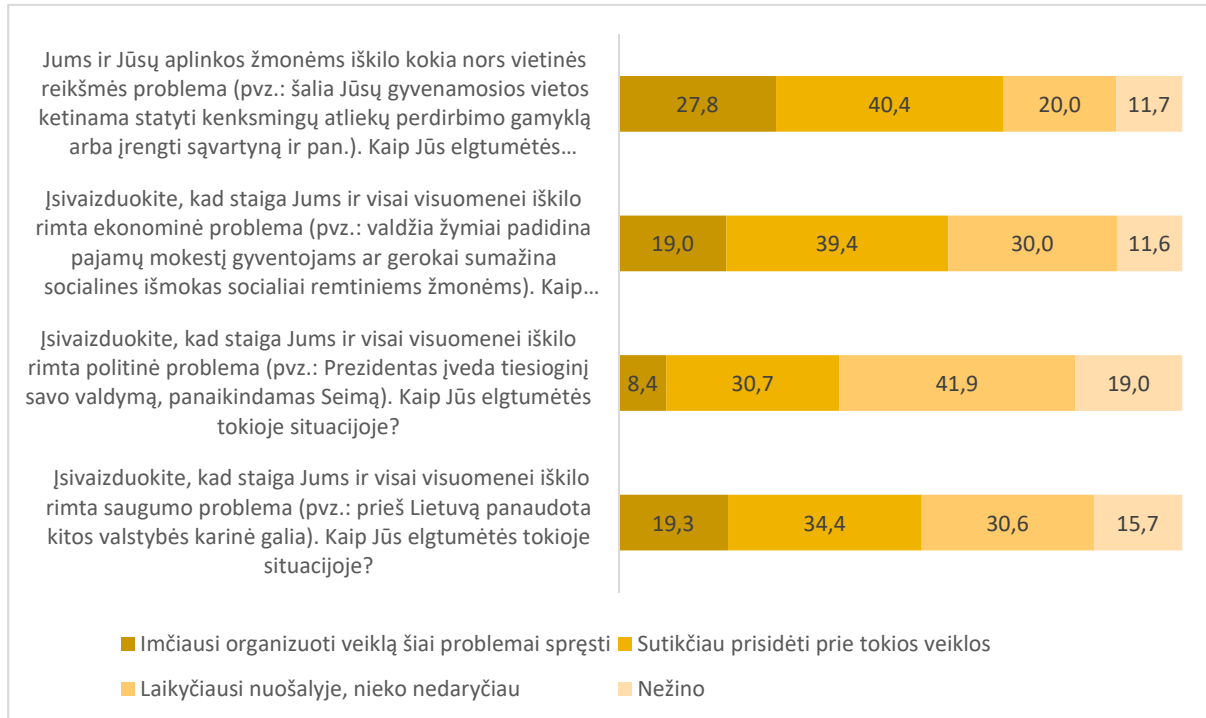

1.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Šalia klausimo apie respondentų elgesį, tai yra, realų įsitraukimą į pilietines veiklas per paskutiniuosius metus, pilietinės galios indekso tyrimo apklausoje užduodamas ir klausimas, matuojantis pilietinio aktyvumo nuostatas – tai yra, nusiteikimą veikti vienos ar kitos visuomenei kylančios problemos atžvilgiu. Apklausoje naudojama ši formuluotė: „Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė/ekonominė/kokia nors vietinės reikšmės problema. Kaip Jūs elgtumėtės tokioje

situacijoje?“. Klausimuose naudojamus pavyzdžius bei respondentų atsakymų pasiskirstymą galima matyti 1.7 paveiksle.

1.7 pav. Lietuvos gyventojų potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų iškylančių problemų atveju, proc.

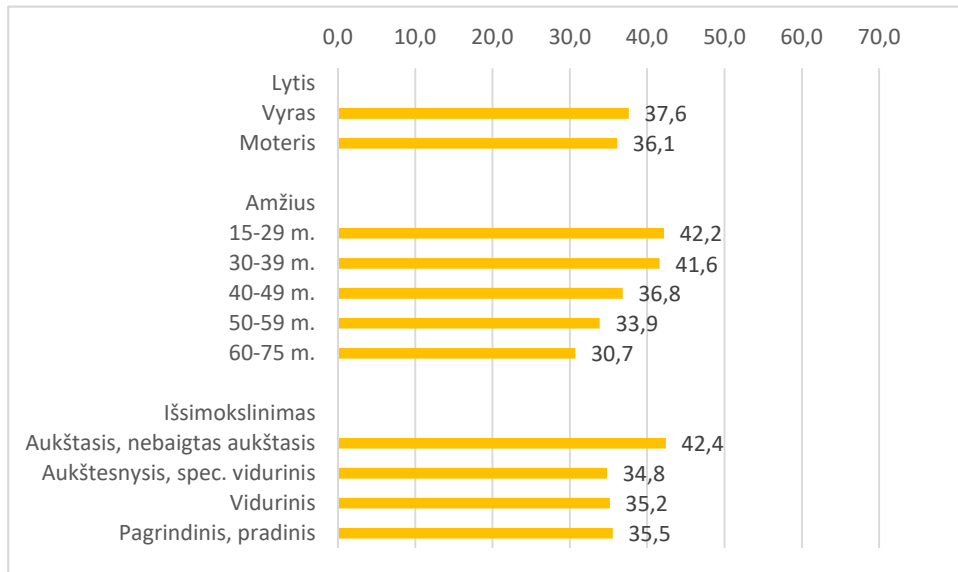
Kaip matyti 1.7 paveiksle, respondentai labiausiai nusiteikę spręsti vietinės reikšmės problemas – sprendimą patys inicijuotų 28 proc., prie kitų organizuojamos veiklos tokiai problemai spręsti prisijungtų dar 40 proc., iš viso tai - 68 proc. nusiteikusiųjų aktyviai problemą spręsti. Tuo tarpu ekonominė problema šalies mastu paskatintų aktyviai veikti 58 proc. respondentų, saugumo – 54 proc., politinė – 39 proc.

Palyginti su ankstesniais, 2016, metais, galima pastebėti, kad nusiteikusiųjų prisidėti prie ekonominės, vietos ar saugumo problemų sprendimo kiekis 2019 m. padidėjo 4-5 procentiniais punktais. Šį pokytį vietos ir ekonominės problemų atveju nulėmė mažėjanti neapsisprendusiųjų kaip pasielgtų dalis (atitinkamai 5 ir 7 proc.), saugumo problemos atveju – 6 proc. sumažėjusi dalis tų, kurie laikytųsi nuošalyje.

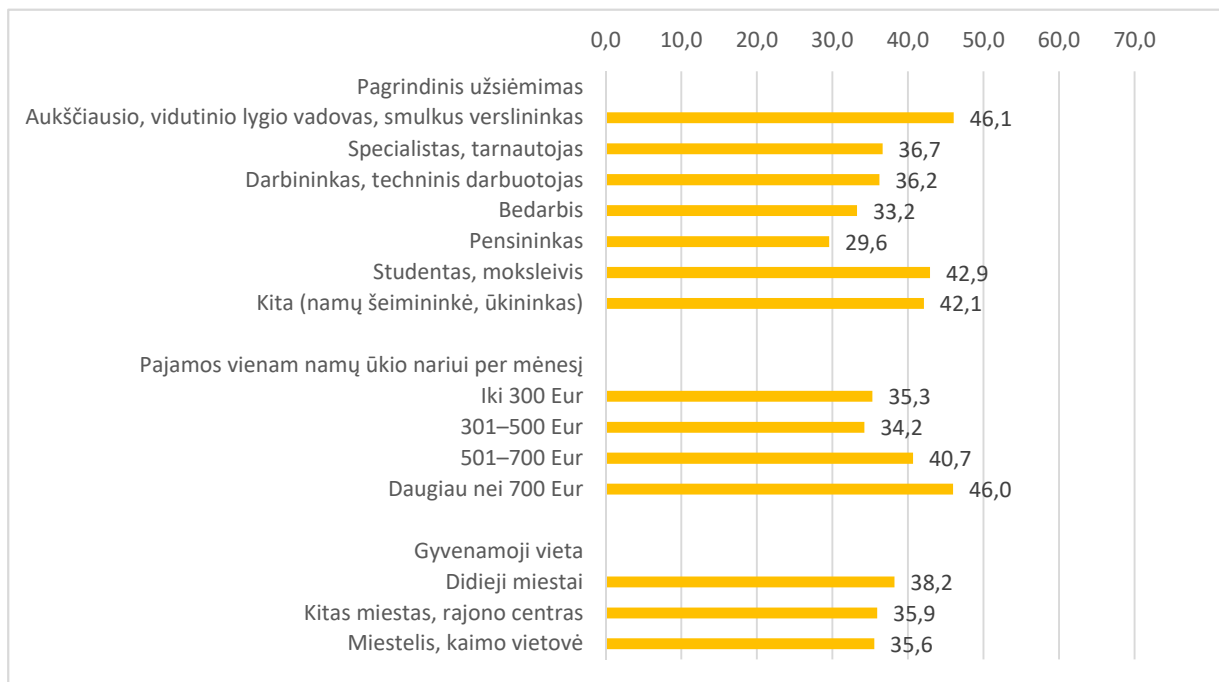
Apskaičiuota potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2019 m. lygi 36,8 balams. Nuo 2010 m. stebėję šį rodiklį smukusį, vėl matome jį kylantį ir beveik grįžusį į prieš 10 metų buvusį lygmenį.

Lyginant 2019 m. indekso vidurkius pagal sociodemografines charakteristikas (žiūrėti 1.8 ir 1.9 paveikslus), galima pastebėti, kad daugiausia pilietinės veiklos potencialo turi stipriausias pozicijas darbo rinkoje užimantieji – aukščiausio, vidutinio lygmens vadovai, smulkieji verslininkai, taip pat gaunantieji didžiausias pajamas šeimos nariui, įgiję aukštąjį išsilavinimą, jaunesni žmonės. Mažiausiai – pensininkai ir patys vyriausieji – virš 60 m., taip pat bedarbiai, gaunantys žemiausias pajamas, įgiję žemiausią išsilavinimą.

1.8 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

1.9 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

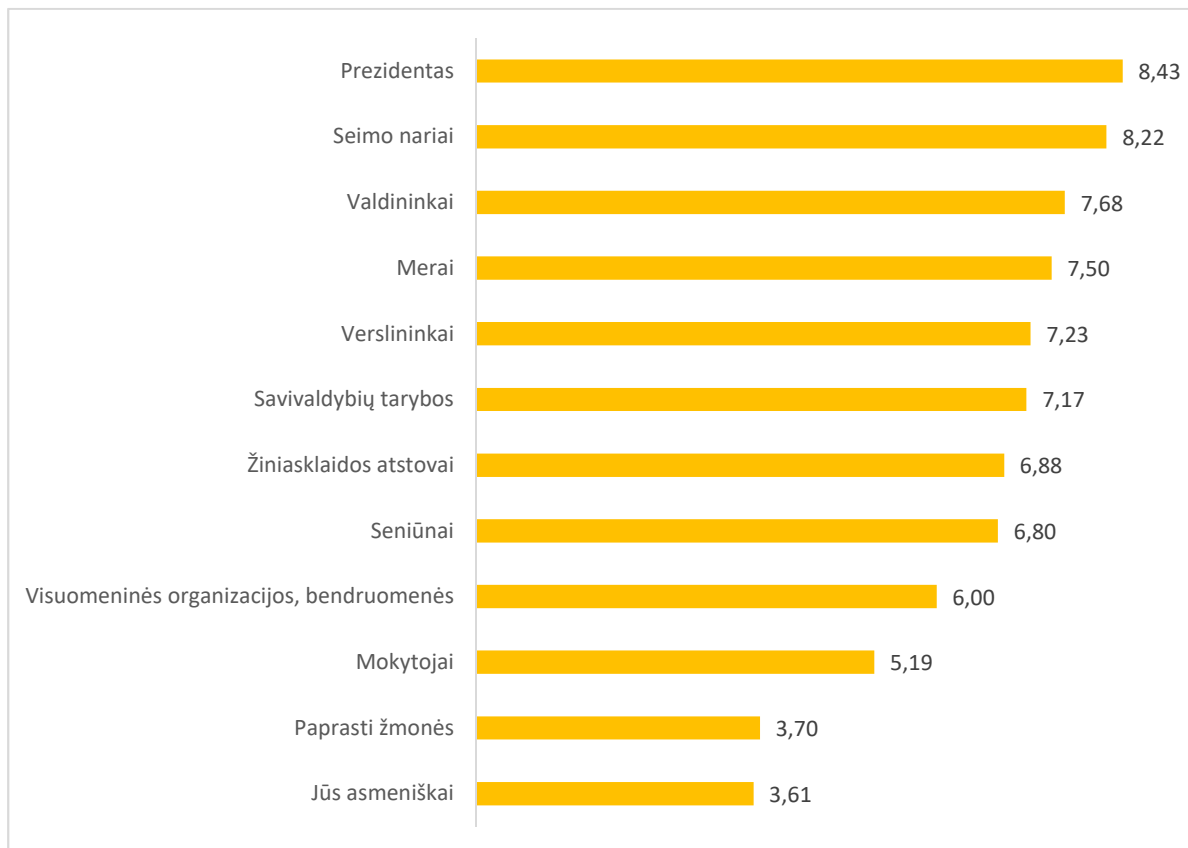
1.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS

Trečioji sudėtinė pilietinės galios indekso dimensija – pilietinės įtakos, arba kitaip tariant, piliečių jaučiamos savo galios paveikti viešuosius sprendimus, vertinimas. Apklausoje šiam indeksui apskaičiuoti pasitelkiamas klausimais „Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia „Neturi jokios įtakos“,

o 10 – “Turi labai didelę įtaką”? 1. Jūs asmeniškai; 2. Paprasti žmonės; 3. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės; 4. Žiniasklaidos atstovai; 5. Verslininkai; 6. Seimo nariai; 7. Valdininkai; 8. Prezidentas; 9. Seniūnai; 10. Savivaldybių tarybos; 11. Merai”.

Kiek šių skirtingų grupių įtaka priimant sprendimus laikoma reikšminga 2019 m., galima matyti 1.10 paveiksle. Lietuvos gyventojų nuomone, daugiausia įtakos priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui, turi Prezidentas. Daug galios visuomenė priskiria ir (įtakos mažėjimo tvarka) Seimo nariams, valdininkams, merams, verslininkams, savivaldybių taryboms, žiniasklaidos atstovams bei seniūnams. Kaip matome, sąrašo viršuje rikiuojasi nacionalinės bei savivaldos lygmens institucijos. Nuo visų šių grupių labiau atsiskiria visuomeninės organizacijos ir bendruomenės, kurioms priskiriamos įtakos viešųjų sprendimų priėmimui vertinimo vidurkis siekia 6 balus dešimtbalėje skalėje. Dar menčiau įvertinamos „paprastų žmonių“ bei pačių respondentų turimos galios paveikti sprendimus (vertinimo vidurkiai atitinkamai 3,7 ir 3,6 balo dešimtbalėje skalėje). Lyginant įtakos vertinimo pokyčius su ankstesnio tyrimo (2016 metais), galima pastebėti, kad nors bendra galių priskyrimo eiliškumo tendencija iš esmės nekito, tačiau gerokai daugiau įtakos yra priskiriama visuomeninėms organizacijoms ir paprastiems žmonėms. Šių rodiklių augimą stebėjome ir 2016 m.

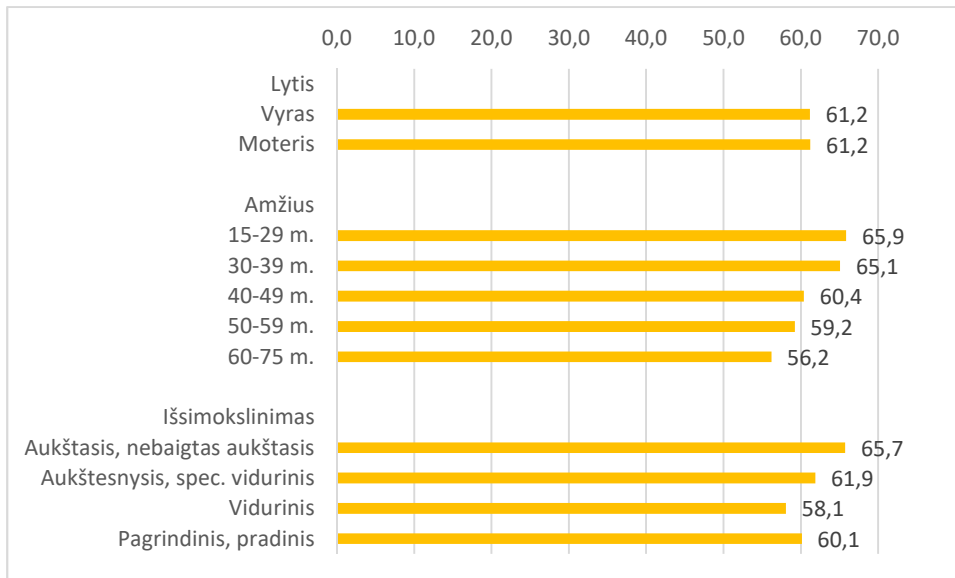
1.10 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos viešiesiems sprendimams vertinimo vidurkiai (1 – neturi jokios įtakos, 10 – turi labai didelę įtaką)

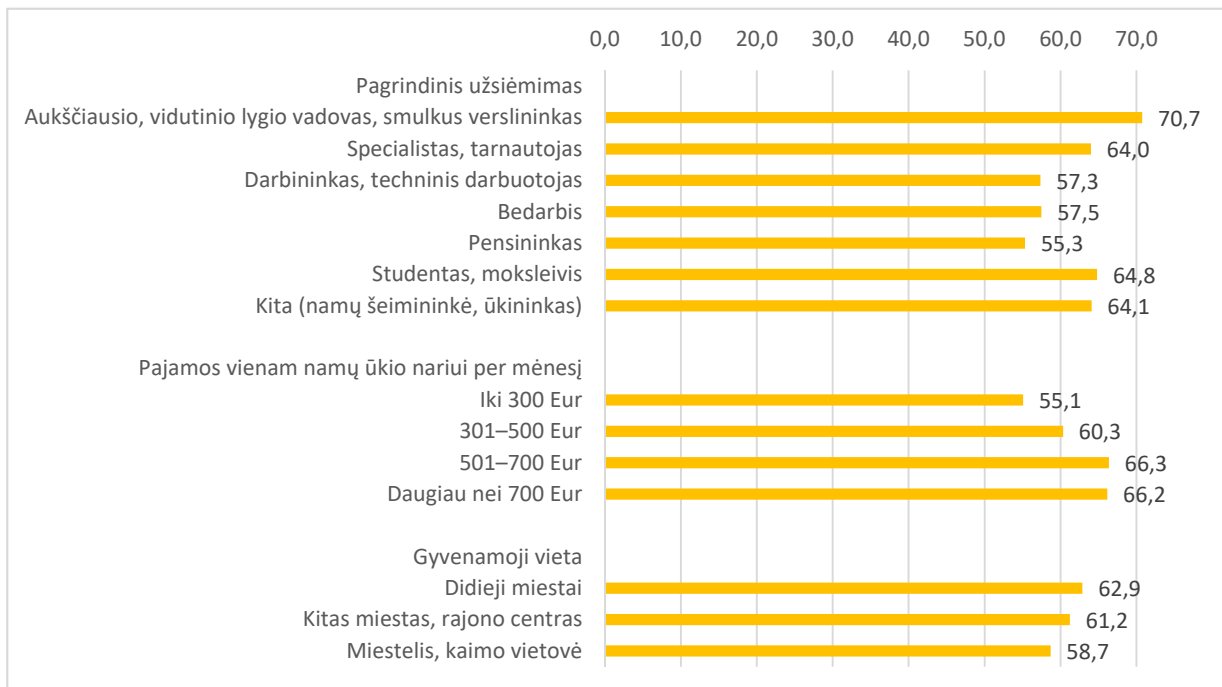
Pagal visuomeninių organizacijų, bendruomenių, paprastų žmonių ir asmeninės įtakos viešiesiems sprendimams vertinimus apskaičiuotas pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2019 m. įgauna vidutinę 61,2 balo iš 100 galimų reikšmę. Tai yra reikšmingas padidėjimas palyginti su 2016 m. ir aukščiausia

šio rodiklio reikšmė nuo pat matavimo 2007 m. pradžios. Aukštesnes šio indekso reikšmes, kaip matyti iš 1.11 ir 1.12 paveikslų, turi ir atitinkamai didesniu pilietinės įtakos suvokimu pasižymi vadovai, smulkūs verslininkai, jaunesni, labiau didmiesčiuose nei kaimo vietovėse ar miesteliuose gyvenantys žmonės, studentai ir moksleiviai. Priešingame poliuje – mažiausias pajamas gaunantieji, patys vyriausieji, pensininkai, bedarbiai ir darbininkai, gyvenantys kaimo vietovėse.

1.11 pav. Pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

1.12 pav. Pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

Detaliau nagrinėjant šį išaugusį įtakos rodiklį, matome, kad palyginti su 2016 m. labiausiai (+0,49 balo 10 balų skalėje) padidėjo visuomeninių organizacijų ir bendruomenių įtakos vertinimas. Šiek tiek mažiau, tačiau taip pat reikšmingai pakito asmeninės įtakos (+0,25 balo) ir kitų paprastų žmonių įtakos (+0,37 balo) vertinimas.

Tačiau šis pokytis visuomenėje pasiskirsto ne tolygiai visose jos grupėse. Labiausiai teigiamas įtakos vertinimo pokytis matomas vyriausiose amžiaus grupėse, žmonių su šiek tiek aukštesniu nei vidutinis (bet ne aukštu) išsimokslinimo grupėje, pensininkų, bedarbių, darbininkų, bet taip pat ir aukščiausio lygmens vadovų bei smulkiųjų verslininkų grupėje¹. Taip pat didesnis įtakos vertinimo pokytis stebimas žemesnių pajamų grupėje ir ne didmiesčių gyventojų tarpe. Interpretuojant šį pokytį, galima teigti, kad labiausiai savo įtakos padidėjimą mato tos visuomenės grupės, kurias galima būtų pavadinti socialiai pažeidžiamiausiomis, silpniausiomis. Ir nors jos pagal savo įtakos suvokimą dar atsilieka nuo likusios visuomenės dalies, tas atotrūkis yra stipriai sumažėjęs. Ieškant šio pokyčio priežasčių, galima kelti hipotezę, kad pastaraisiais metais vyriausybės vykdyta socialinė ir mokestinė politika sustiprino pažeidžiamiausių visuomenės grupių savivertę. Jos labiau mato, kad į jų poreikius yra atsižvelgiama priimant sprendimus visuomenei svarbiais klausimais. Tačiau norint šią hipotezę patvirtinti ir teigti, kad padidėjusios šių visuomenės grupių pajamos tikrai lėmė pokyčius savo ir paprastų žmonių galių vertinime, reikėtų atlikti papildomus tyrimus. Alternatyvus aiškinimas gali būti siejamas su 2018 – 2019 m. vykusiomis profesinių sąjungų protesto akcijomis (streikais, mitingais ir kt.) – 2019 m. kaip tik itin išaugo visuomeninių organizacijų ir bendruomenių įtakos vertinimas, apklausoje taip pat užfiksuoti ir labai pozityvūs mokytojų (aktyviausiai dalyvavusi profesinių sąjungų grupė) protestų vertinimai visuomenėje.

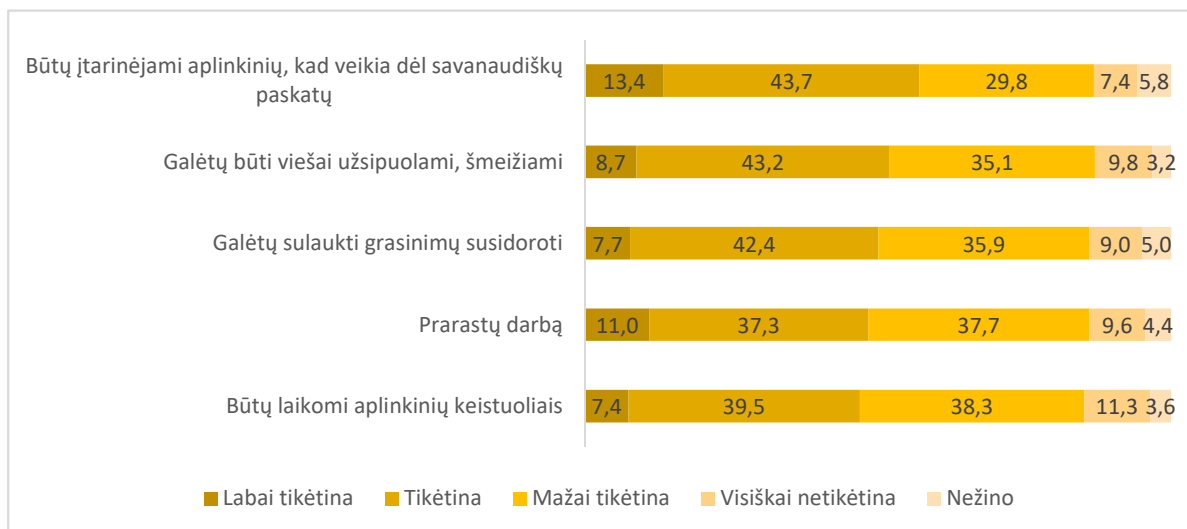
1.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS

Šalia domėjimosi viešosiomis naujienomis, esamo ir potencialaus dalyvavimo bei pilietinės įtakos suvokimo Pilietinės galios indekso tyrime nuolat stebima ir dar viena stipriai pilietinei visuomenei svarbi dimensija – rizikų, susijusių su pilietinėmis veiklomis, vertinimas. Tyrime ši dimensija apčiuopiama apklausos metu užduodant klausimą „Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis? 1. Prarastų darbą; 2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais; 3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami; 4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų; 5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti“.

Kaip matyti žvelgiant į 1.13 paveikslą, vienokias ar kitokias rizikas užsiimant pilietine veikla kaip galimas įžvelgia 47-57 proc. respondentų. Visuomenės nuomone, labiausiai tikėtina atrodo rizika dėl pilietinės veiklos būti įtarinėjami aplinkinių, kad veiki dėl savanaudiškų paskatų (tuo įsitikinę 57 proc. respondentų). Pusės apklaustųjų nuomone, už pilietinę iniciatyvą ar veiklą galima būti viešai užsipuolami, šmeižiami (52 proc.), susilaukti grasinimų susidoroti (50 proc.), prarasti darbą (48 proc.). 47 proc. mano, kad veikiantys pilietiskai galėtų būti aplinkinių palaikyti keistuoliais.

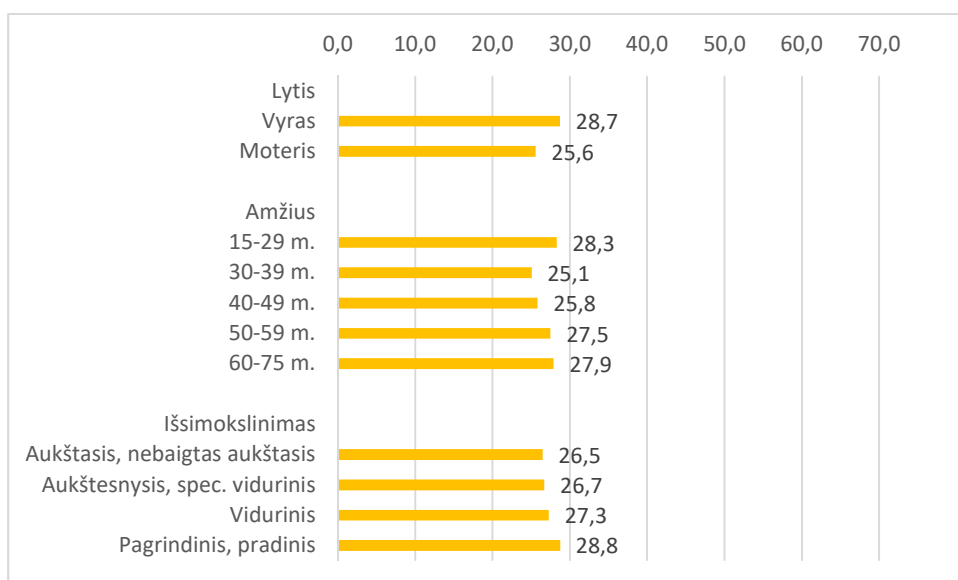
¹ Būtent pastarųjų šioje kategorijoje yra apklausta daugiau nei žmonių aukščiausio ar vidutinio lygmens vadovų

1.13 pav. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimas, proc.

Atsižvelgiant į respondentų bendrą visų minėtų rizikų vertinimą, galima matyti, kad itin įtariai nusiteikę, tai yra, nė vienos iš vardintų rizikų nepamini kaip netikėtinos ar visai netikėtinos – 26 proc. respondentų. Palyginti su 2016 m., tokių respondentų dalis susitraukė 6 procentiniais punktais (o palyginti su 2014 m. net 14 procentinių punktų). Taigi, galima teigti, kad bendra savijautos atmosfera visuomenėje yra geresnė. Žvelgiant į atskiras rizikas, matyti, kad trijose iš jų reikšmingiau paaugo respondentų, laikančių jas mažai tikėtinomis ar visiškai netikėtinomis, dalis (po 10 proc. respondentų daugiau rizikų būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam bei būti laikomam aplinkinių keistuoliu atvejais, 6 proc. daugiau rizikos prarasti darbą atveju).

1.14 pav. Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

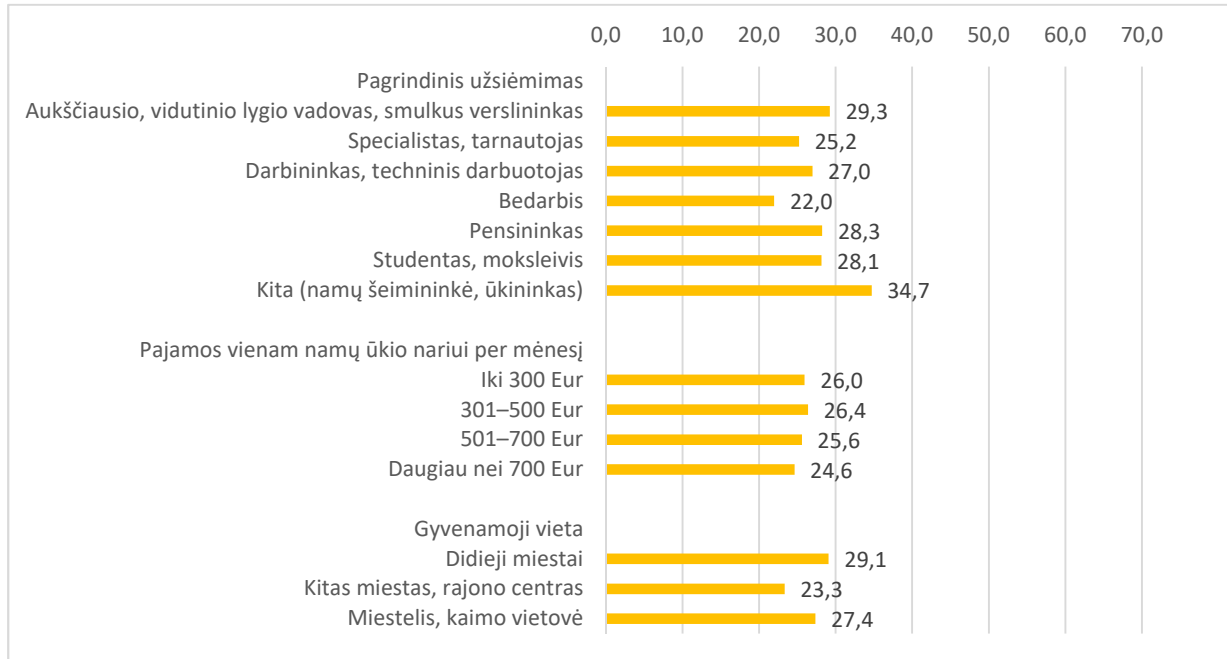

Apskaičiuotas 2019 m. pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksas įgyja 27,1 balo iš 100 galimų vidutinę reikšmę. Kaip galima nuspėti ir iš kų tik aptartų duomenų, ši vidutinė reikšmė aukštesnė nei 2016 m.

(tuomet ji buvo lygi 23,9 balo) ir žymi išaugusį pilietinės veiklos rizikų kaip mažai tikėtinų vertinimą. Indekso vidurkius pagal įvairias sociodemografines charakteristikas galima matyti 1.14 ir 1.15 paveiksluose. Mažiau su pilietine veikla rizikas sieja ir atitinkamai aukštesnius pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkius turi aukščiausio, vidutinio lygio vadovai, smulkieji verslininkai nei bedarbiai, gyvenantys didmiesčiuose – dažniau nei miestų ar rajono centrų gyventojai, jauniausieji (15-29 m.) – dažniau nei žemiausiais indekso įverčiais pasižyminčios 30-39 m. bei 40-49 m. amžiaus grupės.

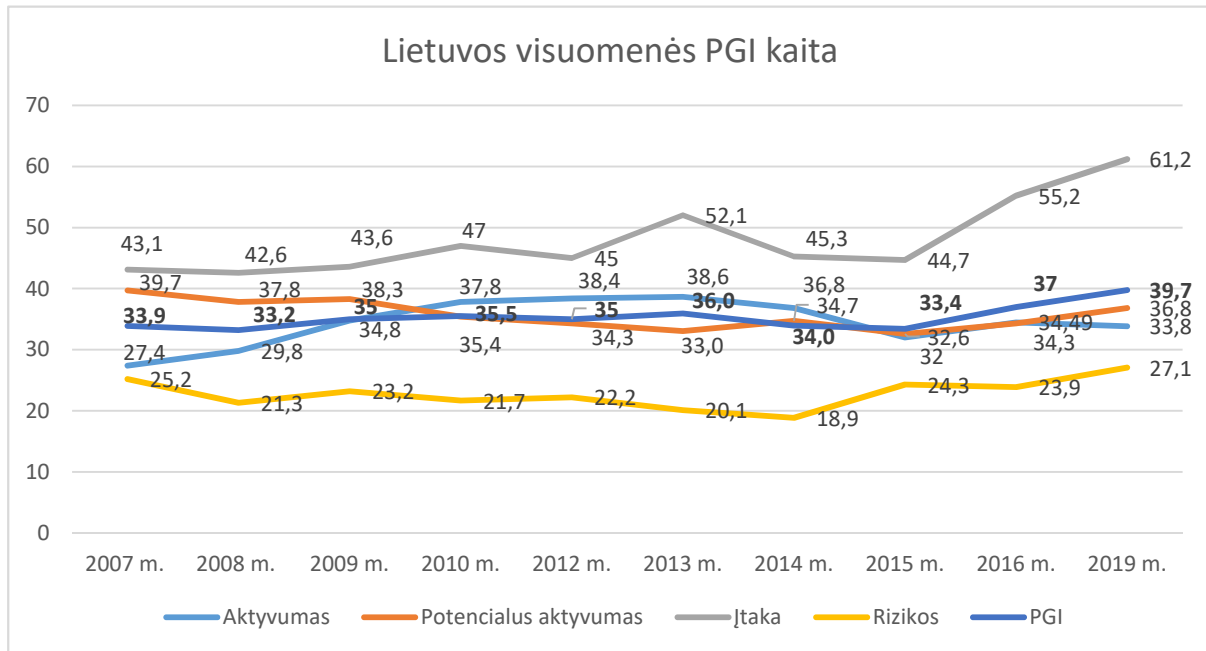
1.15 pav. Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiaai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

1.6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

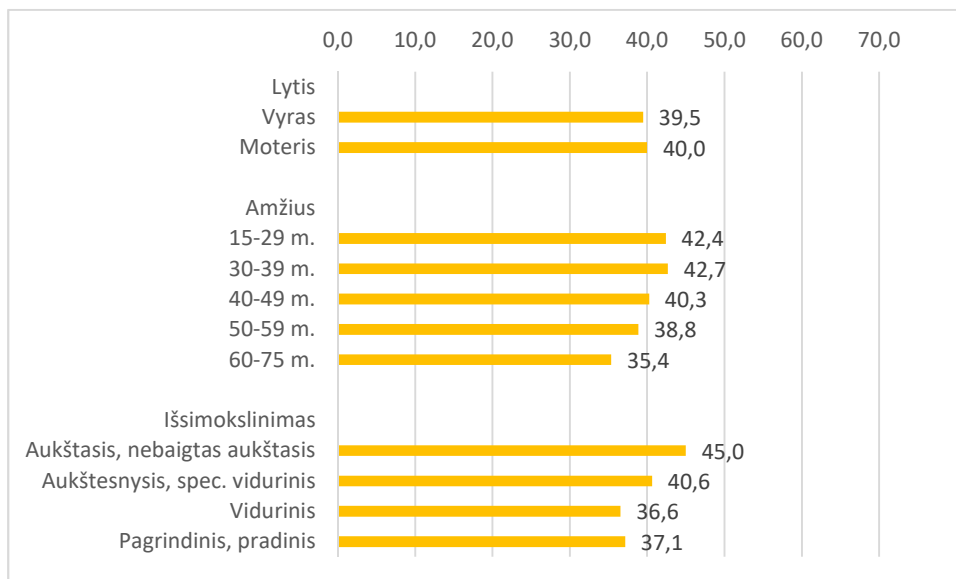
Pagal pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksus apskaičiuoto bendro 2019 m. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 39,7 balo iš 100 galimų (daugiau informacijos apie indekso apskaičiavimo metodiką pateikiama 1 priede). Palyginti su 2016 m., matome, kad šis įvertis reikšmingai padidėjo (indekso vidutinė reikšmė 2016 m. – 37,0), tad 2016 m. aukštyn pasukusi pilietinės galios indekso kreivė kol kas po truputį kyla ir toliau (žiūrėti 1.16 paveikslą). Indekso augimas 2019 m. iš esmės yra nulemtas didesnių pilietinės įtakos ir pilietinės veiklos rizikos suvokimo rodiklių reikšmių. Negana to, šie pokyčiai nulemti didesnių pokyčių tam tikrose atskirose visuomenės grupėse. Ir nors realaus aktyvumo lygmuo lieka praktiškai nepakitęs, visuomenės savijauta pilietiškumo klausimu yra geresnė.

1.16 pav. Pilietinės galios indekso ir jo sudedamųjų dalių dinamika 2007–2019 metais

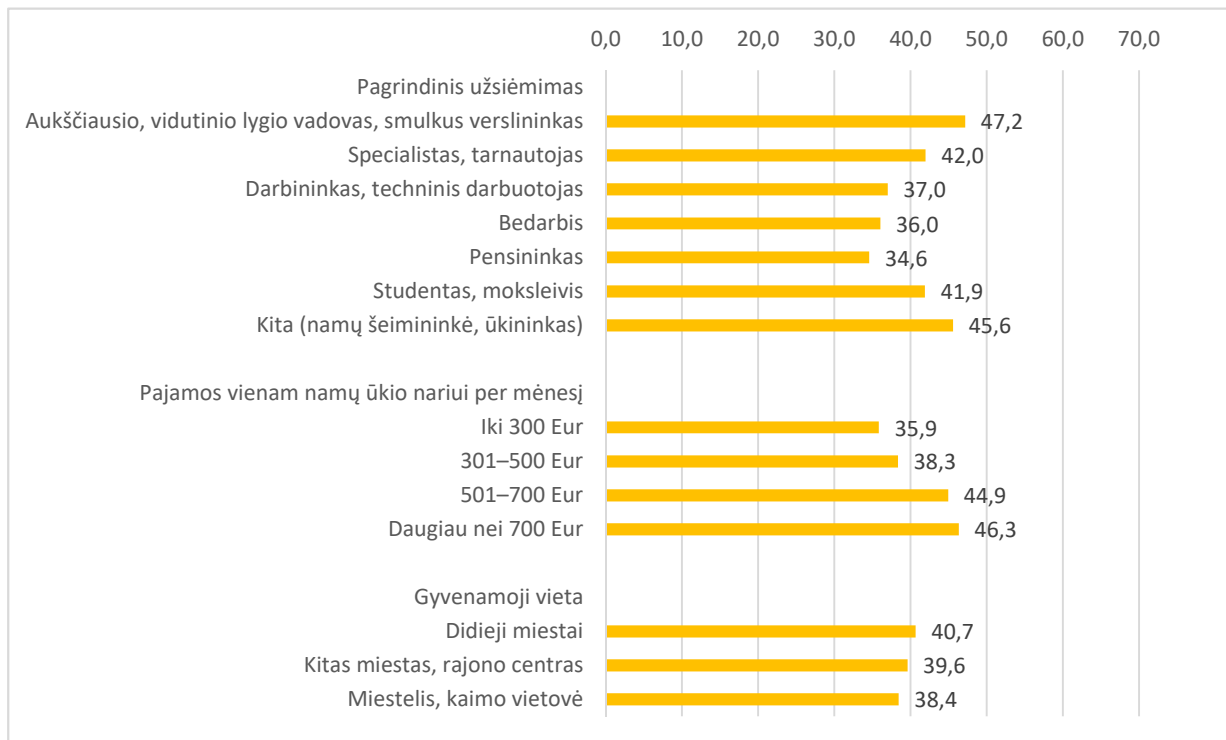

2019 m. tyrimo rezultatai patvirtina, kad mūsų visuomenės pilietinė galia stipriai susijusi su pajamomis, padėtimi darbo rinkoje, išsimokslinimu ir amžiumi (žiūrėti 1.17 ir 1.18 paveikslus). Daugiau pilietinės galios mūsų visuomenėje turi užsitikrinę didžiausias pajamas, aukščiausio ar vidutinio lygmens vadovai, smulkieji verslininkai, specialistai bei tarnautojai, įgiję aukštąjį išsilavinimą, jaunesnio amžiaus žmonės. Mažiau pilietinės galios – tarp žemiausias pajamas gaunančių, bedarbių ir pensininkų, mažesnio išsimokslinimo, vyresnių žmonių. Pilietinės galios indekso skirtumų pagal lytį, kaip ir ankstesniais metais, nematome: mūsų visuomenėje tiek vyrai, tiek moterys pilietinės galios turi tiek pat.

1.17 pav. Pilietinės galios indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

1.18 pav. Pilietinės galios indekso vidurkiai pagal užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą

II. LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

Pilietinė Lietuvos mokytojų galia buvo tirta 2008, 2009 ir 2014 metais, taigi 2019 metais Lietuvos mokytojų pilietinės galios indeksas skaičiuojamas jau ketvirtą kartą. Ši ataskaitos dalis skirta aptarti 2019 m. mokytojų pilietinės galios tyrimo rezultatus: mokytojų realų ir potencialų aktyvumą, pilietinės įtakos ir su pilietine veikla siejamų rizikų vertinimą, išryškėjančius mokytojų pilietinės galios skirtumus visuomenė, taip pat – nuo 2014 m. pilietinės galios dimensijose įvykusius pokyčius.

Tyrimas paremtas atskira daugiau nei keturių šimtų Lietuvos mokytojų apklausa, su kurios metodika galima susipažinti prieduose.

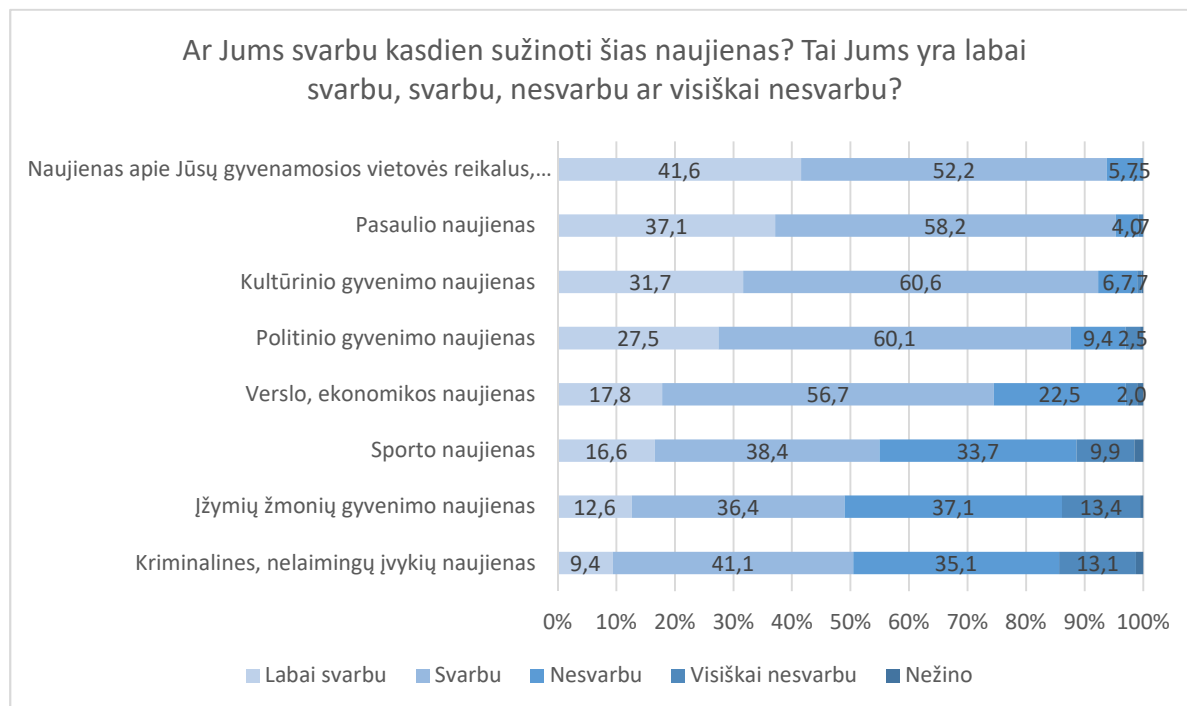
2.1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Lietuvos mokytojams apklausos metu buvo užduodamas tas pats klausimas, kaip ir visai visuomenei, prašant nurodyti, kiek jiems yra svarbu kasdien sužinoti įvairaus pobūdžio naujienas. Iš 2.1 paveikslo matyti, kad Lietuvos mokytojai, kaip ir visa visuomenė, kasdien labiausiai domisi gyvenamosios vietovės reikalais (jas kasdien labai svarbu ar svarbu sužinoti yra 94 proc. mokytojų) ir pasaulio naujienomis (svarbu ir labai svarbu 95 proc.). Taip pat mokytojus labiau domina kultūrinio gyvenimo (svarbu ir labai svarbu 92 proc.), politinio gyvenimo (atitinkamai 88 proc.), verslo ir ekonomikos (atitinkamai 75 proc.) naujienos. Mokytojai iš visuomenės išsiskiria tuo, kad visoms šioms naujienoms teikia gerokai didesnę reikšmę nei vidutinis Lietuvos pilietis. Domėjimosi įvairiomis naujienomis

skirtumai tarp mokytojų ir visos visuomenės pateikti 2.1 lentelėje. Iš jos galima matyti, jog kai kuriose naujienų grupėse skirtumas tarp mokytojų ir visos visuomenės siekia net 30 proc.

Iš apklausoje vardintų naujienų mokytojams mažiausiai svarbu kasdien sužinoti įžymių žmonių gyvenimo, kriminalines, nelaimingų įvykių bei sporto naujienas (svarbu ir labai svarbu atitinkamai 49 proc., 51 proc. ir 55 proc. mokytojų). Verta pastebėti, kad kriminalinėmis, nelaimingų įvykių naujienomis, mokytojai teigė besidomintys gerokai rečiau nei visa visuomenė (15 proc. punktu skirtumas) ir tai yra vienintelė naujienų kategorija, kuria mokytojai domisi rečiau nei visuomenė.

2.1 pav. Lietuvos mokytojų domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

2.1 lentelė. Domėjimosi įvairiomis naujienų grupėmis skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų bei mokytojų domėjimosi įvairiomis naujienomis pokytis 2014-2019 m., proc. („labai svarbu“ ir „svarbu“ kasdien sužinoti atsakymai)

	Mokytojai, 2019 m.	Visi gyventojai, 2019 m.	Skirtumas tarp mokytojų ir visų gyventojų, 2019 m.	Mokytojai, 2014 m.	Pokytis 2014 m.-2019 m.
Labai svarbu ir svarbu Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	93,8	88,9	4,9	94,3	-0,5

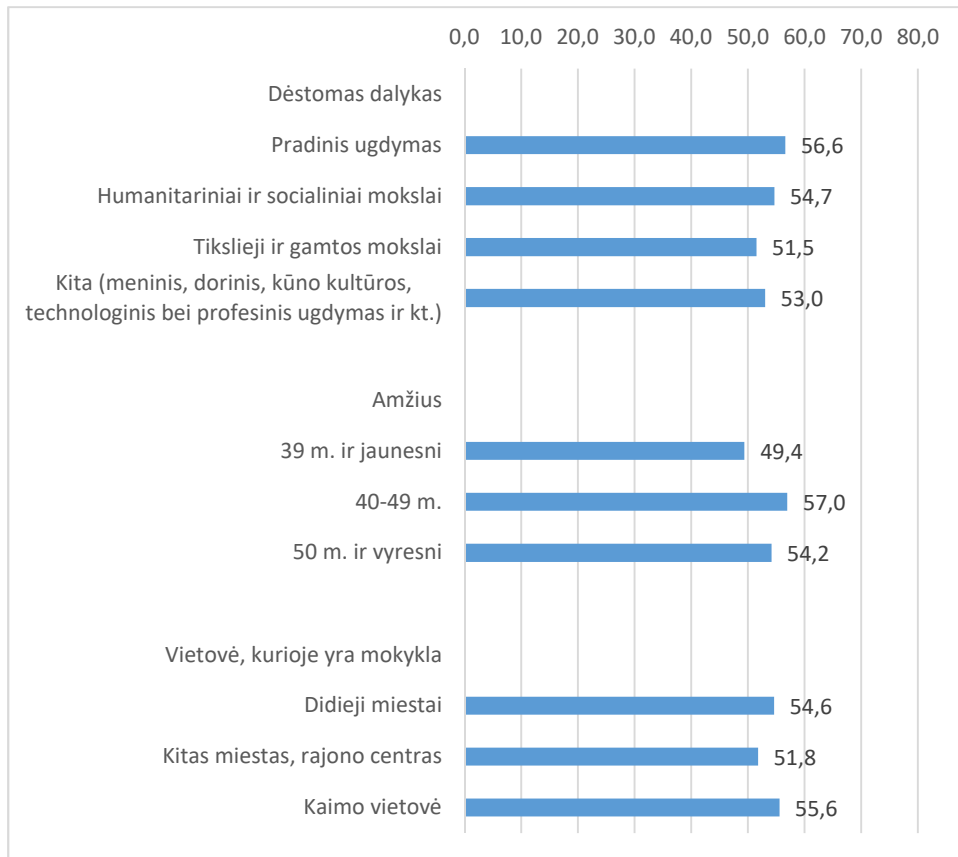
Pasaulio naujienas	95,3	83,7	11,6	-	-
Kultūrinio gyvenimo naujienas	92,3	62,6	29,8	88,1	4,3
Politinio gyvenimo naujienas	87,6	69,2	18,5	87,1	0,6
Verslo, ekonomikos naujienas	74,5	61,1	13,4	77,4	-2,9
Sporto naujienas	55,0	53,5	1,5	46,3	8,7
Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	50,5	65,1	-14,6	40	10,4
Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	49,0	46,3	2,7	38,6	10,5

Lyginant mokytojų domėjimąsi įvairiomis naujienų grupėmis 2019 m. su domėjimusi 2014 m. (žiūrėti 2.1 lentelę), galima pastebėti, kad per penketą metų išaugo Lietuvos mokytojų domėjimasis būtent tomis naujienomis, kuriomis tradiciškai mokytojai domisi mažiausiai: sporto, kriminalinėmis ir įžymių žmonių gyvenimo naujienomis (pokytis atitinkamai 9, 10 ir 11 procentinių punktų). Taip pat šiek tiek išaugo domėjimasis kultūros naujienomis (4 procentiniais punktais).

Iš domėjimosi gyvenamosios vietovės, politikos, kultūros, verslo ir ekonomikos bei sporto naujienomis apskaičiuotas Lietuvos mokytojų domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indeksas 2019 m. įgyja vidutinę 53,8 balų reikšmę. Ši reikšmė – 12,4 procentinio punkto didesnė nei visos visuomenės 2019 m. vidutinė reikšmė (41,4 balo) ir 3,9 procentinio punkto didesnis nei mokytojų 2014 m. įvertis.

Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indeksas nelabai skiriasi pagal dėstomą dalyką ar sociodemografines mokytojų charakteristikas (žiūrėti 2.2 paveikslą). Šiek tiek išsiskiria nebent jaunesni (nei 39 m.) mokytojai, kurie truputį mažiau domisi viešaisiais reikalais nei vyresni mokytojai.

2.2 pav. Mokytojų domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso pasiskirstymas pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Lietuvos mokytojų aktyvumas įvairiose pilietinėse veiklose 2019 m. pavaizduotas 2.3 paveiksle. Kaip ir ankstesniais metais mokytojai daugiausia teigė aukoję labdarai, dalyvavę aplinkos tvarkymo ar vietos bendruomenės veiklose. Šios trys tarp mokytojų, kaip ir visoje visuomenėje, populiariausios veiklos sulaukė 6–7 iš 10 mokytojų dėmesio. Nemažai mokytojų (46 proc.) teigia pasirašę peticiją internetu. Kitos veiklos yra šiek tiek retesnės - dalyvavę visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje, pasirašę peticiją ne internetu, socialiniuose tinkluose ar kitais virtualiais būdais platinę pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, kreipęsi į valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus, dalyvavę demonstracijoje, mitinge ar pikete, neatlygintinai dalyvavę visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje teigia 2–3 mokytojai iš 10. Dar rečiau mokytojai dalyvauja profsajungų, religinių bendruomenių, partijų ar kitų politinių organizacijų veikloje, kreipiasi į politikus ar žiniasklaidą, dalyvauja streiko akcijos, perka ar boikotuoja prekes dėl etinių ar politinių motyvų – tokios veiklos įtraukia 1-2 iš 10 mokytojų. Rečiausiai iš vardintų veiklų mokytojai kreipiasi į teismines institucijas viešo intereso gynimo klausimu (tai teigia darę 4 proc. mokytojų).

2.3 pav. Lietuvos mokytojų dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

Kaip matyti iš 2.2 lentelėje pateiktų duomenų, mokytojai visose šiose veiklose (išskyrus paskutiniąją bei etinių ar politinių motyvų nulemtą produktų boikotavimą) yra nepalyginamai aktyvesni už visą visuomenę. Daugeliu atveju mokytojų įsitraukimas yra net kelis kartus didesnis. Pavyzdžiui, aplinkos tvarkymo talkose dalyvauja 66 proc. mokytojų ir 32 proc. visos visuomenės, peticiją internetu teigia pasirašę 46 proc. mokytojų ir 23 proc. visos visuomenės, visuomeninių judėjimų veikloje dalyvaujantys teigia 28 proc. mokytojų, o visoje visuomenėje tokių yra 3,5 karto mažiau – tik 8 proc. Itin dideli ir dalyvavusių streiko akcijoje skirtumai – mokytojų apklausoje dalyvavę streike teigė 18 proc. respondentų, o visos visuomenės apklausoje – tik 3 proc. Taigi 2019 m., kaip ir ankstesnių apklausų metu, mokytojai išlaiko savo, kaip vienu aktyviausiai visuomenėje veikiančiųjų, pozicijas.

2.2 lentelė. Dalyvavimo pilietinėse veiklose skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų, proc.

	2019 mokytojai	2019 visi	Skirtumas
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	70,5	38,8	+31,7
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	65,8	32,1	+33,7
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	62,1	25,8	+36,3
Pasirašėte peticiją (internetu)	45,8	23,1	+22,6
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	28,0	8,2	+19,8
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	26,7	12,6	+14,1
Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	26,0	14,1	+11,9
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	21,8	10,9	+10,9
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	20,5	3,5	+17,0
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	20,3	7,9	+12,4
Dalyvavote profsąjungos veikloje	18,6	3,5	+15,0
Dalyvavote streiko akcijoje	17,8	2,5	+15,3
Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	16,1	15,0	+1,1
Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	15,6	3,2	+12,4
Kreipėtės į politiką	13,9	5,7	+8,2
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	13,9	8,3	+5,5
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	13,1	9,4	+3,7
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	9,7	5,2	+4,4
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	3,5	2,3	+1,2

Žvelgiant į tendencijas laiko atžvilgiu (žiūrėti 2.3 lentelę), vaizdas ne toks optimistiškas: galima matyti gana ryškią mokytojų aktyvumo pilietinėse veiklose mažėjimo tendenciją, tiek lyginant 2019 ir 2014, tiek 2019 ir 2009 metus. Populiariausiose veiklose – aukojimo labdarai, dalyvavimo aplinkos tvarkymo talkose, vietos bendruomenių veikloje – mokytojų aktyvumas nuo 2014 m. sumenko net 11 – 14

procentiniais punktais. Daugumoje kitų veiklų taip pat pastebėjimas mažėjimas. Lyginant su 2014 m., aktyvumas ryškiau paaugo tik dviejose veiklose, tiesiogiai susijusiose su 2018 – 2019 m. organizuotomis mokytojų protesto akcijomis – tai dalyvavimas streikuose ir dalyvavimas demonstracijose, mitinguose ar piketuose. Dalyvavimas abiejose iš šių veiklų 2019 m. pakilo maždaug 7 procentiniais punktais, lyginant su 2014 m.

Lyginant 2019 m. duomenis su prieš dešimtmetį daryta apklausa (2009 m.), taip pat matoma pilietinio aktyvumo mažėjimo tendencija: daugelyje veiklų 2019 m. dalyvavo mažiau mokytojų nei 2009 m., išskyrus dalyvavimą streikuose ir demonstracijose, kreipimąsi į politiką ir prekių boikotavimą dėl etinių ar politinių motyvų.

Taigi 2019 m. stebime tam tikrą paradoksą – nors 2018 – 2019 m. mokytojai buvo aktyvesni nei anksčiau kovodami dėl savo teisių streikais ir kitais būdais, jų aktyvumas kitose pilietinėse veiklose gerokai sumenko. Tai atspindi ir pagal įsitraukimą į pilietines veiklas apskaičiuotas bendras mokytojų pilietinio aktyvumo indeksas – 2019 m. Lietuvos mokytojų pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė yra 67,4 iš 100 galimų, o 2014 m. ji buvo 69,9 balo. Lyginant 2019 ir 2014 m. mokytojų pilietinio aktyvumo indeksas nukrito per 2,5 balo, o lyginant 2019 ir 2009 metus – per 2,6 balo.

Nors mokytojų pilietinio aktyvumo indeksas ir toliau išlieka net dvigubai aukštesnis nei visos visuomenės vidurkis (33,8 balo), galima spėti, jog mokytojų aktyvumo mažėjimo tendencijos atspindi tam tikrą mokytojų pervargimą ar „perdegimą“ (taip pat žiūrėti 3.1 skyrių).

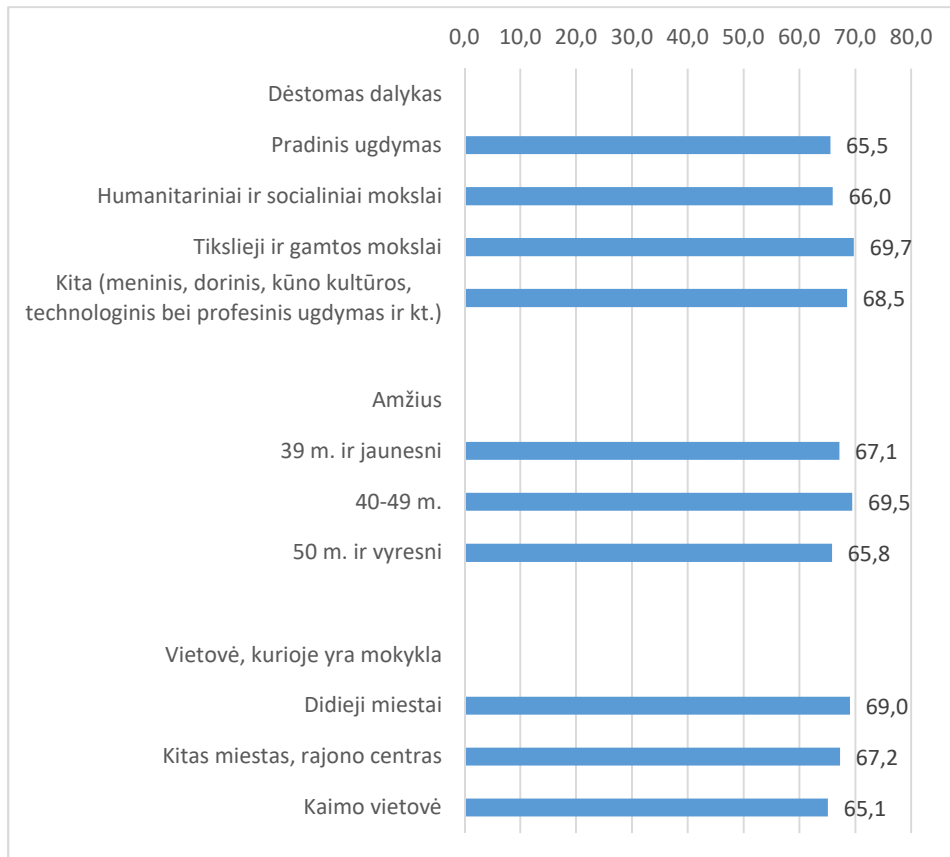
2.3 lentelė. Mokytojų dalyvavimo pilietinėse veiklose pokytis 2009 - 2019 m.

	Moky- tojai 2019 m.	Moky- tojai 2014 m.	Moky- tojai 2009 m.	Pokytis 2014 m. - 2019 m.	Pokytis 2009 m. - 2019 m.
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	70,5	84,6	87,0	-14,0	-16,5
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	65,8	79,9	79,4	-14,0	-13,6
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	62,1	73,1	69,9	-11,0	-7,8
Pasirašėte peticiją (internetu)	45,8	-	-	-	-
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	28,0	33,3	30,6	-5,4	-2,6
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	26,7	35,8	35,5	-9,1	-8,8
Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	26,0	-	-	-	-
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.)	21,8	20,6	28,4	+1,1	-6,6

pranešdami apie įstatymų pažeidimus					
Internetu siuntėte, skelbėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, pasirašėte peticiją, dalyvavote internetinėje politinėje diskusijoje, grupėje	-	21,4	20,6	-	-
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	20,5	13,4	16,4	+7,1	+4,1
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	20,3	21,4	24,5	-1,1	-4,2
Dalyvavote profsąjungos veikloje	18,6	-	-	-	-
Dalyvavote streiko akcijoje	17,8	10,4	14,5	+7,4	+3,3
Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	16,1	24,4	10,0	-8,3	+6,1
Susitikote su žurnalistais ar pats/pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	15,6	19,4	27,0	-3,8	-11,4
Kreipėtės į politiką	13,9	14,9	10,5	-1,1	+3,4
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	13,9	24,6	-	-10,8	-
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	13,1	26,4	-	-13,2	-
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	9,7	14,4	9,3	-4,8	+0,4
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	3,5	4,7	4,9	-1,3	-1,4

Žvelgiant į aktyvumo indekso vidurkius atskirose mokytojų grupėse (žiūrėti 2.4 paveikslą), reikšmingų skirtumų nematyti nei lyginant mokytojus pagal dėstomą dalyką, nei pagal amžių. Šiek tiek didesniu aktyvumu pasižymi didmiesčių, 40 – 49 m. amžiaus ir gamtos bei tikslųjų mokslų mokytojai (pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai šiose grupėse siekia 69 - 70 balų), tačiau skirtumai su kitomis grupėmis nėra statistiškai reikšmingi. Mokytojų pilietinis aktyvumas nesiskiria ir pagal lytį ar darbo stažą.

2.4 pav. Mokytojų pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

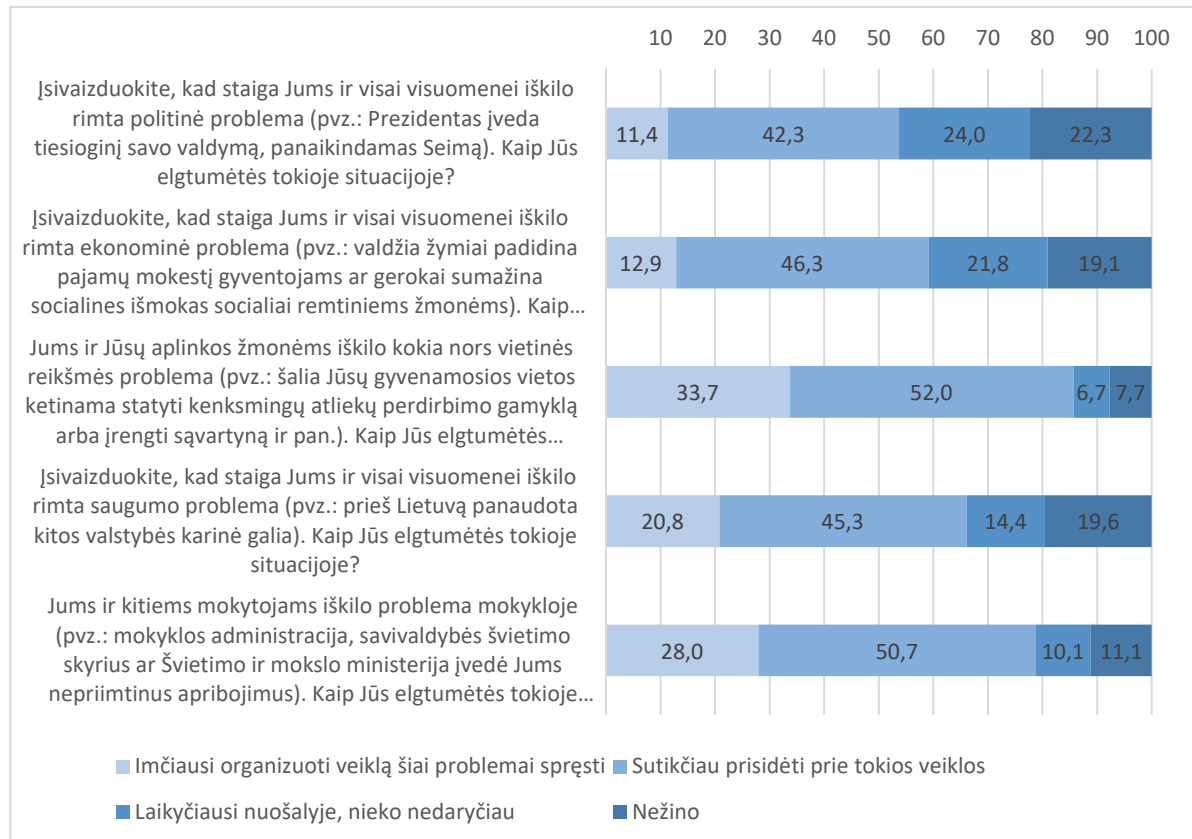
Tačiau galima pastebėti, kad gana didelę įtaką mokytojų aktyvumui daro priklausymas profesinei sąjungai: tarp mokytojų, kurie priklauso profsąjungomis, pilietinio aktyvumo indeksas siekia 81 balą, o nepriklausančių profesinei sąjungai – tik 65 balus. Šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas. Kaip ir galima tikėtis, profsąjungų nariai gerokai dažniau teigė dalyvavo streiko akcijoje ar demonstracijoje, tačiau skirtumai matyti ir kitose veiklose: daugelyje iš jų profesinių sąjungų atstovai dalyvavo dažniau nei profsąjungoms nepriklausantys mokytojai.

2.3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Tiriant Lietuvos mokytojų dalyvavimo pilietinėse veiklose potencialą, mokytojų teirautasi apie jų nusiteikimą veikti visuomenėje kilus rimtai politinei, ekonominei ar vietinės reikšmės problemai, taip pat apie galimus veiksmus visuomenės saugumui grasinančios ar darbo vietoje – mokykloje – kylančios problemos situacijoje. Mokytojų atsakymus į šiuos nusiteikimą veikti matuojančius klausimus galima matyti 2.5 paveiksle. Dauguma, 86 proc., mokytojų imtųsi veiksmų kilus vietinės reikšmės problemai: 52 proc. palaikytų tokią problemą sprendžiančiuosius ir aktyviai prisidėtų prie veiklos, o 34 proc. patys organizuotų vietinės reikšmės problemos sprendimą. Taigi mokytojai neabejotinai yra savo bendruomenių lyderiai, aktyviai besirūpinantys gyvenamosios vietovės reikalais. Ne ką mažiau aktyvūs mokytojai būtų ir sprendžiant mokyklai kylančias problemas: 28 proc. respondentų teigė, jog tokiau atveju patys imtųsi iniciatyvos spręsti problemą, o 51 proc. planuotų prisidėti prie tokios veiklos.

Sprendžiant abstraktesnes, nacionalinio masto problemas, mokytojų potencialus aktyvumas kiek mažesnis – visuomenėje kilus ekonominei problemai veikti imtųsi 59 proc., o saugumo – 66 proc., politinei problemai – 54 proc. mokytojų. Patys problemos sprendimą inicijuotų ir organizuotų atitinkamai 13, 21 ir 11 proc. Pastebėtina, kad šių platesnių problemų atveju santykinai daugiau mokytojų yra neapsisprendę, kaip elgtis tokioje situacijoje (nuo 19 iki 22 proc.).

2.5 pav. Lietuvos mokytojų potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų iškilančių problemų atveju, proc.

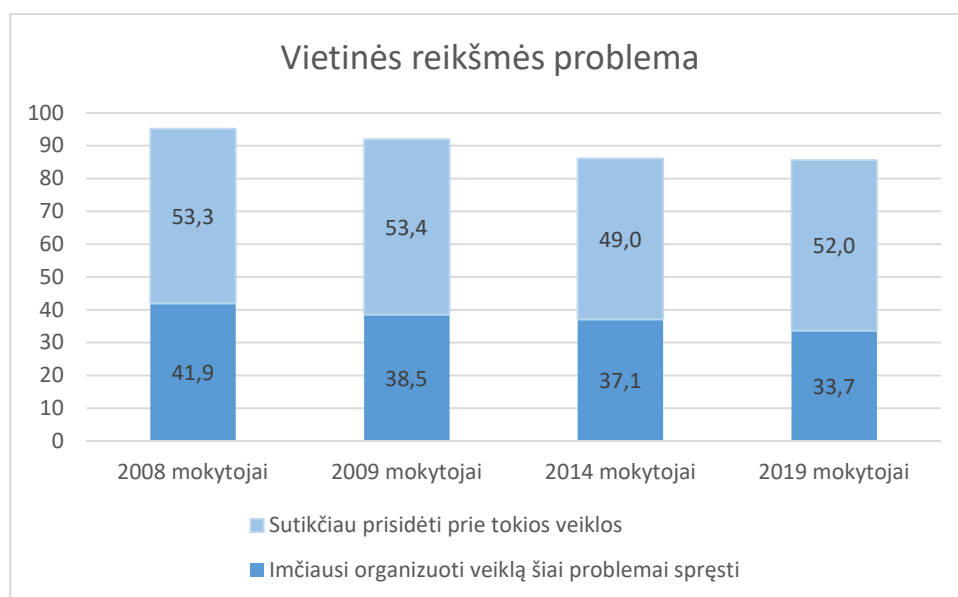
Lyginant mokytojų ir bendrą visų gyventojų nusiteikimą veikti įvairiose visuomenėje kylančiose situacijose (žiūrėti 2.4 lentelę), galima matyti, jog mokytojai gerokai dažniau nei visa visuomenė prisidėtų prie pilietinių veiklų tiek politinės, tiek ekonominės, tiek vietos ar saugumo problemos atveju ir gerokai rečiau liktų nuošalyje. Visgi reikia pastebėti, kad problemos sprendimo iniciatoriais mokytojai linkę būti ne ką dažniau nei kiti visuomenės nariai – tik vietinės problemos atveju mokytojai 6 proc. punktais dažniau linkę imtis iniciatyvos, lyginant su visa visuomene, o kitų problemų atveju panašiai arba net rečiau (pvz., iškilus ekonominei problemai). Ekonominės problemos atveju (klausimyne buvo nurodomi tokie ekonominės problemos pavyzdžiai: valdžia žymiai padidina pajamų mokesčių gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms) mokytojai santykinai dažniau nei kitos visuomenės grupės nežinotų kaip elgtis.

2.4 lentelė. Lietuvos mokytojų ir visos visuomenės potencialaus pilietinio aktyvumo skirtingų išskylančių problemų atveju palyginimas, proc.

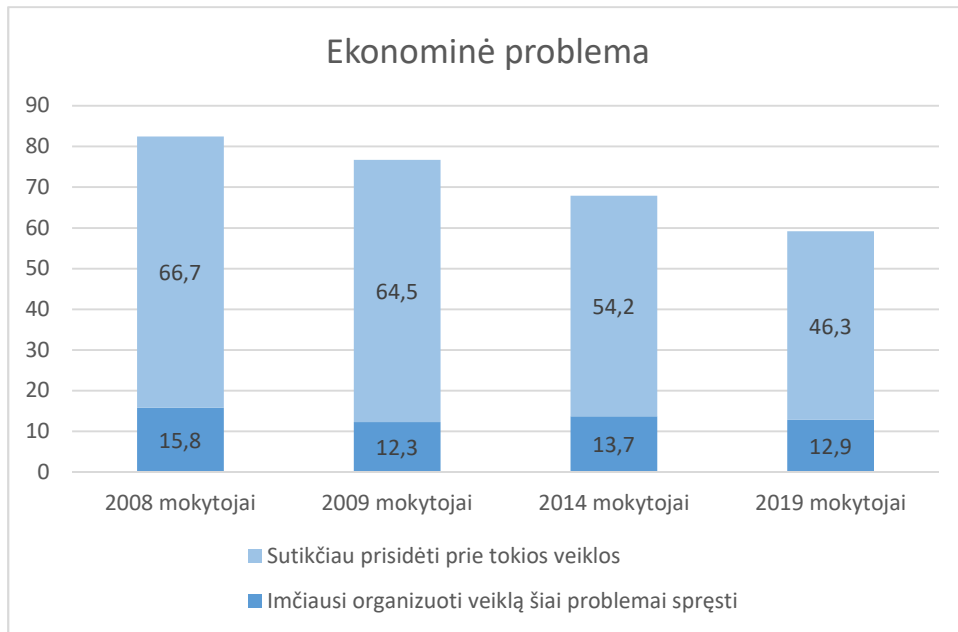
		Politinė problema	Ekonominė problema	Vietinės reikšmės problema	Saugumo problema
Imtūsi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti	Visi	8,4	19,0	27,8	19,3
	Mokytojai	11,4	12,9	33,7	20,8
	Skirtumas	3,0	-6,2	5,8	1,5
Sutiktų prisidėti prie tokios veiklos	Visi	30,7	39,4	40,4	34,4
	Mokytojai	42,3	46,3	52,0	45,3
	Skirtumas	11,6	6,9	11,5	10,9
Laikytųsi nuošalyje, nieko nedarytų	Visi	41,9	30,0	20,0	30,6
	Mokytojai	24,0	21,8	6,7	14,4
	Skirtumas	-17,9	-8,2	-13,3	-16,2
Nežino, neatsakė	Visi	19,0	11,6	11,7	15,7
	Mokytojai	22,3	19,1	7,7	19,6
	Skirtumas	3,2	7,4	-4,1	3,8

Lyginant 2019 m. mokytojų apklausos duomenis su ankstesniais metais, kai buvo darytos specialios mokytojų apklausos, galime matyti, kad mokytojų nusiteikimas aktyviai veikti po truputį mažta tiek vietinės reikšmės problemos atveju (žiūrėti 2.6 paveikslą), tiek ekonominės problemos atveju (2.7 paveikslas). Vietinės problemos atveju sumažėjo tų, kurie žada imtis organizuoti veiklą spręsti problemai: 2008 m. vietos problemai spręsti iniciatyvos žadėjo imtis 42 proc. mokytojų, o 2019 m. tik 34 proc. Ekonominės problemos atveju itin ryškus pokytis matomas tarp tų, kurie žada prisidėti prie veiklos: sutinkančių prisidėti prie veiklos ekonominei problemai spręsti sumažėjo nuo 67 iki 46 proc., o žadančių organizuoti tokią veiklą - nuo 16 proc. 2008 m. iki 13 proc. 2019 m.

2.6 pav. Mokytojų nusiteikimo organizuoti veiklą vietinės reikšmės problemai spręsti ir prisidėti prie tokios veiklos pokyčiai 2008 – 2019 m. (proc.)

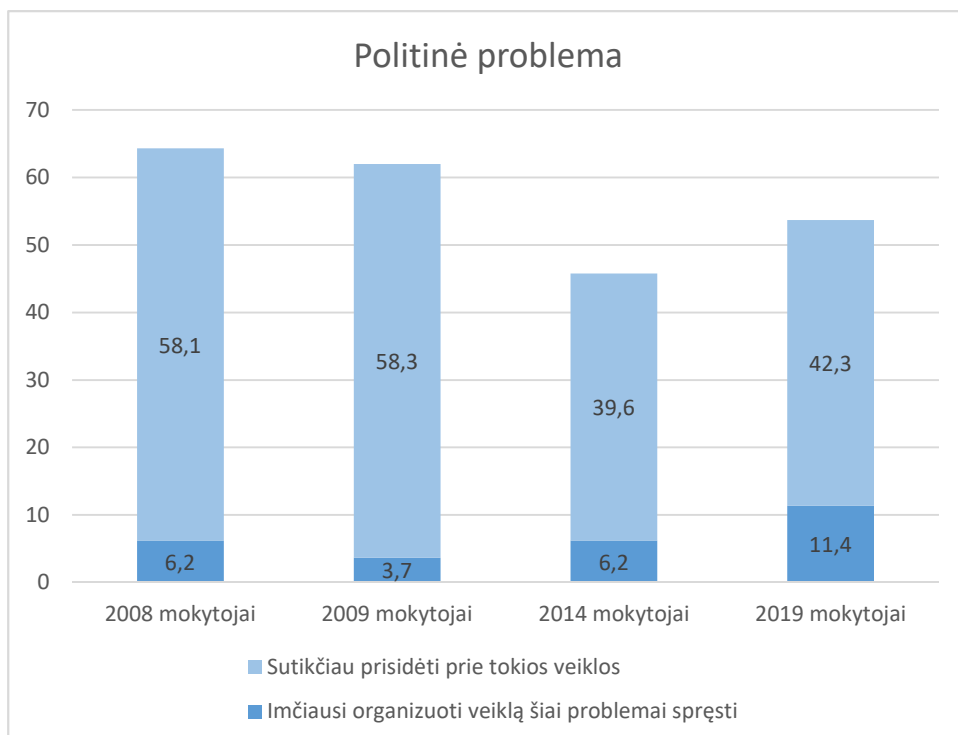

2.7 pav. Mokytojų nusiteikimo organizuoti veiklą ekonominei problemai spręsti ir prisidėti prie tokios veiklos pokyčiai 2008 – 2019 m. (proc.)

Politinės problemos atveju tendencijos šiek tiek kitokios (žiūrėti 2.8 paveikslą) - nors lyginat su 2008 m. ar 2009 m. bendras nusiteikusių aktyviai dalyvauti sprendžiant politinę problemą procentas 2019 m. sumažėjo, tačiau lyginant su 2014 m. matome teigiamą tendenciją – 2019 m. padidėjo tiek žadančių organizuoti veiklą, tiek prie jos prisidėti.

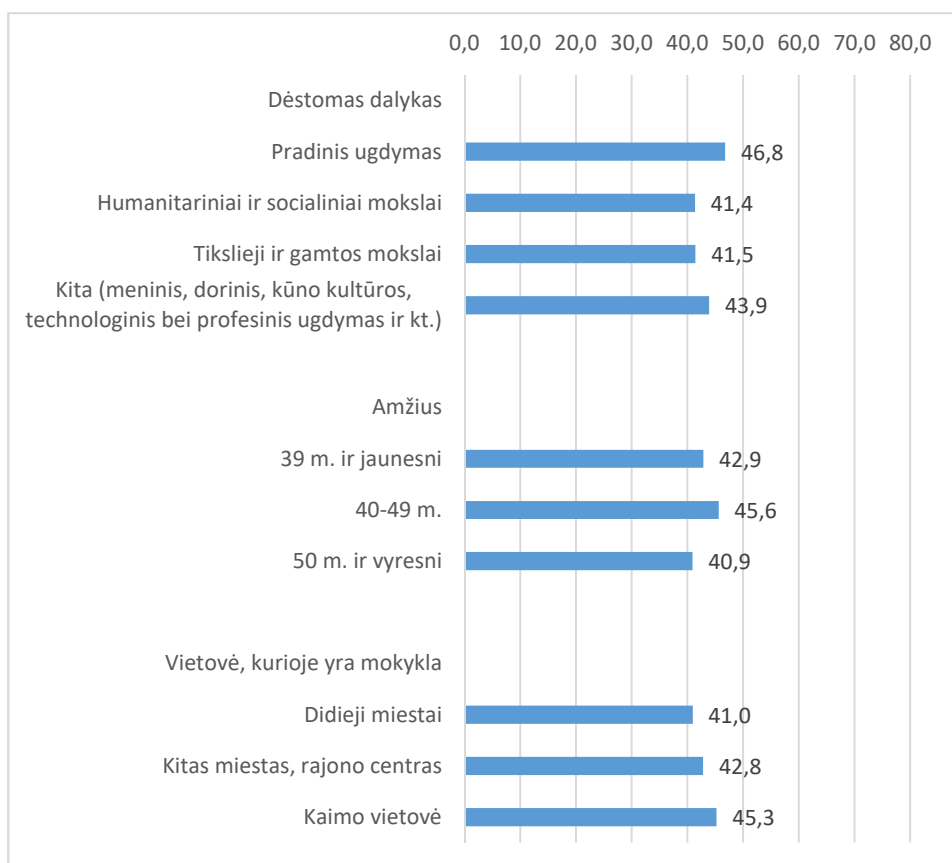
2.8 pav. Mokytojų nusiteikimo organizuoti veiklą politinei problemai spręsti ir prisidėti prie tokios veiklos pokyčiai 2008 – 2019 m. (proc.)

Klausimas apie saugumo problemą į mokytojų apklausą pirmą kartą buvo įtrauktas tik 2014 m., tad patikrinti ilgesnio laikotarpio tendencijų negalime, tačiau lyginant su 2014 m. sutinkančių prisidėti prie veiklos saugumo problemai spręsti procentas beveik nepakito (2014 buvo 49 proc., 2019 – 45 proc.), o žadančių organizuoti tokią veiklą padidėjo nuo 15 iki 21 proc.

Išvedus bendrą potencialaus mokytojų pilietinio aktyvumo indeksą matome, jog jis nuo 2014 m. praktiškai nepakito - vidutinė reikšmė 2014 m. buvo 42,8 balo, o 2019 m. – 42,7. Lyginant su 2008 ir 2009 m., potencialus mokytojų aktyvumas 2019 m. mažėjo nuo 50,1 balo 2008 m. ir 47,5 balo 2009 m. Viena vertus, galime manyti, jog čia taip pat pasireiškia mokytojų nuovargio ženklai, kuriuos pastebėjome nagrinėdami realaus mokytojų aktyvumo duomenis. Kita vertus, šiek tiek didėjantis mokytojų noras imtis politinių ir saugumo problemų sprendimo leidžia manyti, kad dėl gerėjančio bendro pragyvenimo lygio (ypač lyginant su 2008 ir 2009 - ekonominės krizės metais) persiskirstė mokytojų prioritetai, dėl to mažiau dėmesio skiriama ekonominėms problemoms, o daugiau rūpinamasi politikos ir saugumo klausimais.

2.9 pav. Mokytojų potencialaus aktyvumo indeksas pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovę, kurioje yra mokykla

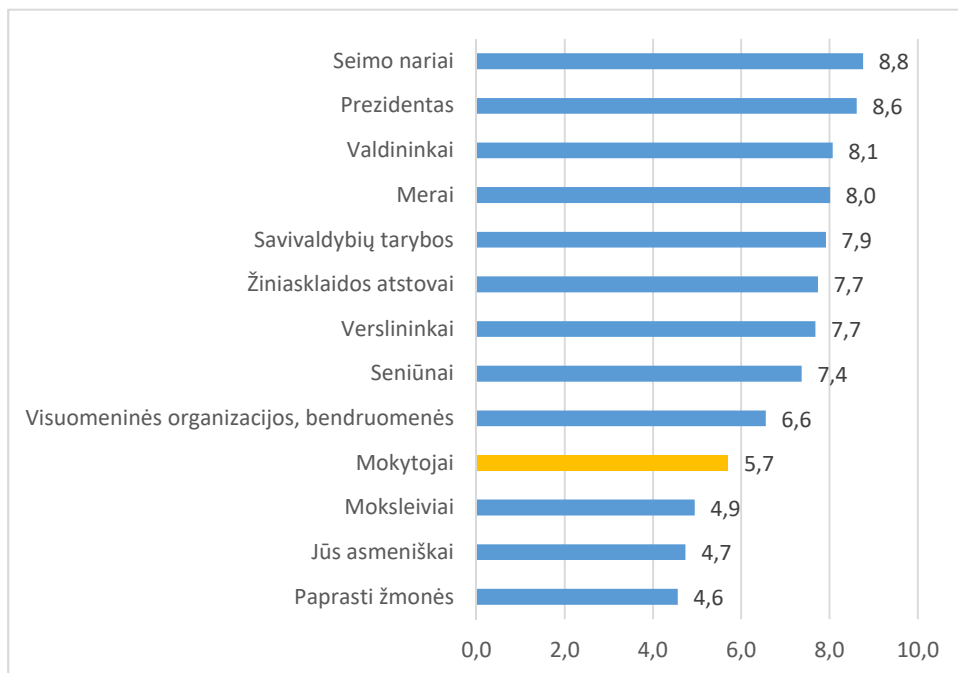
Pagal tokias charakteristikas kaip amžius, dėstomas dalykas ar vietovės, kurioje yra mokykla, dydis, mokytojai savo bendru nusiteikimu imtis pilietinės veiklos (potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiais) reikšmingai nesiskiria (žiūrėti 2.9 paveikslą). Tačiau verta pastebėti, kad statistiškai

reikšmingai potencialus pilietinis aktyvumas skiriasi pagal lytį: mokytojų vyrų potencialaus aktyvumo indekso vidurkis 51,7, o moterų – 41,2.

2.4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS

Dar vienas pilietinės galios indekso komponentas – pilietinės įtakos suvokimo vertinimas. Kaip Lietuvos mokytojai vertina įvairių visuomenės grupių, institucijų ir asmenų įtaką visuomenės gyvenimui, matyti iš 2.10 paveikslėlio. Panašiai kaip ir visos visuomenės apklausoje, daugiausia įtakos, mokytojų nuomone, priimamiems sprendimams turi Seimo nariai, Prezidentas, valstybės tarnautojai ir savivaldybių merai (vidutiniškai nuo 8,8 iki 8,0 balų iš 10-ties), kiek mažiau – savivaldybių tarybos, žiniasklaidos atstovai, verslininkai, seniūnai (vidutiniškai nuo 7,9 iki 7,4 balų iš 10-ties), dar mažiau – visuomeninės organizacijos ir bendruomenės (vidutiniškai 6,6 balo iš 10-ties) ir mažiausiai – apklaustieji asmeniškai bei kiti paprasti žmonės (atitinkamai vidutiniškai 4,7 ir 4,6 balo iš 10-ties). Tiesa, mokytojai, priešingai nei respondentai visos visuomenės apklausoje, savo asmenines galias linkę vertinti kiek aukščiau nei kitų paprastų žmonių.

2.10 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo vidurkiai, mokytojų nuomonė

Detaliau lyginant įvairioms visuomenės grupėms suteikiamus įtakos įverčius, matyti, kad mokytojai suteikia šiek tiek didesnius įtakos balus visoms grupėms, tačiau didžiausias skirtumas yra tarp savo pačių įtakos vertinimo - mokytojai savo asmeninę įtaką vertina vidutiniškai 1,2 balo aukščiau nei visuomenės vidurkis. Vis dėlto jie patys savo asmeninę įtaką vertina šiek tiek žemiau (4,74 balo) nei visuomenė vertina mokytojų kaip socialinės grupės įtaką (5,19). Tai sutampa su 3.2 skyriaus pastebėjimais, jog mokytojai nuvertina savo prestižą visuomenės akyse.

Žvelgiant į tai, kaip mokytojų įvairioms grupėms priskiriamos įtakos dydis kito nuo 2014 m., matyti, kad 2019 m., lyginant su 2014 m., mokytojai daugiau galios priskiria mokytojams kaip socialinei grupei, paprastiems žmonėms, sau asmeniškai ir žiniasklaidos atstovams (žiūrėti 2.5 lentelę).

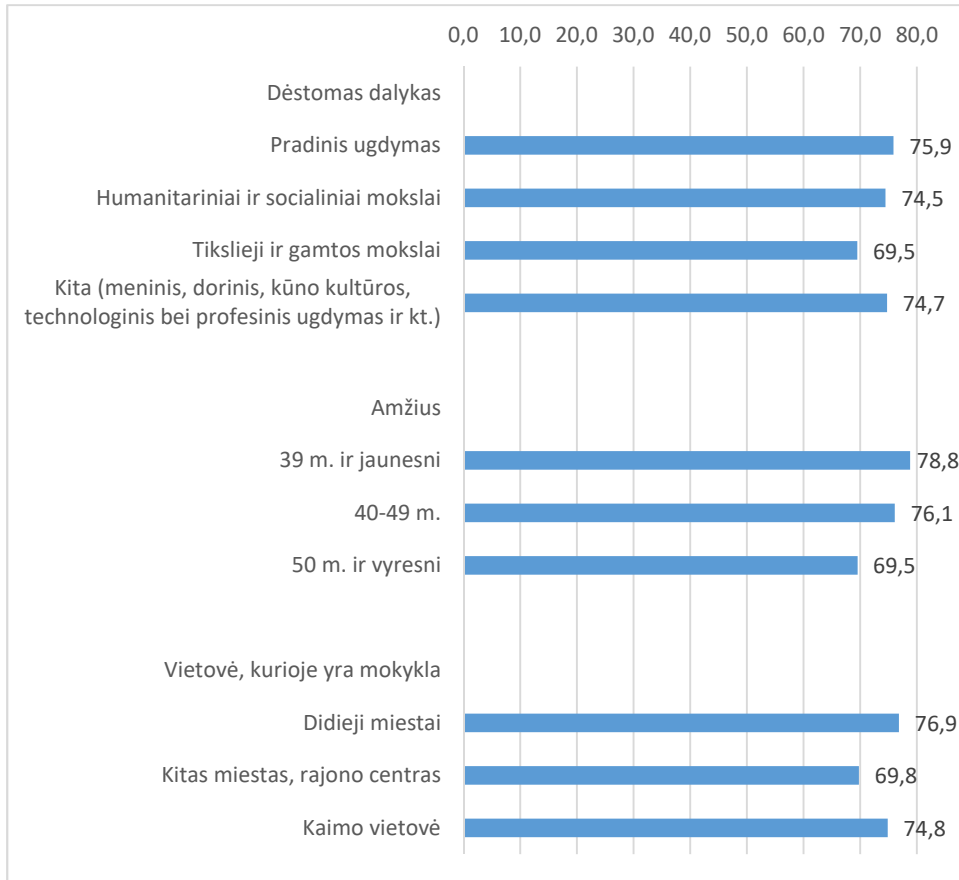
2.5 lentelė. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų bei pokytis 2014–2019 m., proc.

	Mokytojai, 2019 m.	Visi gyventojai, 2019 m.	Skirtumas tarp mokytojų ir visų gyventojų, 2019 m.	Mokytojai, 2014 m.	Pokytis 2014 m. – 2019 m.
Prezidentas	8,61	8,43	0,18	8,7	-0,08
Seimo nariai	8,76	8,22	0,54	8,44	0,32
Valdininkai	8,07	7,68	0,39	8,10	-0,03
Savivaldybių tarybos	7,92	7,17	0,74	7,63	0,29
Verslininkai	7,68	7,23	0,45	7,44	0,24
Seniūnai	7,36	6,80	0,56	7,06	0,30
Žiniasklaidos atstovai	7,74	6,88	0,85	7,03	0,71
Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	6,55	6,00	0,55	5,99	0,57
Mokytojai	5,70	5,19	0,51	4,67	1,03
Jūs asmeniškai	4,74	3,61	1,22	3,87	0,86
Paprasti žmonės	4,56	3,70	0,86	3,59	0,97

Apskaičiuotas mokytojų pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2019 m. įgyja vidutinę reikšmę lygią 73,7 balo. Lyginant su 2014 m., kuomet indekso reikšmė buvo 61,5, matome ryškų indekso vertės kilimą – net per 12 punktų. Šis kilimas iš esmės sutampa su pilietinės įtakos indekso augimu 2019 m. visoje visuomenėje, tačiau, kaip ir ankstesniais metais, mokytojų įtakos indeksas yra gerokai aukštesnis nei visos visuomenės (jos pilietinės įtakos suvokimo indekso vidutinė reikšmė 2019 m. lygi 61,2 balo).

Skirtingose vietovės dirbantys ir skirtingus dalykus dėstantys mokytojai tarpusavyje smarkiai pagal pilietinės įtakos suvokimą nesiskiria (žiūrėti 2.11 paveikslą), tačiau amžius turi statistiškai reikšmingą įtaką mokytojų pilietinės įtakos vertinimui: aukščiausiu pilietinės įtakos vertinimu pasižymi jauniausi mokytojai - 39 m. amžiaus ir jaunesni, o mažiausia pilietinės įtakos indekso verte – mokytojai, kuriems yra 50 ir daugiau metų.

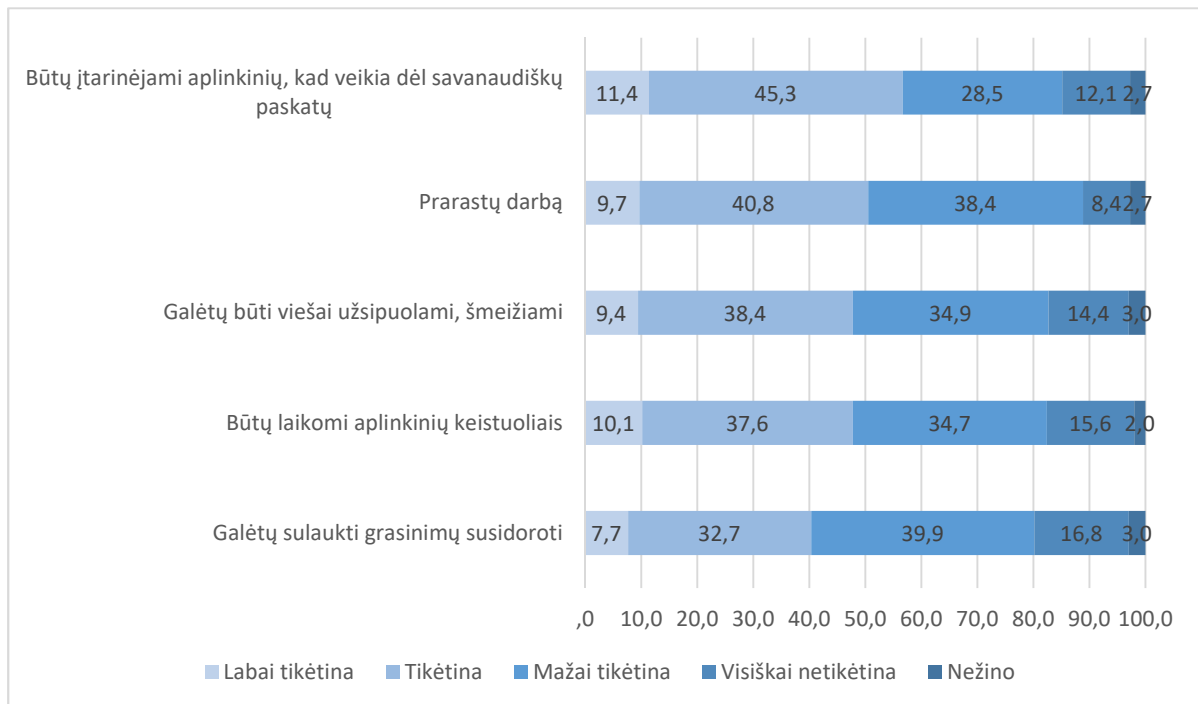
2.11 pav. Mokytojų pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS

Paskutinis pilietinės galios komponentas yra pilietine veikla užsiimantiems žmonės kylančių rizikų vertinimas. Iš 2.12 paveikslo matyti, kiek Lietuvos mokytojai 2019 m. vertino įvairias rizikas kaip tikėtinas inicijuojant ar aktyviai dalyvaujant pilietinėse akcijose ar kitose veiklose. Kaip matyti iš grafiko, labiausiai mokytojų jaučiama rizika, kurią kaip tikėtiną ar visiškai tikėtiną vertina 57 proc. mokytojų, yra rizika būti įtarinėjami aplinkinių, kad veikiama iš savanaudiškų paskatų. Toliau seka tokios rizikos kaip galimybė prarasti darbą, būti viešai užšipultam ar šmeižiamam ir būti laikomam keistuoliu – šias rizikas kaip tikėtinas arba labai tikėtinas mato 48-51 proc. mokytojų. Mažiausiai tikėtina mokytojai laiko riziką dėl pilietinės veiklos sulaukti grasinimų susidoroti – tokia rizika tiki 40 proc. apklaustųjų mokytojų. Taigi apie pusė mokytojų mano, kad užsiimantiems pilietine veikla viena ar kita rizika yra reali, tačiau dažniau šias rizikas vertina kaip tikėtinas negu kaip labai tikėtinas. Kita dalis mokytojų dažniau mano, kas šios rizikos yra mažai tikėtinos, o kad jos visiškai netikėtinos mano tik apie 8-16 proc. apklaustųjų.

2.12 pav. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimas – Lietuvos mokytojų nuomonė, proc.

Žvelgiant į rizikų vertinimo pokytį nuo 2014 m. matome tikrai ryškų skirtumą (žiūrėti 2.6 lentelę) – visų rizikų tikėtimumo vertinimas sumažėjo apie 16-21 procentinių punktų. Pvz., 2014 m. net 77 proc. mokytojų manė, kad pilietiškai veikiantis žmogus gali būti įtarinėjamas savanaudiškumu, o 2019 m. tokių buvo jau tik 57 proc. Nors tokie skaičiai vis tiek atrodo dideli, tačiau džiugina tai, kad mažėjimo tendencija yra nuosekli - jau 2014 m. buvo stebimas rizikos vertinimo sumažėjimas, o 2019 m. ši gerėjimo tendencija matoma dar ryškiau. Tai leidžia tikėtis, kad bendra atmosfera pilietiniam veikimui Lietuvoje po truputį gerėja, pilietinis veikimas po truputį tampa „normalia“ veikla, dėl kurios žmonės nebėra įtarinėjami ar užsipuolami.

2.6 lentelė. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimo pokytis 2009–2014 m., mokytojų nuomonė, proc.

	Rizika tikėtina arba labai tikėtina		
	Mokytojai, 2019 m.	Mokytojai, 2014 m.	Pokytis 2019-2014 m.
Prarastų darbą	50,5	69,2	-18,7
Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	47,8	66,4	-18,6
Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	47,8	68,7	-20,9

Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	56,7	77,4	-20,7
Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	40,3	56,0	-15,6

Svarbu pastebėti ir tai, kad nuo 2014 m. sumažėjo iki tol egzistavęs atotrūkis tarp mokytojų ir visos visuomenės rizikų vertinimo: ankstesniais metais mokytojai daugumą rizikų dažniau buvo linkę matyti kaip labiau tikėtinas negu plačioji visuomenė, o 2019 m. šių skirtumų beveik neliko (žiūrėti 2.7 lentelę), kai kurias atvejais (ypač dėl grasinimo susidoroti) mokytojai rizikas įžvelgia netgi rečiau negu visa visuomenė. Šis pokytis ypač pozityvus, kadangi mokytojai yra viena iš aktyviausių visuomenės grupių ir jiems šios rizikos yra dažniau aktualios negu vidutiniam Lietuvos piliečiui.

2.7 lentelė. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimo skirtumai tarp mokytojų ir visų Lietuvos gyventojų, proc. (skirtumai pasviru šriftu – statistinės paklaidos ribose)

	Rizika tikėtina ir labai tikėtina					
	Visi gyventojai, 2019 m. m.	Mokytojai, 2019	Skirtumas tarp mokytojų ir visų gyventojų 2014	Visi gyventojai, 2014 m.	Mokytojai, 2014 m.	Skirtumas tarp mokytojų ir visų gyventojų 2014
Prarastų darbą	48,3	50,5	+2,2	57,8	69,2	+11,4
Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	46,9	47,8	+0,9	54,6	66,4	+11,8
Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	51,9	47,8	-4,2	56,5	68,7	+12,2
Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	57,1	56,7	-0,4	62,9	77,4	+14,5
Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	50,0	40,3	-9,7	50,8	56,0	+5,2

Tiesa, žvelgiant į tai, kiek dažnai mokytojai su šiomis rizikomis susiduria realiai, didelių pokyčių per pastarąjį dešimtmetį įžvelgti negalime (žiūrėti 2.8 lentelę). Apklausoje mokytojų buvo teirautasi, ar per paskutinius penkerius metus jie asmeniškai yra patyrę kokią nors žalą dėl iniciavimo ar dalyvavimo pilietinėse veiklose, akcijose. Kaip matyti iš lentelės, 2019 m. per paskutinius penkerius metus mokytojai nurodė daugiausia patyrę tam tikras socialinio palaikymo trūkumą rodančias žalas – buvo aplinkinių palaikyti keistuoliais (7 proc.), įtarinėjami, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų (5 proc.). Dar

3 proc. nurodė buvę viešai šmeižiami, grasinimų susidoroti sulaukė 3 proc., o praradę darbą nurodė 1 proc. apklaustų mokytojų. Iš viso 87 proc. mokytojų nurodė nepatyrę nė vienos iš penkių vardintų rizikų, 13 proc. patyrė vieną kurią iš nurodytų žalų.

Lyginant 2019 ir 2014 metus galime matyti kai kurių patirtų žalų sumažėjimą, tačiau skirtumai nėra reikšmingi, o lygindami 2009 m. ir 2019 m. jokių esminių skirtumų neįžvelgsime. Taigi, rizikų tikėtumo vertinimas greičiausiai yra susijęs ne tiek su objektyvios realybės pokyčiais, kiek su savijautos ir bendro klimato pokyčiais mokytojų aplinkoje.

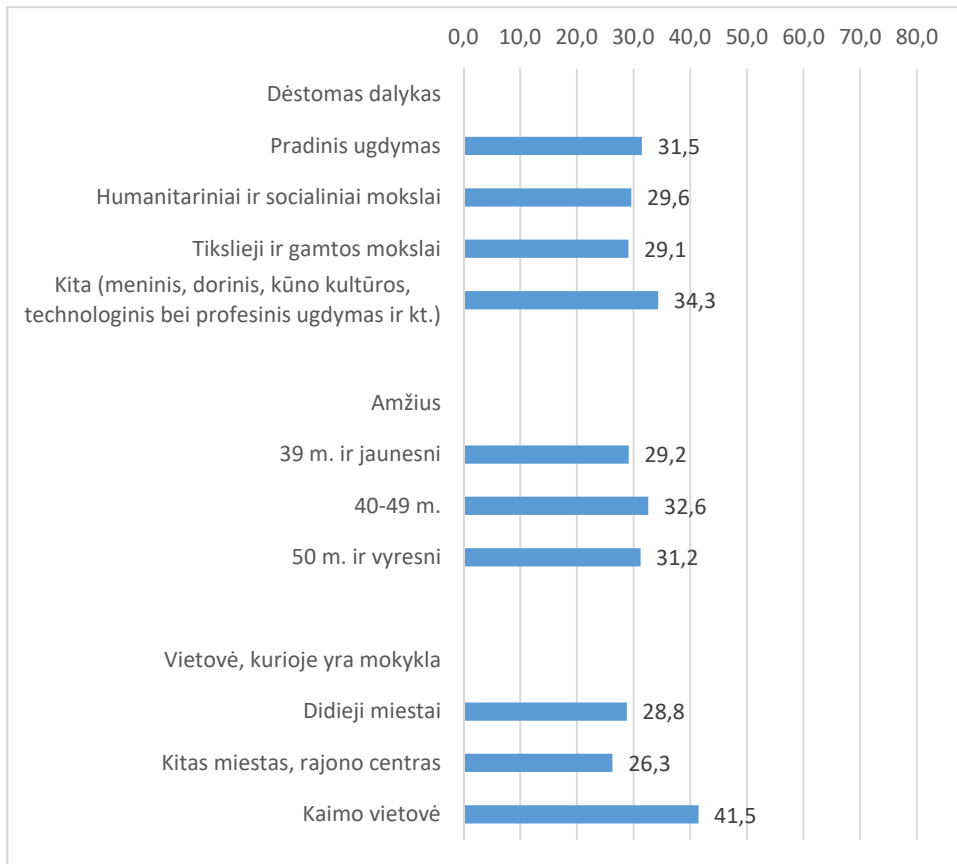
2.8 lentelė. Mokytojų, per paskutinius penkerius metus patyrusių žalą dėl iniciavimo ar dalyvavimo pilietinėse veiklose, akcijoje, proc.

	2019	2014	2009
Praradęs darbą	1,2	1,0	1,5
Laikomas aplinkinių keistuoliu	7,2	9,0	5,6
Viešai užsipultas, šmeižiamas	3,2	4,7	3,4
Įtarinėjamas aplinkinių, kad veikiate dėl savanaudiškų paskatų	5,2	8,0	5,4
Sulaukėte grasinimų susidoroti	2,5	1,7	2,2

Iš minėtų rizikos vertinimo klausimų yra išvedamas pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksas, kurio aukštesnės reikšmės reiškia, kad rizikų yra matoma mažiau. Apskaičiuotas bendras mokytojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksas 2019 m. skalėje nuo 0 iki 100 įgyja vidutinę reikšmę 31,1 ir tai yra beveik dvigubai aukštesnė reikšmė nei buvo 2014 m. (18,2). Lyginant su visa visuomene, mokytojų pilietinių rizikų indeksas yra šiek tiek aukštesnis (visos visuomenės – 27,1), tačiau skirtumas nėra labai didelis.

Pažvelgus į pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkius skirtingose mokytojų grupėse (2.13 paveikslas), matyti vienintelis ryškesnis skirtumas – kaimo vietovių mokytojai turi aukštesnį pilietinių rizikų įvertį, taigi jie pilietinę veiklą rečiau sieja su vienokiais ar kitokiais pavojais negu miestų mokytojai (galima priminti, kad aukštesnis pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkis kaimo vietovių mokytojų grupėje buvo pastebėtas ir ankstesniais metais).

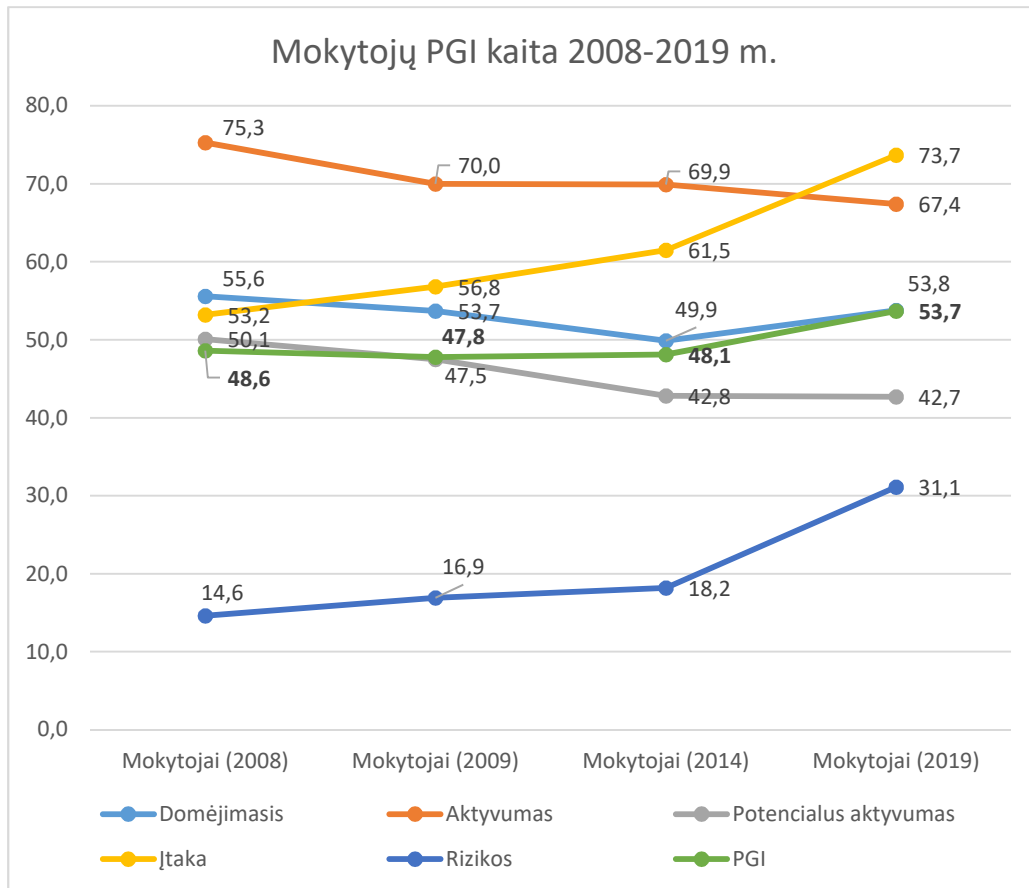
2.13 pav. Mokytojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiaai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

2.6. LIETUVOS MOKYTOJŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

Bendrojo iš pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinių rizikų vertinimo indeksų sukonstruoto Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė 2019 m. – 53,7 balai skalėje nuo 0 iki 100 balų. Ši indekso reikšmė didesnė už visos visuomenės pilietinės galios indekso vidutinę reikšmę 2019 m. (39,7) ir didesnė negu mokytojų indekso reikšmė 2014 m. (48,1). Mokytojų pilietinės galios indekso ir atskirų jos komponentų pokytį nuo 2009 iki 2019 m. galima matyti 2.14 paveiksle. Iš grafiko matyti, kad 2019 m. mokytojų pilietinės galios indekso vertė yra didžiausia per visą matavimų istoriją nuo 2009 m. Nėgana to – šis indekso vertė yra didžiausia iš visų darytų pilietinės galios tyrimų, įskaitant mokinių, jaunimo ir valstybės tarnautojų indeksus.

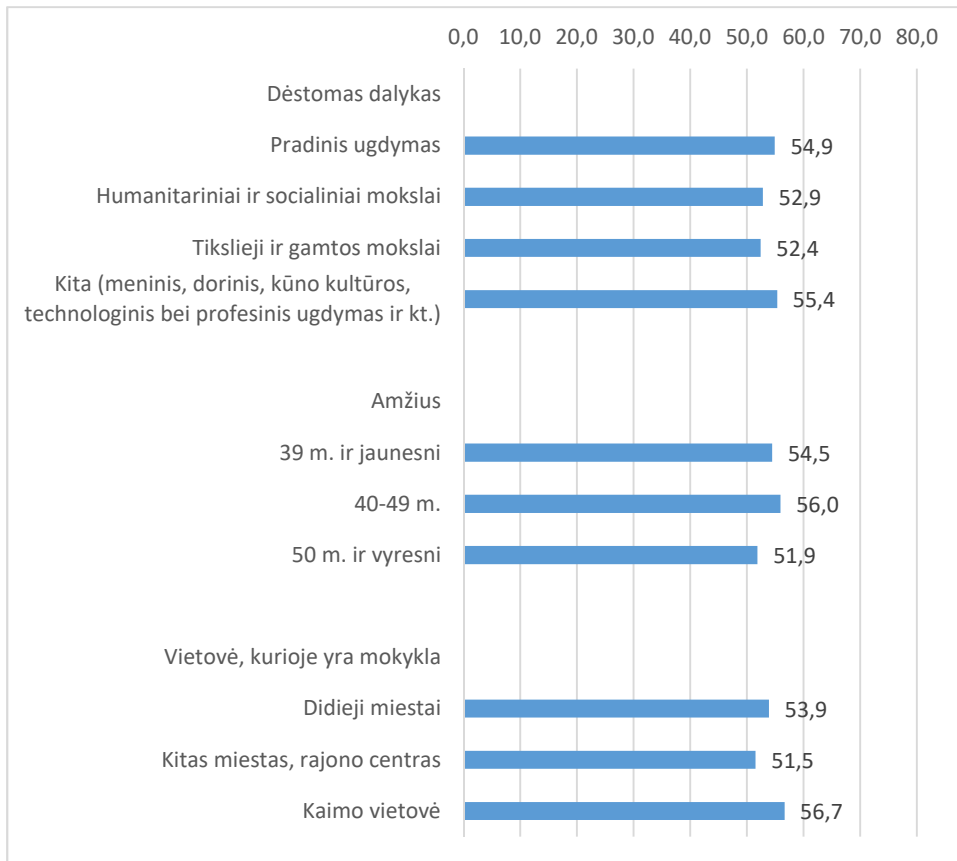
2.14 pav. Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso sudedamųjų 2008 m., 2009 m., 2014 m. ir 2019 palyginimas

Tokį teigiamą indekso pokytį 2019 m. labiausiai nulėmė 2019 m. itin pagerėjęs rizikų vertinimo rodiklis ir gerokai sustiprėjęs pilietinės įtakos pajutimas. Šiuos teigiamus pokyčius į neigiamą pusę šiek tiek atsveria sumažėjęs pilietinio aktyvumo indekso rodiklis ir truputėlį smuktelėjęs potencialaus aktyvumo indeksas. Taigi galime matyti, kad 2019 m. itin pagerėję tie pilietinės galios indekso rodikliai, kurie yra sietini su išoriniu kontekstu – valstybės ir bendrapiliečių palankumo pilietinėms veikloms vertinimu, o ne su savo pačių veikimu.

Skirtingos Lietuvos mokytojų grupės pagal pilietinės galios indekso vidurkius skiriasi ne itin daug – žvelgdami į 2.15 paveiksle pateiktus duomenis galime matyti, kad kiek mažiau pilietinės galios lyginant su jaunesnių mokytojų grupe yra vyriausiųjų mokytojų grupėje, šiek tiek didesne pilietine galia pasižymi kaimo vietovių mokytojai. Dėstomas dalykas ir kiti kintamieji (lytis, priklausymas profsąjungai ar mokyklos administracijai) įtakos mokytojo pilietinei galiai neturi.

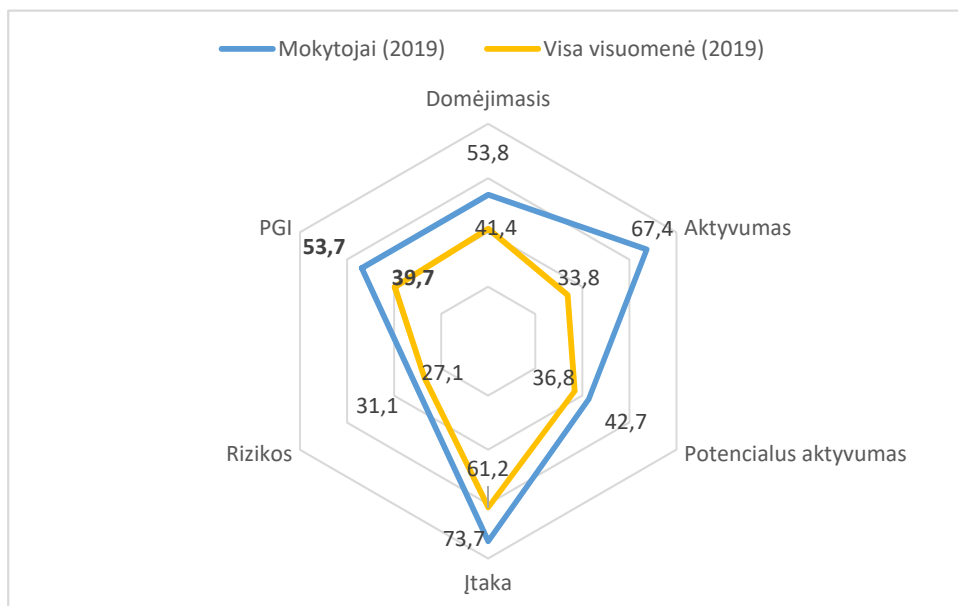
2.15 pav. Mokytojų pilietišės galios indekso vidurkiai pagal dėstomą dalyką, amžių ir vietovės, kurioje yra mokykla, dydį

Apibendrinant ir palyginant mokytojų pilietišės galios indeksą su visos visuomenės indekso komponentais (žiūrėti 2.16 paveikslą), galime konstatuoti, kad 2019 m., kaip ir ankstesniais metais, mokytojai yra gerokai daugiau pilietišės galios turinti visuomenės grupė, lyginant su visa visuomene. Ypač ryškiai matomas mokytojų atotrūkis nuo visuomenės realaus pilietinio aktyvumo srityje, nepaisant to, kad 2019 m. buvo stebimas tam tikras mokytojų aktyvumo sumažėjimas. Kaip ir anksčiau, mokytojų lyderystė matoma ir kitose srityse – tiek domėjimosi viešaisiais reikalais, tiek potencialaus aktyvumo, o 2019 m. mokytojai pralenkė visuomenę ir pozityvesniu pilietinių rizikų vertinimu.

2.16 pav. Pilietinės galios indekso sudedamųjų palyginimas: mokytojai ir visa visuomenė, 2019 m.

III. PROFESINIŲ SĄJUNGŲ PROTESTO VEIKSMŲ – 2018 M. IR 2019 M. PABAIGOS MOKYTOJŲ PROTESTŲ – VERTINIMAS MOKYTOJŲ IR VISUOMENĖS AKIMIS

2019 m. Pilietinės galios indekso klausimyne greta pagrindinio klausimų bloko, skirto indeksui apskaičiuoti, buvo įtraukti ir papildomi klausimai, susiję su konkrečiais plačiai viešojoje erdvėje nuskambėjusiais paskutinių metų pilietiniais veiksmais - 2018-2019 m. profesinių sąjungų organizuotais protestais. Apklausiant tiek visą visuomenę, tiek mokytojų grupę buvo detaliau teirautasi apie 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmus, tai yra, kiek visuomenė išgirdo apie šias veiklas, kiek ir kokiais būdais mokytojai įsitraukė ar kodėl - ne, kaip tiek patys mokytojai, tiek visuomenė šiuos protestus (į)vertino, kaip išvis vertinamas streikas kaip pilietinės veiklos forma mūsų visuomenėje. Papildomai teirautasi ir apie mokytojų savijautą – kokias problemas jie pirmiausia išskiria, kaip vertina savo profesijos prestižą. Apie visa tai – šios dalies skyriai. Pirmajame aptariami mokytojų reprezentatyvios apklausos, antrajame – visuomenės reprezentatyvios apklausos duomenys.

3.1. PROTESTO VEIKSMŲ MOKYTOJŲ AKIMIS

Šiame skyrelyje pateikiame reprezentatyvios mokytojų apklausos duomenų analizę: kokias problemas savo darbe įžvelgia mokytojai, kiek yra nusiteikę patys veikti tas problemas spręsdami, kiek šiame veiksmo jaučia palaikymo bei kaip įvairiais aspektais vertina 2018 m. ir 2019 m. pabaigos mokytojų protestus.

3.1.1. Problemų, susijusių su mokytojų darbu, vertinimas

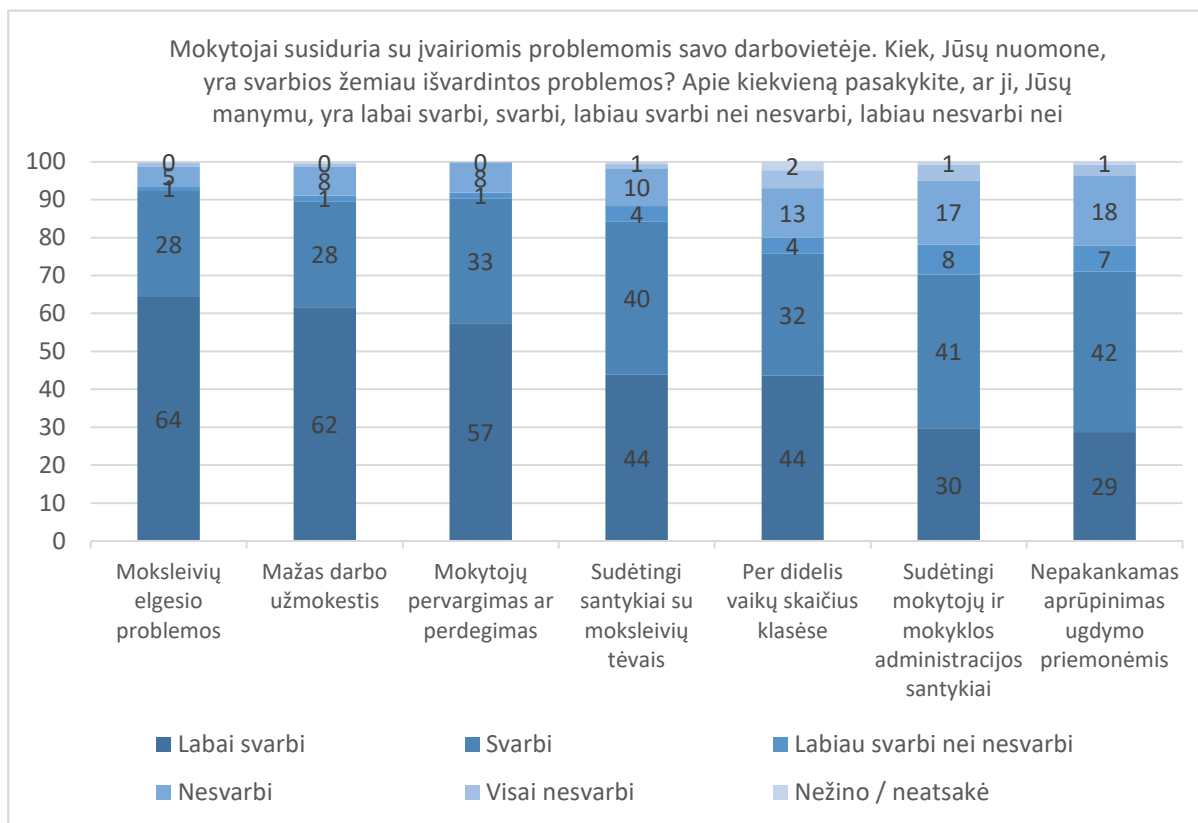
Apklausoje mokytojų buvo teirautasi, kiek svarbios mokytojams, jų nuomone, yra tam tikros problemos mokytojų darbe (3.1 paveikslas). Dauguma mokytojų (bent 6 iš 10) mano, kad moksleivių elgesys, mažas darbo užmokestis ir mokytojų pervargimas darbe yra labai svarbios problemos, o pridėjus dar ir tuos mokytojus, kurie pasirinko atsakymą „svarbu“, susidaro 90 proc. ir daugiau. Kitos apklausoje nurodytos problemos taip pat buvo įvertintos kaip labai svarbios ar svarbios daugumos mokytojų: 8 iš 10 respondentų taip įvertino sudėtingus santykius su moksleivių tėvais arba per didelį moksleivių skaičių klasėje, 7 iš dešimties – mokytojų ir mokyklos administracijos santykius, mokymosi priemonių trūkumą.

Beveik visų problemų vertinimui neturi statistiškai reikšmingos įtakos mokytojų amžius, dėstomas dalykas ar vietovės, kurioje yra mokykla dydis (žiūrėti 3.1 lentelę), išskyrus požiūrį į vaikų skaičių klasėje ir profesinį perdegimą – šią problemą kaip aktualesnę mato didmiesčių mokytojai. Ryšių tarp problemų analizė taip pat atskleidžia, kad stipriausiai tarpusavyje koreliuoja dvi problemų poros: 1) moksleivių elgesys ir santykiai su tėvais, 2) perdegimas ir moksleivių skaičius klasėje.

Apklausoje buvo pateiktas ir atviras klausimas, kokias problemas patys mokytojai norėtų įvardinti, tačiau tik 11 respondentų papildomai atsakė ir į šį klausimą. Nors dalis šių atsakymų šiek tiek persidengė ir su klausime įvardintomis problemomis, buvo paminėtos ir problemos, apie kurias nebuvo klausiama apklausoje:

- Ministerijos ir kitų valdžios institucijų neveiknumas, nepakankamas dėmesys švietimui šalyje.
- Daug instrukcijų ir nurodymų, didelė biurokratija.
- Dideli darbo krūviai.
- Kompiuterinių žinių trūkumas.
- Mokinių teisės, mokinių ir mokytojų santykiai, nepagarba mokytojams.
- Vaikų skaičiaus mažėjimas.

3.1 pav. Problemų darbovietėje vertinimas mokytojų akimis, proc.

3.1 lentelė. Mokytojų požiūris į problemų svarbą pagal amžiaus grupes, dėstomą dalyką ir gyvenvietės, kurioje veikia mokykla, dydį (vidurkiai, skalė nuo 1 („labai svarbu“) iki 5 („visiškai nesvarbu“)).

Mokytojų charakteristikos	Mažas darbo užmokestis	Moksleivių elgesio problemos	Sudėtingi santykiai su moksleivių tėvais	Nepakankamas aprūpinimas ugdymo priemonėmis	Per didelis vaikų skaičius klasėse	Mokytojų pervargimas ar perdegimas	Sudėtingi mokytojų ir mokyklos administracijos santykiai
Amžiaus grupės							
39 m. ir jaunesni	1,41	1,38	1,69	2,06	1,88	1,50	1,89
40-49 m.	1,53	1,50	1,77	2,09	1,95	1,55	2,09
50 m. ir vyresni	1,56	1,50	1,87	2,24	2,12	1,55	2,40
Dėstomas dalykas							
Pradinis ugdymas	1,36	1,38	1,55	1,85	1,89	1,49	2,09
Humanitariniai ir socialiniai mokslai	1,52	1,44	1,81	2,23	1,98	1,55	2,16

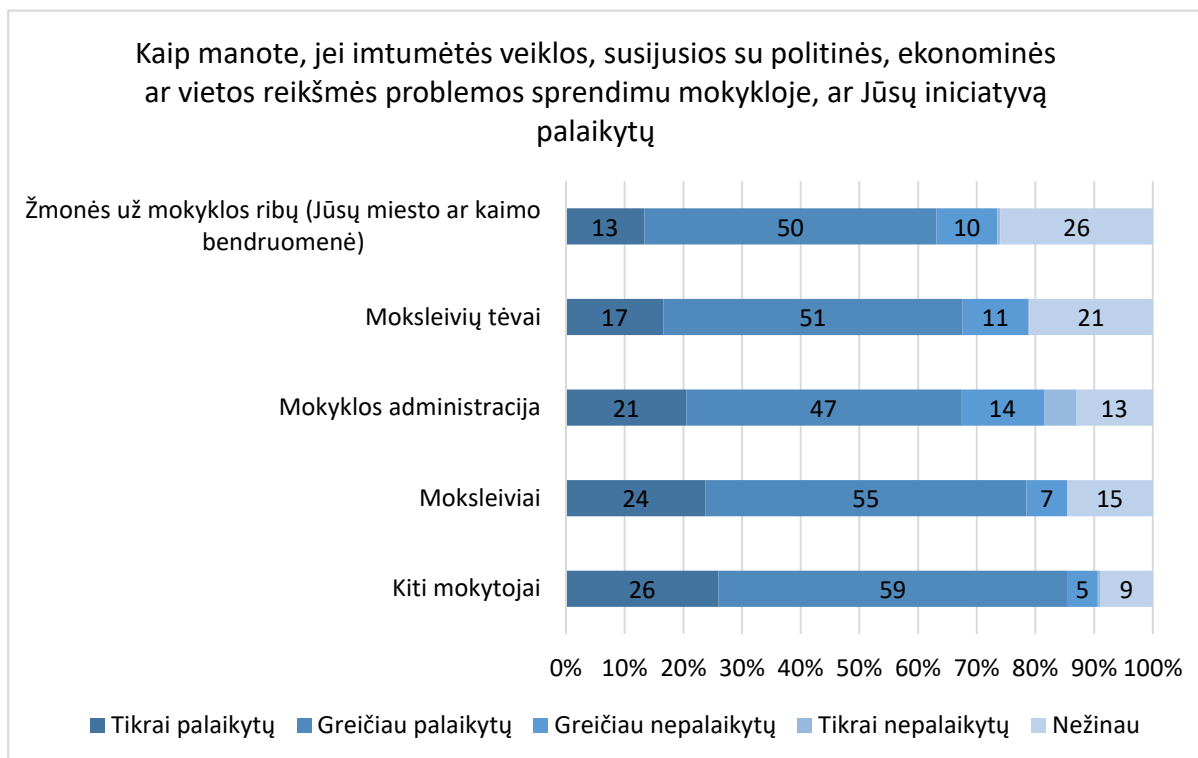
Tikslieji ir gamtos mokslai	1,54	1,46	1,71	2,03	2,00	1,47	2,17
Kita (meninis, dorinis, kūno kultūros, technologinis bei profesinis ugdymas ir kt.)	1,57	1,57	1,93	2,26	2,10	1,60	2,28
Gyvenvietės, kurioje yra mokykla dydis							
Didmiestis	1,37	1,34	1,60	1,85	1,63	1,43	1,93
Miestas	1,55	1,48	1,89	2,15	2,08	1,69	2,40
Kaimo vietovė	1,58	1,57	1,87	2,46	2,62	1,69	2,33

3.1.2. Veikimo potencialas ir nuostatos dėl palaikymo

Ankstesniame skyriuje jau buvo pateikti duomenys ne tik apie bendrą mokytojų pilietinio veikimo potencialą, matuojamą standartiniais rodikliais, bet taip pat ir apie mokytojų nuostatą imtis veiklos ar organizuoti veiklą, jeigu iškiltų kokia nors problema jų mokykloje, susijusi su nepalankiais valdžios institucijų sprendimais, kuri turėtų reikšmingos įtakos jų darbo sąlygoms (2.5 paveikslas). Trečdalis (28 proc.) apklaustų mokytojų atsakė, kad imtųsi organizuoti veiklą, jeigu iškiltų jų darbo sąlygas paveikiantys sprendimai, dar 50 proc. teigė, kad prisidėtų prie tokios veiklos. Mokytojai taip pat pasižymi aukštesniu veikimo potencialu nei kiti visuomenės nariai imant visas veikimo sritis. Kalbant apie pilietinės veiklos potencialą, nėra statistiškai reikšmingų skirtumų pagal mokytojų amžių, dėstomą dalyką ar vietovės dydį, kurioje veikia mokykla.

Kaip mokytojai vertina, iš kurių visuomenės grupių jie galėtų sulaukti palaikymo savo pilietinėje veikloje, atskleidžia duomenys, pateikti 3.2 paveiksle: labiausiai mokytojai pasitiki kitais mokytojais (net 85 proc. teigė, kad mano, jog kolegos juos tikrai palaikytų ar greičiau palaikytų nei nepalaikytų) bei moksleiviais (atitinkamai 78 proc.). Mažiau tikima mokyklos administracijos, moksleivių tėvų ir žmonių už mokyklos ribų palaikymu (atitinkamai 67, 68 ir 63 proc.). Nors statistiškai reikšmingų skirtumų nėra (nei pagal tikėjimo paramą rodiklį, nei pagal subjektyvios politinės kompetencijos rodiklį), verta paminėti, kad tie, kurie labiau tiki įvairių socialinių grupių parama, dažniau teigė, kad imtųsi organizuoti veiklą.

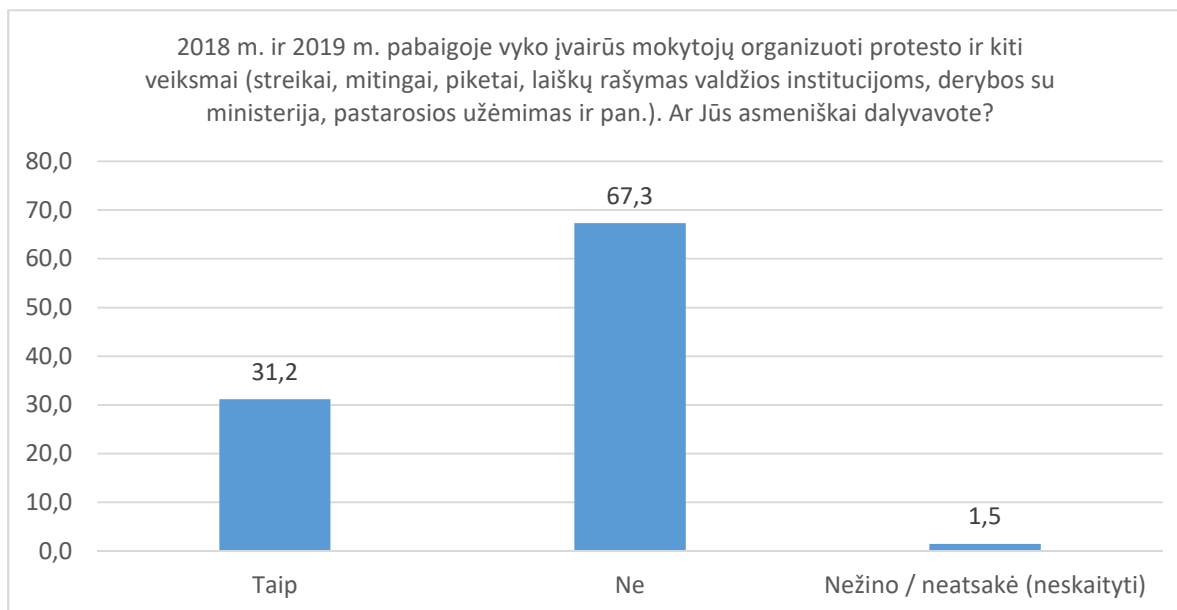
3.2 pav. Palaikymo sprendžiant problemas mokykloje vertinimas mokytojų akimis, proc.

3.1.3. Mokytojų dalyvavimas 2018 ir 2019 metų protestuose

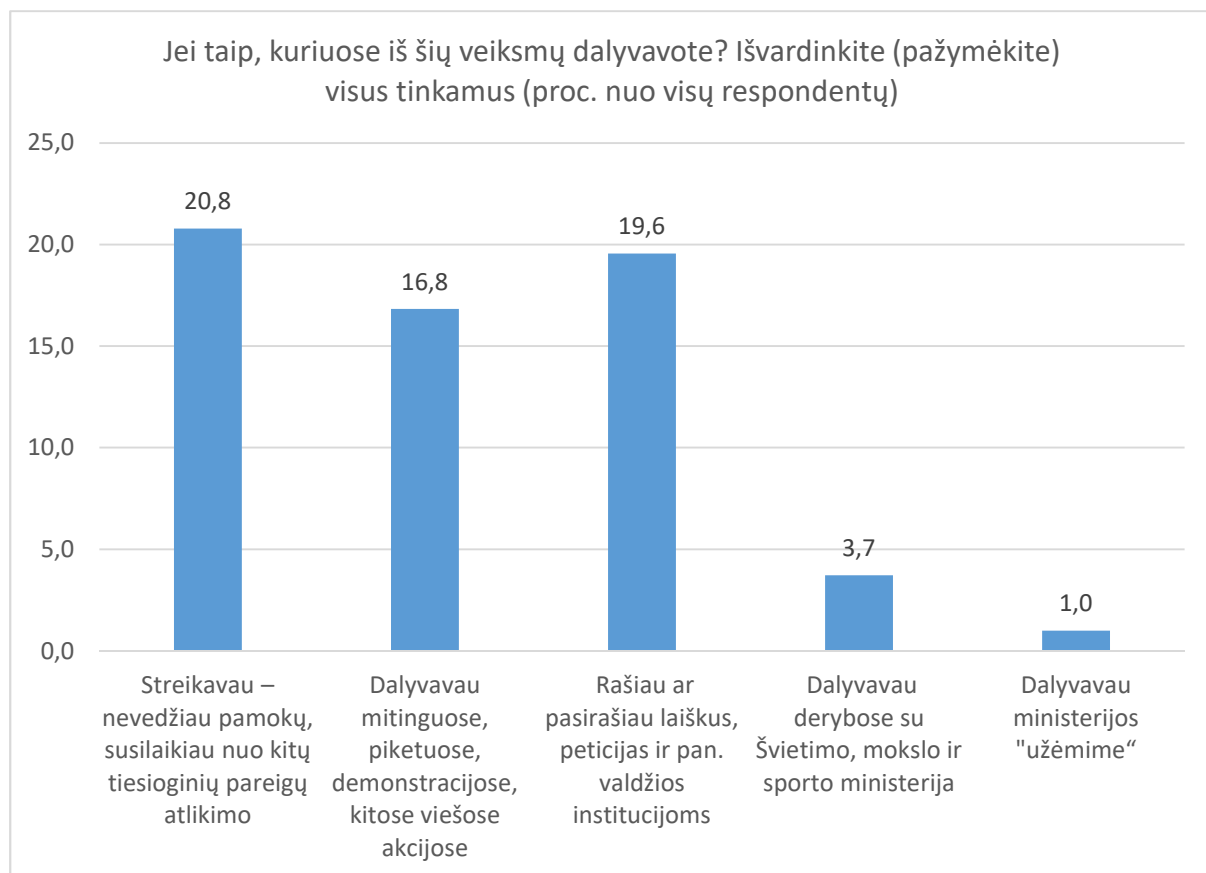
2018-2019 metų mokytojų pilietinėse akcijose dalyvavo trečdalis (31 proc.) apklaustų mokytojų (žiūrėti 3.3 paveikslą). Šiek tiek rečiau dalyvavę šiuose protestuose paminėjo kaimo vietovėse dirbantys mokytojai (21 proc.). Pagal dėstomą dalyką, mokytojų amžių statistiškai reikšmingų skirtumų nėra.

3.3 pav. Mokytojų įsitraukimas į 2018-2019 m. protesto veiksmus, proc.

Duomenys apie tai, į kokias protesto veiklas įsitraukė mokytojai (žiūrėti 3.4 paveikslą), rodo, kad 21 proc. dalyvavusiųjų streikavo, tokia pat dalis pasirašė kreipimąsi, peticiją (20 proc.), 17 proc. dalyvavo demonstracijose ir mitinguose. Tik keletas respondentų dalyvavo derybose su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ar „užimant“ ministerijos pastatus. Vertinant įsitraukimo lygį, didžiausias įsitraukimo lygis (pagal veiklą, kuriose dalyvavo, skaičių) yra būtent šių keleto respondentų grupėje, o dalyvavę streike, mitinguose, demonstracijose ar piketuose tarpusavyje nesiskiria, nes įprastai tie, kurie pasirašydavo peticiją, taip pat dalyvavo ir mitinguose, ir atvirkščiai.

3.4 pav. Mokytojų įsitraukimo į 2018-2019 m. protesto veiksmus formas, proc.

Kaip pagrindinę 2018 ir 2019 metų mokytojų protesto formą detaliau tyrinėjant streikus, apklausoje buvo užduoti ir keli papildomi su šia protesto forma susiję klausimai. Į streikus neįsitraukusių mokytojų buvo teirautasi, kodėl jie nedalyvavo streike. Atsakiusiųjų skaičius į šiuos klausimus labai mažas (žiūrėti 3.2 lentelę), bet pagal šiuos duomenis, pagrindinė priežastis, kaip ir galima numanyti, yra nebuvimas profesinės sąjungos nariu.

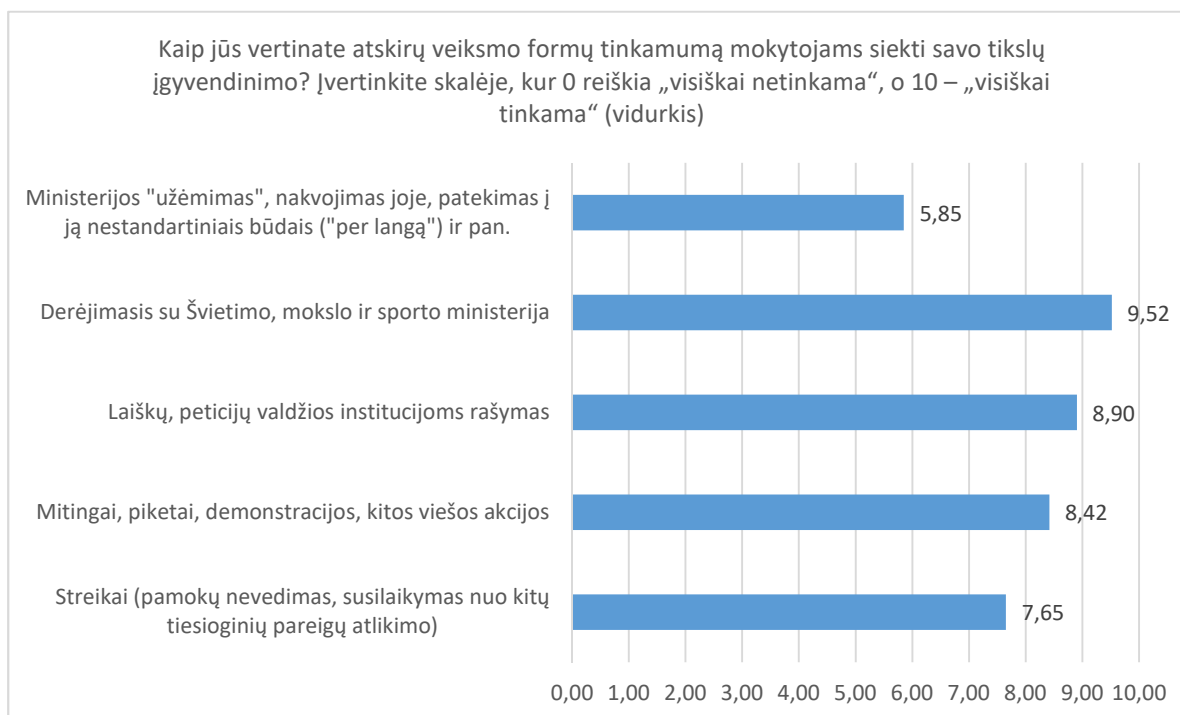
Streikus, kaip tinkamą formą siekti savo tikslų, dauguma mokytojų vertina palankiai (žiūrėti 3.5 paveikslą) – vidutinė vertinimo 11 balų skalėje (nuo 0 iki 10) reikšmė yra 7,65 (26 proc. įvertino 10 balų, kaip „visiškai tinkamą“, 38 proc. – tarp 6 iki 9 balų; daugiau apie streiko kaip protesto formos vertinimą taip pat žiūrėti 3.2 dalyje). Prieštarčiausiai buvo vertinamas ministerijos „užėmimas“ –

3.2 lentelė. Nedalyvavimo streikuose priežastys

Paminėjote, jog į streikus neįsitraukėte. Kokios buvo Jūsų neįsitraukimo pagrindinės priežastys? Išvardinkite (pažymėkite) visus tinkamus variantus.	Proc.	Respondentų skaičius
Nesu profesinės sąjungos narys	5,9	24
Mano ugdymo įstaigos kolegos nepalaikė streiko	2,5	10
Nepritariu streikui kaip protesto formai	1,7	7
Streikuojančiųjų reikalavimai man atrodė nepagrįsti	1,0	4
Asmeniškai nenorėjau nutraukti ugdymo proceso	2,7	11
Baiminausi sulaukti neigiamų reakcijų, pasekmių	1,7	7

vidutiniškai jis įvertintas 5,85 balo (tik 13 proc. apklaustų mokytojų jį įvertino 10 balų, kaip visiškai tinkamą, o 19 proc. – kaip visiškai netinkamą). Labiausiai patrauklios mokytojams atrodo tos jų interesų gynimo formos, kurios reikalauja mažesnio įsitraukimo – derėjimasis su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (tokios derybose dalyvauja tik profesinių sąjungų deleguoti nariai) ir peticijų ar laiškų pasirašymas. Vidutiniškai 1 balu palankiau visas dalyvavimo formas vertino mokytojai, kurie patys buvo įsitraukę į 2018 ir 2019 metų protesto veiklas, taip pat 39 metų ir jaunesni mokytojai.

3.5 pav. Mokytojų požiūris į atskirų veiksmo formų tinkamumą siekiant savo tikslų įgyvendinimo, skirtų balų vidurkiai

Kita vertus, taip pat svarbu pabrėžti, kad apskritai 2018 ir 2019 metų protestus dauguma mokytojų įvertino labai gerai: trečdalis (37 proc.) – 9-10 balų, dar trečdalis (34 proc.) – 7-8 balais ir tik 8 proc. įvertino mažiau nei 5 balais (žiūrėti 3.6 paveikslą). Asmeniškai dalyvavę šiose protesto akcijose jas vidutiniškai įvertino 9,24 balo, nedalyvavę – 8,15 balo.

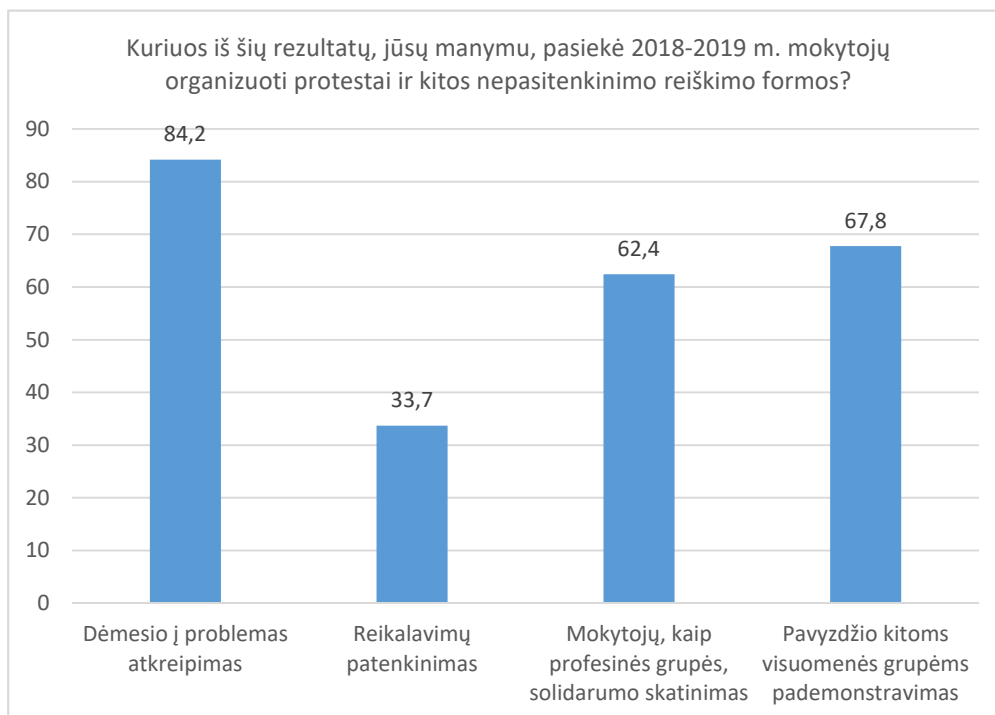
3.6 pav. 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmų vertinimas skalėje nuo 0 iki 10 mokytojų akimis, proc.

Vertindami protesto akcijų rezultatą, 84 proc. apklaustų mokytojų mano, kad taip buvo atkreiptas valdžios institucijų ir visuomenės dėmesys į problemą. Pabrėžtina, kad net 7 iš 10 mokytojų mano, kad jų protestai parodė pavyzdį kitoms visuomenės grupėms. (3.7 paveikslas). Trečdalis apklaustų mokytojų (34 proc.) nuomone, protestuojant taip pat pavyko pasiekti mokytojų keliamus reikalavimus.

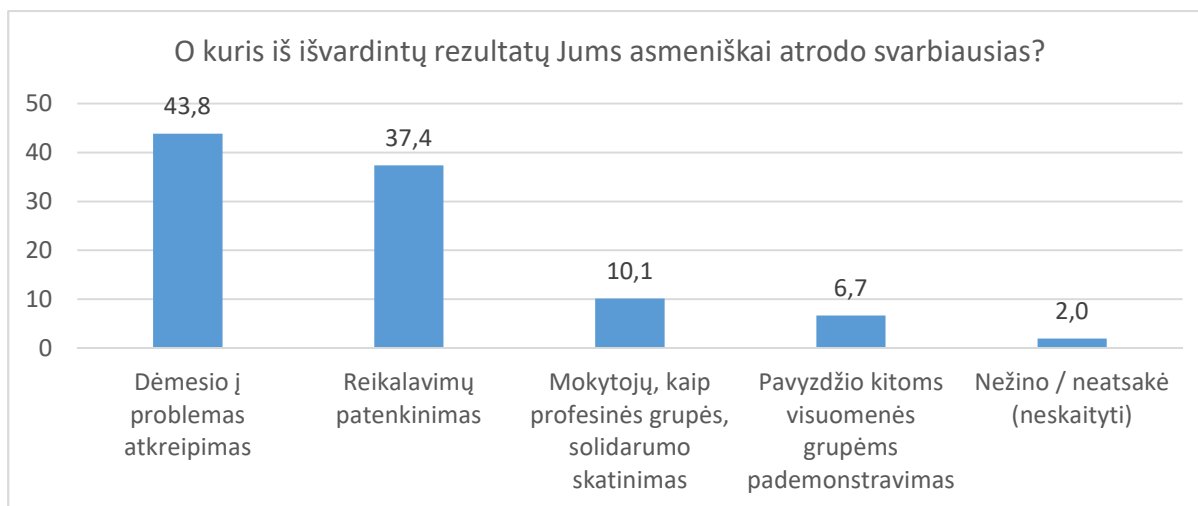

3.7 pav. 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmų rezultatų vertinimas mokytojų akimis, proc.

Paprašius nurodyti, kuris iš šių keturių pasiekimų buvo svarbiausias, daugiausia mokytojų paminėjo dėmesio į problemą atkreipimą (44 proc.) ir reikalavimų patenkinimą (37 proc.) (žiūrėti 3.8 paveikslą). Šiuo požiūriu protestuose dalyvavusių ir nedalyvavusių mokytojų nuomonė nesiskyrė.

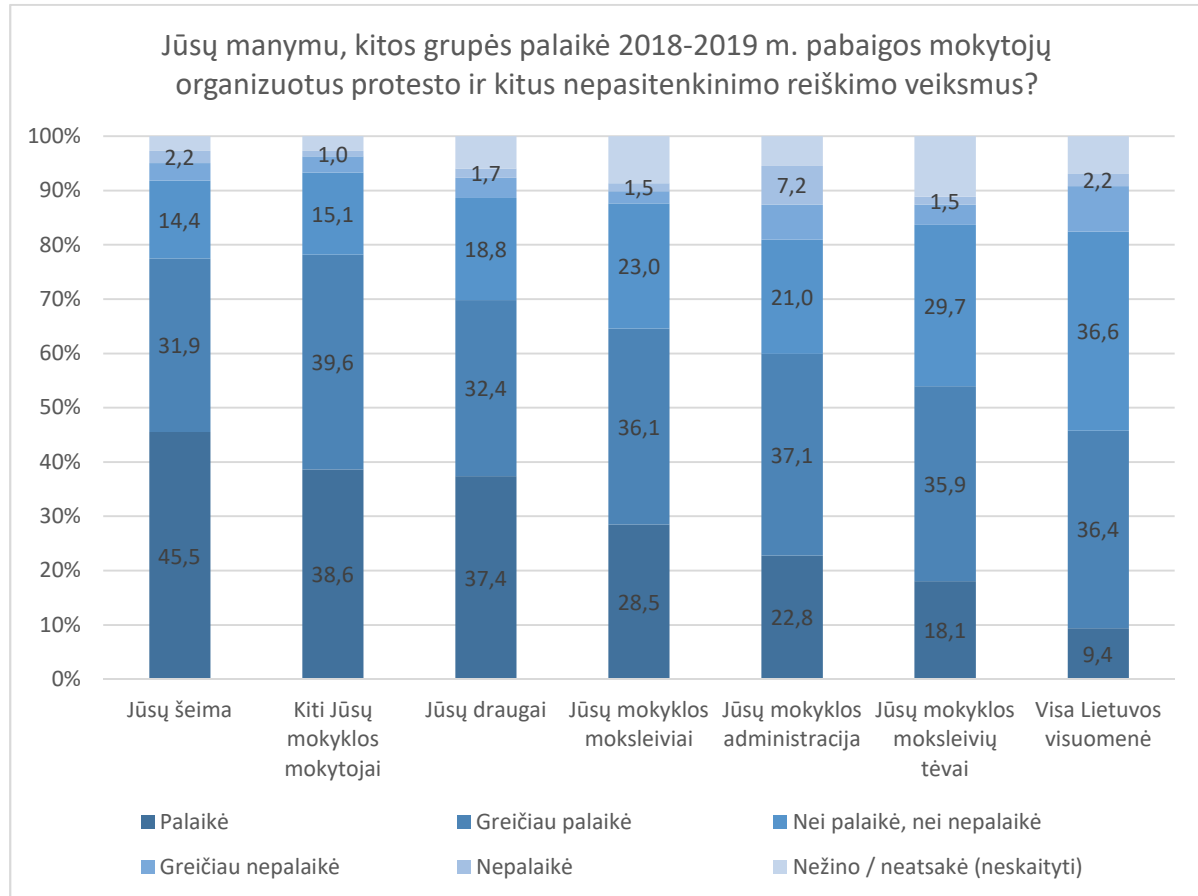
3.8 pav. Svarbiausias 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmų rezultatas mokytojų akimis, proc.

Skirtingų visuomenės grupių palaikymą protestų metu mokytojai vertino nevienodai. Daugiausia, apklaustųjų nuomone, protestuojančius mokytojus palaikė jų šeimos nariai (78 proc.), kiti mokytojai (78 proc.) ir draugai (70 proc.), mažiau – moksleiviai ir mokyklų administracija (64 ir 60 proc. atitinkamai), mažiausiai – moksleivių tėvai ir visa Lietuvos visuomenė (54 ir 46 proc.) (žiūrėti 3.9

paveikslą). Protestų dalyviai visų grupių palaikymą įvertino šiek tiek pozityviau, nors skirtumai nuo nedalyvavusiųjų nėra dideli.

3.9 pav. 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmų palaikymas mokytojų akimis, proc.

Lyginant 2018-2019 m. protesto veiksmuose dalyvavusius ir nedalyvavusius mokytojus pagal pilietinės galios indeksą ir atskiras jo sudedamąsias dalis, matyti, kad protestuose dalyvavę mokytojai statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo nedalyvavusių pagal domėjimąsi viešaisiais reikalais ir pilietinės įtakos bei pilietinių veiklų rizikingumo suvokimą, tačiau jų pilietinis aktyvumas bei pilietinio potencialo indeksai yra aukštesni nei nedalyvavusiųjų, todėl ir bendras pilietinės galios indeksas tarp jų – didesnis (žiūrėti 3.3 lentelę).

3.3 lentelė. Pilietinės galios indeksas ir jo dėmenys pagal mokytojų dalyvavimą protestuose, vidutinės reikšmės

Dalyvavimas 2018 m. ir 2019 m. pabaigoje vykusių įvairiuose mokytojų organizuotuose protesto ir kituose veiksmuose (streikuose, mitinguose, piketuose, laiškų valdžios institucijoms rašyme, derybose su ministerija, pastarosios užėmimo ir pan.)	Domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas	Pilietinio aktyvumo indeksas	Potencialaus pilietinio aktyvumo indeksas	Pilietinės įtakos indeksas	Pilietinės veiklos rizikų indeksas	PGI
Taip	53,5	88,4	48,9	74,1	32,6	59,6
Ne	53,6	67,4	40,1	73,4	30,3	51,0

3.2. MOKYTOJŲ IR PROTESTO AKCIJŲ VERTINIMAS VISUOMENĖS AKIMIS

Greta pagrindinio klausimyno į 2019 m. Pilietinės galios indekso tyrimą buvo įtraukti papildomi klausimai, leidžiantys įvertinti visuomenės požiūrį į 2018 – 2019 m. vykusias mokytojų protesto akcijas ir į streikus kaip pilietinio dalyvavimo formą, taip pat mokytojų prestižo vertinimą visuomenės akimis. Šiame skyrelyje pateikiame visuomenės apklausos duomenų analizę ir palyginimą su mokytojų apklausos rezultatais.

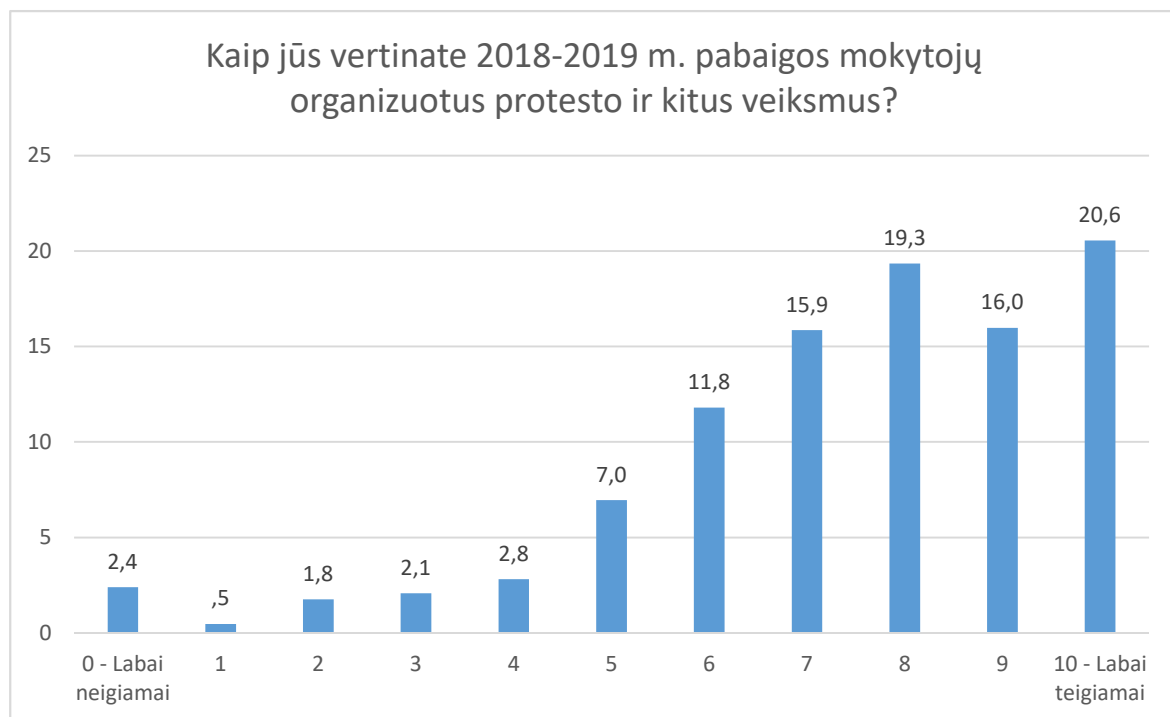
Kaip matyti iš 3.4 lentelės, 2018 – 2019 m. vykę mokytojų protesto veiksmai sulaukė tikrai didelio visuomenės dėmesio – apie juos teigia girdėję beveik 80 proc. visuomenės apklausos respondentų, dar 10 proc. nebuvo tikri, ar apie juos girdėjo, ir tik 10 proc. teigė apie šias akcijas nieko negirdėję.

3.4 lentelė. Visuomenės informuotumas apie 2018 – 2019 m. vykusias mokytojų akcijas, proc.

O ar girdėjote apie 2018 - 2019 m. pabaigoje vykusius įvairius mokytojų organizuotus protesto ir kitus veiksmus (streikus, mitingus, piketus, įvairias kitas akcijas, laiškų rašymą valdžios institucijoms, derybas su ministerija, pastarųjų užėmimą ir pan.)?	Procentas
Taip	79,4
Ne	9,6
Nesu tikra / -as	9,6
Neatsakė	1,3
Iš viso	100,0

Tų, kurie teigė girdėję apie mokytojų organizuotas akcijas, toliau klausėme, kaip jie vertina šiuos protestų veiksmus skalėje nuo 0 iki 10, kur 0 reiškia „labai neigiamai“, o 10 – „labai teigiamai“. Kaip matyti iš 3.10 paveikslo, visuomenės vertinimai yra itin geri: tik 10 proc. respondentų šias akcijas įvertino labiau neigiamai nei teigiamai, t.y., balais nuo nulio iki keturių, 7 proc. įvertino neutraliai (penkiais balais), o visi kiti (84 proc.) vertino teigiamai, t.y., 6-10 balais. Net 21 proc. apie akcijas girdėjusių respondentų jas vertino pačiu aukščiausiu balu - „labai teigiamai“, o žemiausiu balu - „labai neigiamai“ - vertino tik 2 proc. respondentų. Palyginę šiuos duomenis su analogišku klausimu, užduotu mokytojų apklausoje (žiūrėti 3.6 paveikslą 3.1 skyriuje), matysime, kad visuomenės ir pačių mokytojų vertinimai labai panašūs, tačiau teigiamais balais šias akcijas vertinančių procentas visuomenėje netgi šiek tiek didesnis negu tarp pačių mokytojų (mokytojų 81 proc., visuomenės – 84 proc.).

3.10 pav. 2018–2019 m. mokytojų organizuotų protestų veiksmų vertinimas visuomenės akimis, proc.

Žvelgdami į respondentų sociodemografines charakteristikas – amžių, lytį, gyvenamąją vietą, tautybę, išsimokslinimą, pajamas – negalime matyti jokių reikšmingų šių protesto akcijų vertinimo skirtumų – visos socialinės grupės vienodai teigiamai vertino mokytojų organizuotas protesto akcijas. Nedidelius skirtumus galime įžvelgti tik tarp skirtingų partijų rėmėjų (žiūrėti 3.5 lentelę): šiek tiek prasčiau (vidurkis 7,7) mokytojų protesto veiksmus vertina valdančiosios Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos rėmėjai, tačiau ir jų vertinimas yra teigiamas ir nedaug skiriasi nuo bendro visuomenės vidurkio (8,4).

3.5 lentelė. 2018 – 2019 m. mokytojų organizuotų protesto akcijų vertinimas visuomenėje 0 - 10 balų skalėje pagal partiją, už kurią balsuotų per artimiausius Seimo rinkimus (vidurkis ir standartinis nuokrypis)

Partija, už kurią balsuotų Seimo rinkimuose	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Darbo partija	8,25	2,543
Lietuvos lenkų rinkimų akcija - krikščioniškų šeimų aljansas	8,99	1,870
Lietuvos respublikos liberalų sąjūdis	8,73	2,017
Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga	7,69	2,578
Partija „Tvarka ir teisingumas“	8,93	1,679
Lietuvos socialdemokratų partija	8,37	1,986
Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai	8,66	2,205
Nebalsuotų	8,48	2,059
Kita	8,36	2,509
Iš viso	8,42	2,298

Mokytojų protesto akcijų vertinimas visuomenės akyse koreliuoja su mokytojų prestižo vertinimu. Ir visuomenės, ir mokytojų apklausoje respondentų klausėme, kaip jie vertina mokytojų prestižą 1 – 5 balų skalėje, kur 1 reiškia „labai žemas“, o 5 reiškia „labai aukštas“. Iš 3.6 lentelės galime matyti, kad visuomenė mokytojų prestižą vertina kaip labiau aukštą negu žemą: 40 proc. respondentų jį vertino keturiais arba penkiais balais 5 balų skalėje, 38 proc. trimis balais ir 22 proc. vienu – dviem balais. Šie vertinimai gerokai pranoksta pačių mokytojų savo prestižo vertinimą toje pačioje skalėje: mokytojų apklausoje mokytojų prestižą vienu – dviem balais įvertino net 47 proc. respondentų, o aukščiausiu balu – tik 5 proc. Kitaip tariant, mokytojai gerokai prasčiau vertina savo pačių prestižą lyginant su visos visuomenės vertinimu.

3.6 lentelė. Mokytojų prestižo vertinimas 1 – 5 skalėje visuomenės ir mokytojų apklausoje, proc.

Mokytojų prestižo vertinimas	Visuomenės vertinimas	Mokytojų vertinimas
1 - Labai žemas	4,2	14,1
2	17,6	32,9
3	38,4	35,1
4	26,8	12,4
5 - Labai aukštas	13	5,4
Iš viso	100	100

Teigiamas mokytojų prestižo vertinimas visuomenės apklausoje pozityviai koreliuoja su mokytojų organizuotų protesto veiksmų vertinimu. Kaip matyti iš 3.7 lentelės, geriausiai mokytojų organizuotas protesto akcijas vertina tie respondantai, kurie aukščiausiais balais (4-5) vertina mokytojų prestižą, o blogiausiai tie, kurie mokytojų prestižą įvertino 1 balu. Sunku pasakyti, kas čia yra priežastis, kas pasekmė – ar mokytojų organizuotos akcijos gerina mokytojų vertinimą visuomenės akyse, ar

mokytojų prestižas didina jų organizuotų akcijų legitimumą, tačiau tokie duomenys leidžia manyti, kad mokytojų organizuotos protesto akcijos mokytojų prestižui visuomenėje tikrai nepakenkė.

3.7 lentelė. 2018 – 2019 m. mokytojų organizuotų protesto akcijų vertinimas 0 - 10 balų skalėje pagal mokytojo profesijos prestižo vertinimą (vidurkis ir standartinis nuokrypis)

O kaip jūs vertinate mokytojo profesijos prestižą skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 - labai žemas, o 5 - labai aukštas?	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
1 - Labai žemas	7,67	4,045
2	8,53	2,179
3	8,07	2,351
4	8,64	1,865
5 - Labai aukštas	9,25	1,928
Iš viso	8,42	2,298

Ir visuomenės, ir mokytojų apklausoje taip pat klausėme bendresnio klausimo apie streikų kaip darbuotojų teisių gynimo formos vertinimą. Respondentų buvo klausama, kuriam iš dviejų teiginių apie streikus labiau pritaria: ar teiginiui, kad „streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma“, ar kad „streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė““. Iš 3.8 lentelėje pateikiamų mokytojų ir visos visuomenės vertinimų galime matyti, kad mokytojai atsargiau vertina streiką kaip pilietinio veikimo formą nei visa visuomenė: tarp mokytojų 56 proc. pasirinko atsakymą, kad streikas yra visiškai kraštutinė forma, o 37 proc. – kad streikas yra įprasta teisių gynimo forma, o tarp visos visuomenės streiką laikančių įprasta forma buvo net 10 procentinių punktų daugiau (47 proc.) nei tarp mokytojų.

3.8 lentelė. Streikų kaip darbuotojų teisių gynimo formos vertinimas visuomenės ir mokytojų apklausoje (proc.)

Streikų kaip darbuotojų teisių gynimo formos vertinimas	Visuomenės vertinimas	Mokytojų vertinimas
Streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma	46,9	36,6
Streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė“	41	55,9
Nežinau, sunku pasakyti	11,5	6,9
Neatsakė	0,6	0,5
Iš viso	100	100

Tai gana netikėtas rezultatas, atsižvelgiant į tai, kad pilietiškai aktyvesni respondentai (o mokytojai kaip socialinė grupė yra pilietiškai aktyvesnė nei visuomenės vidurkis, žiūrėti II.2 skyrių) yra labiau linkę vertinti streikus kaip normalią darbuotojų teisių gynimo formą. Pavyzdžiui, bendroje visuomenės apklausoje tų respondentų, kurie streikus vertina kaip normalią darbuotojų teisių gynimo formą, pilietinės galios indeksas yra 41,7, o tų, kurie streikus vertina kaip kraštutinę priemonę, pilietinės galios indeksas – 38,8. Streikus kaip normalią teisių gynimo formą taip pat labiau linkę vertinti tie žmonės, kurie mano, kad kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje, lyginant su tais,

kurie mano, kad paprasti žmonės privalo tik domėtis bendruomenės reikalais ir dalyvauti rinkimuose, arba su tais, kurie tiki, kad paprastam žmogui užtenka sąžiningai gyventi savo asmeninį gyvenimą (žiūrėti 3.9 lentelę).

3.9 lentelė. Streikų kaip teisių gynimo formos vertinimas pagal pilietinio aktyvumo normos vertinimą, proc.

Streikų kaip darbuotojų teisių gynimo formos vertinimas	Paprasti žmonės turi daug visokių reikalų ir rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, kaip Jūs manote, kiek eilinis žmogus kiek privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime?				Iš viso
	Kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje	Paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose	Užtenka, kad paprastas žmogus sąžiningai gyventų savo asmeninį gyvenimą	Nežinau	
Streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma	58,2	48,1	30,8	27,8	46,9
Streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė“	33,2	42,9	47,8	27,8	41,0
Nežinau, sunku pasakyti	8,6	8,8	20,8	33,3	11,5
Neatsakė	-	0,2	0,6	11,1	0,6
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Apibendrinat šią dalį galime teigti, kad 2018 – 2019 m. mokytojų organizuotas protesto akcijas (streikus, mitingus, piketus, įvairias kitas akcijas, laiškų rašymą valdžios institucijoms, derybas su ministerija, pastarųjų užėmimą ir pan.) Lietuvos visuomenė įvertino labai pozityviai, nors patys mokytojai, kaip matėme iš 3.1.3 skyrelio) šių akcijų metu labiau kliošėsi savo artimosios aplinkos parama ir menčiau tikėjo, kad juos remia visa visuomenė. Duomenys rodo, kad mokytojai nuvertina ne tik visuomenės paramą protesto akcijoms, bet ir savo prestižą visuomenės akyse – iš tiesų mokytojų prestižas visuomenėje yra daug geresnis negu tikisi patys mokytojai. Lygiai taip pat galima pastebėti, jog mokytojai pernelyg atsargiai vertina streikus kaip pilietinio veikimo formą, nes visuomenė į streikus linkusi žiūrėti kaip į normalią darbuotojų teisių gynimo formą, o ne kraštutinę priemonę.

APIBENDRINIMAS

Dešimtą kartą atlikto Pilietinės galios indekso tyrimo metu apskaičiuota Lietuvos visuomenės Pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė 2019 m. paaugo iki 39,7 balo iš 100 galimų ir tai yra aukščiausia pasiekta reikšmė nuo 2007 m., kai šis indeksas buvo pradėtas skaičiuoti.

Žvelgiant į indekso sudedamąsias dalis, daugiausia šis augimas yra nulemtas išaugusio pilietinės įtakos suvokimo rodiklio: visuomenėje išaugo pojūtis, kad bendruomenės, visuomeninės organizacijos, taip pat ir paprasti Lietuvos žmonės daro svaresnę įtaką priimant visuomenei svarbius sprendimus (indekso ūgtelėjimas nuo 55,2 balo 2016 m. iki 61,2 balo 2019 m.). Kiek pagerėjo ir pilietinių veiklų rizikos vertinimo indeksas – socialinės aplinkos palankumas pilietinei veiklai imtas vertinti pozityviau (indekso vidutinė reikšmė ūgtelėjo nuo 23,9 balo 2016 m. iki 27,1 balo 2019 m.). Nors vis dar mažesnis nei prieš dešimtmetį, nežymiai pozityvia linkme pakito ir potencialaus pilietinio dalyvavimo indeksas – gyventojų nusiteikimas veikti visuomenei galimai susiduriant su įvairiomis problemomis (vidutinė reikšmė 2016 m. – 34,3 balai, 2019 m. – 36,8 balo). Žvelgiant į ilgesnę perspektyvą, visi šie trys pokyčiai atspindi pozityvias paskutinių metų tendencijas (nuo 2015 - 2016 m.). Tuo pat metu tyrime matuoti pilietinio aktyvumo bei domėjimosi viešaisiais reikalais rodikliai praktiškai nekito.

Kalbant apie gyventojų pilietinį aktyvumą, 2019 m. populiariausiomis veiklomis išliko aukojimas labdarai (39 proc.), dalyvavimas aplinkos tvarkymo talkose (32 proc.) bei vietos bendruomenių veikloje (26 proc.), tačiau visose šiose veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis nuosekliai mažėja jau beveik dešimtmetį (pvz., lyginant su 2012 m., aukojančiųjų dalis smuko 9 proc., dalyvaujančiųjų aplinkos tvarkymo talkose per šį laiką sumažėjo 22 proc., įsitraukiančių į vietos bendruomenės veiklas – 11 proc.). 2019 m. kiek ženkliau paaugo tik pasirašiusiųjų peticijas internetu (23 proc. pasirašiusiųjų) ir ne internetu (13 proc.) dalis, o į kitas veiklas įsitraukusių gyventojų dalis šiek tiek traukėsi arba kito statistinės paklaidos ribose. Stabilumu išsiskiria dalyvavimas įvairiose visuomeninėse organizacijose ar judėjimuose (8 proc.).

Potencialaus pilietinio aktyvumo dimensijoje, kaip ir ankstesniais metais, labiausiai Lietuvos gyventojus veikti mobilizuotų vietinės reikšmės problema (veiksmų jai spręsti imtusi 28 proc. apklaustųjų, prie tokių veiksmų prisidėtų – dar 40 proc.), ekonominė, saugumo ir politinė problemos mobilizuotų atitinkamai 58 proc., 54 proc. ir 39 proc. apklaustųjų. Lyginant su 2016 m., 2019 m. šiek tiek padaugėjo nusiteikusiuųjų asmeniškai prisidėti sprendžiant pirmąsias tris problemas.

Galimybė nesusidurti su įvairiomis rizikomis veikiant pilietiškai Lietuvos gyventojų 2019 m. vertinama pozityviau nei ankstesniais metais. Visgi kiekviena iš tirtų rizikų atrodo daugiau ar mažiau tikėtina bent pusei respondentų: įsitraukiant į pilietines veiklas būti įtarinėjamam aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų tikėtina atrodo 57 proc., būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam – 52 proc., sulaukti grasinimų susidoroti – 50 proc., prarasti darbą – 48 proc., būti aplinkinių laikomam keistuoliu – 47 proc. respondentų.

Žvelgiant į labiausiai kitusį pilietinės įtakos rodiklį, matome, kad labiausiai (vidutiniškai +0,49 balo, iki 6,0 balų 10 balų skalėje) 2019 m. padidėjo visuomeninių organizacijų ir bendruomenių įtakos vertinimas. Šiek tiek mažiau, tačiau taip pat reikšmingai paaugo paprastų žmonių (+0,37 balo, iki 3,7 balo) bei asmeninės įtakos (+0,25 balo, iki 3,6 balo) visuomenei svarbių sprendimų priėmimui vertinimas visuomenėje. Tad 2016 m. stebėtas pilietinės įtakos vertinimo pozityvus šuolis ne tik neišblanko, tačiau, mažesne apimtimi, tęsiasi ir toliau. Galima spėti esant dvejetainis tokio pokyčio 2019 m. priežastis. Viena vertus, kadangi labiausiai teigiamas pilietinės įtakos vertinimo pokytis matomas „pažeidžiamiausiose“ visuomenės grupėse, kurios šiaip jau pasižymi žemiausiomis indekso vidutinėmis

reikšmėmis (t.y., vyriausiųjų, pensininkų, bedarbių, darbininkų, žemesnių pajamų ir ne didmiesčių gyventojų grupės), galima manyti, jog pastaraisiais metais vyriausybės vykdyta socialinė ir mokesstinė politika sustiprino šių pažeidžiamiausių visuomenės grupių savivertę. Jos labiau mato, kad į jų poreikius yra atsižvelgiama priimant sprendimus visuomenei svarbiais klausimais. Nors jos pagal savo pilietinės įtakos suvokimą dar atsilieka nuo likusios visuomenės dalies, tas atotrūkis yra stipriai sumažėjęs. Antra vertus, tyrimas taip pat teikia prielaidų manyti, kad pilietinės įtakos indeksas 2019 m. galėjo pakilti ir dėl 2018 – 2019 m. vykusių profesinių sąjungų protesto veiksmų (streikų, mitingų ir kitų akcijų).

Pilietinės galios indekso vidutinės reikšmės visuomenėje tiesiogiai susiję su stipresnėmis pozicijomis darbo rinkoje, didesnėmis gyventojų pajamomis, aukštesniu išsimokslinimu, jaunesniu amžiumi: aukščiausiomis PGI reikšmėmis pasižymi aukščiausio, vidutinio lygmens vadovai bei smulkieji verslininkai (vidutinė PGI reikšmė 47,2 balo), didžiausias pajamas gaunantieji (46,3 balo), aukštąjį išsimokslinimą turintieji (45,0 balai), 15-29 m. bei 30-39 m. respondentai (PGI reikšmės 42,4 bei 42,7 balo).

Remiantis atskirai vykdytos reprezentatyvios šalies mokytojų apklausos duomenimis, tyrimo metu taip pat apskaičiuotas Lietuvos mokytojų Pilietinės galios 2019 m. indeksas. Vidutinė šio indekso reikšmė 2019 m. – 53,7 balai iš 100 galimų ir tai yra aukščiausias iki šiol pilietinės galios indekso tyrimuose fiksuotas įvertis.

Lyginant su ankstesniais metais, mokytojų pilietinė galia paaugo nuo 48,1 balo vidutinės indekso reikšmės apskaičiuotos 2014 m., 47,8 balo 2009 m. ir 48,6 balo 2008 m. Didžiausi pokyčiai stebimi pilietinės įtakos bei pilietinės veiklos rizikų vertinime - čia matomas nuoseklus indeksų vidutinių reikšmių augimas nuo 2008 m. (šių indeksų vidutinės reikšmės 2008 m. buvo atitinkamai 53,2 ir 14,6, o 2019 m. – 73,7 bei 31,1 balo): mokytojai vis pozityviau vertina pilietinės visuomenės įtaką sprendimų priėmimui valstybėje ir mažiau tikėtinais laiko su pilietine veikla susijusias rizikas. Galima pastebėti, kad tai - pilietinės galios indekso rodikliai, kurie yra sietini su išoriniu kontekstu – valstybės ir bendrapiliečių palankumo pilietinėms veikloms vertinimu, o ne su savo pačių veikimu.

Lietuvos mokytojų pilietinė galia 2019 m. yra ženkliai aukštesnė nei visos visuomenės (39,7 balai). Iš visų pilietinės galios indekso sudedamųjų dalių, mokytojai nuo visuomenės labiausiai skiriasi savo pilietiniu aktyvumu: mokytojai dvigubai dažniau nei visuomenė įsitraukia į įvairias pilietines veiklas (mokytojų aktyvumo indeksas 2019 m. lygus 67,4, o visuomenės – 33,8 balams). 71 proc. mokytojų teigia 2019 m. aukoję labdarai, 66 proc. - dalyvavę aplinkos tvarkymosi veiklose, 62 proc. - dalyvavę vietos bendruomenių veiklose, 46 proc. - pasirašę peticiją internetu (27 proc. – ne internetu), 28 proc. - dalyvavę visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje. Ketvirtadalis mokytojų nurodė socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbę, siuntę pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavę virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje, penktadalis – kreipęsi į valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdami apie įstatymų pažeidimus, dalyvavę demonstracijoje, mitinge ar pikete, neatlygintinai dalyvavę visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje.

Vis dėlto, galima matyti gana ryškią mokytojų aktyvumo pilietinėse veiklose mažėjimo tendenciją, tiek lyginant 2019 ir 2014, tiek 2019 ir 2009 ar 2008 metus. Populiariausiose veiklose – aukojimo labdarai, dalyvavimo aplinkos tvarkymo talkose, vietos bendruomenių veikloje – mokytojų aktyvumas nuo 2014 m. sumenko net 11 – 14 procentiniais punktais. Daugumoje kitų veiklų taip pat pastebėjimas mažėjimas. Lyginant su 2014 m., aktyvumas ryškiau paaugo tik dviejose veiklose, tiesiogiai susijusiose su 2018 – 2019 m. organizuotomis mokytojų protesto akcijomis – tai dalyvavimas streikuose ir dalyvavimas demonstracijose, mitinguose ar piketuose (7 proc. ūgtelėjimas). Taigi 2019 m. stebime

tam tikrą paradoksą – nors 2018 – 2019 m. mokytojai buvo aktyvesni nei anksčiau kovodami dėl savo teisių streikais, demonstracijomis, mitingais ir piketais, jų aktyvumas kitose pilietinėse veiklose gerokai sumenko. Ir nors mokytojai ir toliau išlieka pilietinės veiklos lyderiai visoje visuomenėje, galima spėti, jog bendros jų aktyvumo mažėjimo tendencijos atspindi tam tikrą mokytojų pervargimą ar „perdegimą“.

Mokytojai, lyginant su visa visuomene, taip pat labiau domisi viešaisiais reikalais, pozityviau vertina pilietinę įtaką sprendimų priėmimui visuomenėje, yra šiek tiek labiau nusiteikę veikti visuomenėje kilus politinei, vietos reikšmės, saugumo ar ekonominei problemai. Tačiau vertindami rizikas, susijusias su pilietine veikla, mokytojai beveik nesiskiria nuo likusios visuomenės. Tiesa, tai – pozityvus pokytis, mat ankstesniais metais mokytojai buvo linkę rizikų, kylančių įsitraukiant į pilietines veiklas, įžvelgti daugiau nei visa visuomenė.

2019 m. Pilietinės galios indekso tyrime atskirai dėmesys sutelktas ir į bene plačiausiai viešojoje erdvėje nuskambėjusias pilietines veiklas – 2018 m. ir 2019 m. pabaigos profesinių sąjungų, o konkrečiau – mokytojų, protestus. Žinomumas apie juos tikrai didelis – apie šiuos mokytojų protesto veiksmus teigė girdėję 79 proc. apklaustų visuomenės narių.

Reprezentatyvios mokytojų apklausos duomenys rodo, kad mokytojai savo darbo aplinkoje mato daug jiems svarbių problemų (pirmiausia – susijusių su moksleivių elgesiu, mažu darbo užmokesčiu ir mokytojų pervargimu ar perdegimu; visas šias problemas svarbiomis įvardino 9 iš 10 apklaustų mokytojų). Trečdalis mokytojų yra nusiteikę patys imtis organizuoti veiksmus sprendžiant mokykloje kylančias problemas, dar pusė – prie jų prisidėti (iš viso 79 proc. mokytojų nurodo, jog veiktų). Klausiant konkrečiai apie 2018-2019 m. vykusius mokytojų protesto veiksmus, trečdalis respondentų (31 proc.) nurodė į juos įsitraukę. Daugiausia jų streikavo (21 proc.) bei pasirašė laiškus, peticijas valdžios institucijoms (20 proc.), 17 proc. teigia dalyvavę mitinguose, demonstracijose ir pan. Priimtinausiomis formomis siekti savo tikslų mokytojai nurodo esant nuosaikesnius bei santykinai mažesnio kiekvieno asmeninio įsitraukimo reikalaujančius veiksmus – derėjimąsi su ministerija bei laišku, peticijų rašymą (jos skalėje nuo 0 iki 10, kur 0 reiškia „visiškai netinkama“, o 10 – „visiškai tinkama“ atitinkamai įvertintos 9,5 bei 8,9 balais).

Vertindami 2018-2019 m. mokytojų protesto veiksmus, dauguma mokytojų skalėje nuo 0 iki 10, kur 0 reiškia „labai neigiamai“, o 10 – „labai teigiamai“ juos įvertino labai gerai: trečdalis (37 proc.) – 9-10 balų ir tik 8 proc. įvertino mažiau nei 5 balais. Tiesa, visa visuomenė šiuos protestus vertino dar pozityviau – jei protesto veiksmų vertinimo vidurkis mokytojų akimis yra 8,5 balo, tai visoje visuomenėje šis vidurkis siekia 9,1. Konkretiems pasiektiems rezultatams mokytojai pirmiausia priskiria dėmesio į problemą atkreipimą (84 proc. mokytojų šį rezultatą laiko pasiektu, 44 proc. – įvardina svarbiausiu), taip pat pavyzdžio kitoms grupėms pademonstravimą (68 proc.), mokytojų grupės solidarumo paskatinimą (62 proc.). Tuo tarpu keltų reikalavimų patenkinimą kaip pasiektą rezultatą įvardino 34 proc. mokytojų. Taigi protestas pačių mokytojų vertinimu pirmiausia tapo garsiu, viešu pareiškimu.

Mokytojų manymu, aptariamus profesinės grupės protestus labiausiai palaikė šeimos nariai (tai nurodo 78 proc. apklaustų mokytojų), kiti mokytojai (78 proc.) ir draugai (70 proc.), mažiau – moksleiviai ir mokyklų administracija (64 ir 60 proc. atitinkamai), mažiausiai – moksleivių tėvai ir visa Lietuvos visuomenė (54 ir 46 proc.). Taigi visuomenė mokytojų buvo matoma kaip gana abejinga, tačiau visuomenės apklausos duomenys, kaip matėme, parodė kitą tendenciją – mokytojų protestus visuomenė vertina net pozityviau už pačius mokytojus. Panašų visuomenės ir mokytojų vertinimo

nesutapimą atskleidė ir duomenys apie mokytojo profesijos prestižą: penkiabalėje skalėje, kur 1 reiškia „labai žemas“, o 5 – „labai aukštas“, mokytojai savo profesijos prestižą vertina vidutiniškai 0,65 balo prasčiau nei visa visuomenė. Tokie visuomenės palaikymo ir profesijos prestižo vertinimo skirtumai mokytojų bei visos visuomenės apklausose sufleruoja, jog mokytojai kaip grupė yra linkę save nuvertinti.

SUMMARY

The Civic Empowerment Index research was carried out for the tenth time in 2019. The mean score of the Index has grown to 39.7 points out of 100 and this is the highest value to date since the first survey was conducted in 2007.

The growth is mainly accounted for by an increase in the public perception of civic impact. In society at large there was a growing belief that community and civic organisations, as well as individual citizens have a greater impact on significant public decisions. The index value on this dimension has increased from 55.2 points in 2016 to 61.2 in 2019. There was a slight improvement in the dimension of civic engagement risk assessment: the social setting was seen as more favourable towards civic engagement. The mean value in this dimension has increased from 23.9 points in 2016 to 27.1 in 2019. There was also a slight increase in potential civic engagement, although it stays below the level observed 10 years ago. The mean value of the readiness to solve societal problems has increased from 34.3 points in 2016 to 36.8 in 2019. From a long-term perspective, all three changes described above show an improvement since 2015 and 2016. At the same time, levels of self-reported civic engagement and interest in public issues remains virtually unchanged.

In 2019, the key civic engagement activities included charitable donations (39% of the respondents involved), voluntary environmental cleanup (32%), and engagement in local communities' actions (26%). However, participation in these activities has been steadily declining for the last decade. In comparison to 2012, the number of persons donating to charities declined by 9%, participation in voluntary environmental cleanup declined by 22%, and local community engagement declined by 11%. 2019 saw a growth in only one type of civic activities: signing petitions online (23%) and offline (13%). Engagement in all other activities showed either a slight decline or fluctuated within the margin of statistical error. Participation in civic organisations and movements remained notably stable (8%).

As in previous years, the potential for civic engagement was greatest for solving local problems. 28% of survey respondents said they would initiate solving a local problem, and a further 40% stated they would show support, to a total of 68%. Meanwhile, problems in the economy would mobilise 58% of survey respondents, followed by security with 54% and politics with 38%. Compared to 2016, in 2019 there was a slight increase of individuals who said they would personally contribute to solving the first three problems in the list.

The riskiness of civic engagement were assessed in a more positive light in 2019. However, at least half of the survey respondents viewed each of the five types of risk as more or less plausible. 57% said that it is likely that others may attribute civic engagement to egoistic incentives. 52% thought civic engagement was likely to attract public harassment or bullying, and 50% that it was likely to be threatened for being active. 48% agreed it is possible to lose employment because of civic

engagement, and 47% responded that civically active individuals may be considered eccentric by others.

Within the dimension of civic impact assessment, which changed the most, 2019 first of all was marked by an increase in the perceived impact of civic organisations and communities. It has increased by an average of 0.49 points, reaching a total of 6.0 points out of 10. A lesser but also significant increase was also observed in the perceived impact on public decision-making made by citizens in general (increasing by 0.35 points to a total of 3.7) and the respondent personally (increasing by 0.25 points to a total of 3.6). Thus the increase in civic impact already observed in 2016 has grown further, albeit to a lesser extent. Two reasons may explain the change. First, the greatest increase in civic impact perception occurred in socially vulnerable groups which, on average, have previously scored lower in the index. They include senior respondents, retired persons, the unemployed, blue-collar workers, lower income groups, and those residing outside large cities. Therefore, it may be that recent social and tax policies increased the self-confidence of more vulnerable individuals. They may now more strongly agree that their needs are taken into account in public decision-making. Although their perception of civic impact is still behind the rest of society, the gap has significantly decreased. Second, the study also supports the presumption that civic impact scores may have increased due to professional union activities in 2018-2019, including strikes, demonstrations, and other actions.

The mean Civic Empowerment Index scores have a direct relationship to the respondents' position in the labour market, individual income, level of education, and age. The highest Civic Empowerment scores were observed in the following groups: high and mid-level managers and small business owners (mean score of 47.2 points), those with the highest income (46.3 points), those with higher education degrees (45.0 points), respondents aged 15–29 (42.4 points) and 30–39 years (42.7).

***

A separate representative survey of Lithuania's teachers was carried out to calculate the Teachers' Civic Empowerment Index for 2019. Teachers achieved a mean value of 53.7 points out of 100, which is the greatest score observed to date in Civic Empowerment Index studies.

Compared to previous years, civic empowerment among teachers increased from an average value of 48.1 points in 2014, 47.8 points in 2009, and 48.6 points in 2008. The Index's dimensions of civic impact perception and civic engagement risk assessment changed the most. Taking longer time perspective into account, their values have been consistently increasing already since 2008. The average scores for these dimensions were, correspondingly, 53.2 and 14.6 points in 2008, and 73.7 and 31.1 points in 2019. Hence, teachers are increasingly positive about civic impact on public decision-making, and are less inclined to consider civic engagement risky..

Teachers' Civic Empowerment Index score of 53.7 in 2019 is significantly higher when compared to society at large (39.7 points). The greatest difference between teachers and society at large was observed in personal civic engagement. Teachers are twice as likely to participate in civic activities, and scored 67.4 points on this dimension in 2019 compared to 33.8 points scored by the general public. In particular, 71% of teachers have donated to charities, 66% took part in environmental cleanup, 62% have been active in local communities, 46% have signed an online petition and 27% have signed an offline petition, 28% have been involved in civic organisations and movements. 25% of the surveyed teachers have used social networking service, e.g. Facebook, e-mail or other online channels to share information about civic or political issues, or discuss them online. Furthermore, 20% have

contacted state institutions about legal violations, took part in demonstrations, or volunteered in social or civic campaigns.

However, teachers' active civic engagement is in significant decline when 2019 is compared to 2014, 2009 or 2008. Teachers' contribution to the most popular activities, i.e. charitable donations, voluntary environmental cleanup, and local community action has fallen by 11% to 14%. Most other activities saw similar declines. Compared to 2014, engagement grew just in two areas, directly related to 2018–2019 teacher protests: the number of teachers joining strikes or participating in demonstrations has increased each by 7%. Hence paradoxically, although teachers have been more actively fighting for their rights in strikes and demonstrations throughout 2018 and 2019, their engagement in other civic activities has declined. Although teachers still dominate as leaders of civic engagement in society, diminished activity may be a sign of possible exhaustion or burnout.

Compared to society at large, teachers are also more interested in public issues. They are more positive about civic impact on public decision-making. They are also slightly more inclined to actively solve problems in politics, local communities, security, or the economy. However there is virtually no difference in how teachers perceive the risks of civic engagement. The latter is a positive development, as in previous years teachers associated civic engagement with a greater number of risks than society at large.

***

In 2019, the Civic Empowerment Index study also focused on one of the most prominent public actions, the teachers' professional union protests of 2018 and 2019. 79% of the society's survey respondents indicated they have heard about them.

Data from the teachers' survey shows that teachers see many work-related issues as important. 9 out of 10 teachers agreed that student's behaviour, low wages and burnout were important problems for them. One in three teachers was inclined to personally initiate solutions to problems at school, and a further 50% would contribute to the solutions. Thus, a total 79% of teachers stated they would contribute to solving issues. When asked directly about the 2018-2019 teachers' protests, 31% of the teachers responded they had contributed to them. 21% participated in strikes, 20% signed petitions or letters to state institutions, and 17% took part in demonstrations. Teachers were most accepting of moderate and less personally involving means for achieving demands: on a scale from 0 to 10, with 0 as "fully unacceptable" and 10 as "fully acceptable", teachers rated negotiations with the Ministry of Education, Science and Sports with 9.5 average points, and signing letters or petitions with 8.9 average points.

Teachers also rated their opinion about the teachers' protest actions of 2018-2019 on a scale from 0 to 10, with 0 as "very negative", and 10 as "very positive". Generally, the opinion was very supportive. 37% of the teachers rated their approval at 9 to 10 points, and only 8% chose a score less than 5. Society at large had an even higher approval of the protests. Compared to the total mean approval of 8.5 points among teachers, the general public approval averaged 9.1. For teachers, a significant result of protest was publicising the problem: 84% agreed that this goal has been achieved, with 44% stating it was the most important result. 68% agreed that they showed an example to other groups, and 62% saw increased solidarity among teachers. Meanwhile, 34% thought that the demands of the protesters have been met. Thus, from the teachers' perspective the protests were first and foremost a visible public statement.

78% of teachers stated that their family members supported the protests, 78% felt the support of other teachers, and 70% felt supported by friends. To a lesser extent, 64% felt supported by students, and 60% by school administrators. On the lower end, 54% of the teachers attributed support to the students' parents, and 46% to society at large. Thus teachers viewed the general public as least supportive, although the survey data showed that approval of the protests was higher in society at large than among the teachers themselves. Similarly, there was a difference in the rating of the teaching profession. On a scale from 1 to 5, with 1 as “very low” and 5 as “very high”, teachers rated the prestige of being a teacher on average 0.65 points lower than the general public. These differences in the rating of public support and professional prestige imply that teachers tend to depreciate themselves as a group.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

Pilietinės galios indeksą sudaro keturi matmenys: esamo pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksai.

Norėdami išmatuoti visuomenės pilietines galias, visų pirma turėtume įvertinti visuomenės pilietinį aktyvumą: pažiūrėti, kaip dažnai Lietuvos žmonės imasi realios veiklos dėl bendrųjų interesų. Pilietinis aktyvumas gali pasireikšti įvairiausiomis formomis: susirūpinę visuomenine problema galime parašyti laišką Seimo nariui, pasirašyti popierinę ar elektroninę peticiją, inicijuoti demonstraciją ar tiesiog paskambinti atsakingai institucijai, pranešti apie problemą ir pareikalauti ją spręsti. Taip pat viešą problemą kartais galime išspręsti patys, nesikreipdami į valdžią, bet suorganizuodami bendruomeninę talką arba paaukodami pinigų ją sprendžiančiai organizacijai. Taigi į pilietinio aktyvumo indeksą įtraukėme ir politinio dalyvavimo formas (dalyvavimą partijose, demonstracijose), ir bendruomeninio veikimo ar socialinio solidarumo būdus (talkas, labdarą). Į šį indeksą pateko ir tokios institucionalizuotos tradicinės dalyvavimo formos kaip dalyvavimas visuomeninėje organizacijose ar judėjime, ir nauji, netradiciniai pilietinio aktyvumo būdai² - internetinės pilietinės akcijos, politiškai motyvuotas prekių boikotas.

Visuomenės pilietinę galią atspindi ne tik realus, bet ir potencialus aktyvumas – nusistatymas arba pasiryžimas veikti esant svarbiam reikalui. Potencialų pilietinį aktyvumą matavome prašydami žmonių įsivaizduoti, kaip jie elgtųsi hipotetinėse situacijose, jei iškiltų rimta visos šalies politinė, ekonominė bei vietinė problema.

Trečiasis pilietinės galios matmuo – tai savo paties pilietinio veiksmingumo arba savo įtakos politiniams sprendimams vertinimas, kitaip tariant, pačių žmonių supratimas, kokią galią jie turi valstybėje. Šis rodiklis yra vienas svarbiausių demokratinės sistemos „sveikatos“ požymių. Kuo daugiau įtakos žmonės jaučiasi turį savo valstybėje, tuo demokratiškesnė yra politinė sistema ir tuo stipresnė pilietinė visuomenė. Savo ruožtu žmonių pilietinis veiksmingumas priklauso nuo dviejų dalykų. Pirma, nuo objektyvių galimybių veikti, kitaip tariant, nuo politinės ir socialinės aplinkos, kuri gali skatinti arba varžyti pilietinį aktyvumą. Antra, nuo pačių žmonių pilietinės kompetencijos - jų žinių ir gebėjimo efektyviai veikti.³ Konstruodami pilietinės įtakos suvokimo indeksą, siekėme įtraukti abu šiuos aspektus - išmatuoti ne tik tai, kaip žmogus vertina savo paties įtaką, bet ir tai, kaip jis vertina aplinką. Todėl respondentų klausėme ne tik apie tai, kokią įtaką jie asmeniškai turi priimant visuomenei svarbius sprendimus, bet ir apie tai, kokią įtaką, jų manymu, turi kiti paprasti žmonės ir visuomeninės organizacijos. Tai leido pamatyti ne tik, ar žmogus pats jaučiasi kompetentingas dalyvauti sprendimų

² Apie politikos moksluose populiarią perskyrą tarp tradicinių arba konvencinių ir nekonvencinių dalyvavimo formų žr. Riekašius, R. Politinis dalyvavimas. Kn. A.Krupavičius ir A.Lukošaitis (sud.) Lietuvos politinė sistema. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, 213-242; Dalton, R.J. Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies. 2nd ed. Chatham, N.J: Chatham House Publishers, 1996.

³ Apie skirtumą tarp vidinio ir išorinio politinio veiksmingumo žr. Craig, S., Niemi, R., Silver, G. Political Efficacy and Trust: A Report on the NES Pilot Study Items. Political Behavior, 1990, 12(3): 289-314.

priėmimo procese, bet ir kaip jis vertina Lietuvos politinės sistemos atvirumą, valdžios jautrumą visuomenės reikalavimams, galimybes paprastam žmogui ar visuomeninei organizacijai paveikti valdymą.

Galiausiai ketvirtasis pilietinės galios matmuo – pilietinės veiklos rizikos vertinimas – matuoja ne žmogaus nusiteikimą ar gebėjimą veikti, bet socialinės aplinkos vertinimą. Šis rodiklis rodo, kaip saugiai žmonės jaučiasi savoje šalyje, ar jie jaučiasi laisvi pilietiškai veikti, ar jų veikla palaikoma bendrapiliečių. Nors Lietuvoje pilietinio veikimo teisė įtvirtinta Konstitucijoje ir ginama įstatymų, suvaržymai ir grėsmės pilietiškai aktyviems žmonėms gali kilti dėl nusistovėjusių visuomeninių normų ir praktikų. Knygoje „Neatrasta galia“ pateiktame Lietuvos pilietinės visuomenės tyrime pastebima, jog Lietuvoje pilietinis aktyvumas dažnai laikomas nukrypimu nuo normos, o žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, laikomi keistuoliais arba įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. Tokia situacija atspindi labai pavojingą visuomenės būklę, kai ji pati ne skatina, bet smukdo pilietinį aktyvumą. Be to, pilietinė veikla gali būti varžoma tikslingai - tokiomis priemonėmis, nuo kurių žmonėms sunku apsisaugoti, - grasinimais ar išmetant iš darbo. Kuo daugiau tokių grėsmių dėl pilietinės veiklos jaučia žmonės, tuo prastesnė terpė pilietinei veiklai, tuo mažesnė žmonių pilietinė galia. Ir priešingai, kuo tokių grėsmių žmonės jaučia mažiau, tuo palankesnė pilietinei veiklai socialinė aplinka, tuo didesni pilietinės galios resursai.

Aptariant kitus Lietuvos visuomenės pilietinės galios tyrimo metodikos aspektus, dera nurodyti dar tris dalykus. Pirma, Pilietinės galios indeksas skaičiuojamas naudojant reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenis. Kiekvieną iš nurodytų pilietinės visuomenės matmenų būtų galima tirti ir kitais metodais: stebint pilietines gyventojų iniciatyvas, atliekant ekspertų apklausas, apibendrinant įvairių valstybinių institucijų ar nevyriausybinų organizacijų kaupiamus statistinius duomenis ir kitaip. Informacija, surinkta derinant skirtingus metodus, būtų visapusiškesnė ir išsamesnė. Tačiau toks tyrimas reikalautų didelių laiko, žmogiškųjų ir finansinių išteklių, ir sunkiai galėtų būti įgyvendinamas kasmet. Tuo tarpu mūsų tikslas buvo sukurti tyrimo metodiką, kuri, pirmiausia, patikimai rodytų vykstančius Lietuvos visuomenės pilietinės galios pokyčius, kita vertus, leistų tyrimą kasmet pakartoti. Tam tinkamiausia reprezentatyvi gyventojų apklausa. Todėl Pilietinės galios indekso kūrimui ir pasirinkome šį metodą.

Antra, apibrėždami matmenis ir rodiklius, savęs klausėme, kokie rodikliai turėtų būti įtraukti, kad jie atskleistų pokyčius, galinčius įvykti per trumpą vienerių metų laikotarpį. Ralf'as Dahrendorf'as, apmąstydamas socialines ir politines transformacijas pokomunistinėse šalyse, atkreipė dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės laikrodis sukasi lėčiausiai: įstatymai gali būti sukurti ir priimti greičiausiai, ekonominių ir politinių reformų įgyvendinimas užtrunka ilgiau, dar ilgesnio laiko reikia pilietinės visuomenės raidai, nes ji reikalauja giluminių visuomenės kultūros pokyčių. Todėl kurdami Pilietinės galios indekso metodiką, į šio indekso matmenis neįtraukėme rodiklių, kurie tiesiogiai matuotų gyventojų vertybines nuostatas, pavyzdžiui, solidarumą, palankumą demokratiniam ar autoritariniam režimui ir panašiai. Nuo 1990 metų atliekami Lietuvos gyventojų socialinių ir politinių vertybių tyrimai rodo, kad šios vertybės kinta labai lėtai. Tad įtraukus jų rodiklius į kasmet matuojamą visuomenės pilietinę galią vargiai būtų galima tikėtis kokių nors reikšmingų pokyčių. Kitaip yra su gyventojų pilietiniu aktyvumu, nuostatomis imtis pilietinių veiklų, pilietinės įtakos suvokimu ar rizikų vertinimu. Pavyzdžiui, pastaraisiais metais išpopuliarėjo labdaros akcijos, kai gyventojai gali paaukoti nedidelę pinigų sumą paskambinę telefonu ar įsigiję akcijos prekių paruočiuose. Atsiradus tokių akcijų pasiūlai, gyventojai labdaringoje veikloje ėmė dalyvauti daug dažniau. Kitas pavyzdys - prieš kelis metus prasidėjęs kaimiškųjų bendruomenių sąjūdis paskatino kaimiškųjų vietovių gyventojų dalyvavimo bendruomeninėse veiklose augimą, jų nuostatų į šią veiklą pokyčius.

Trečia, vienas sudėtingiausių klausimų kuriant tyrimo metodiką buvo tai, kaip sujungti anksčiau įvardintų keturių pilietinės visuomenės matmenų rodiklius į vieną pilietinės galios indeksą, kuris rodytų ne idealizuotą, bet iš tiesų Lietuvos visuomenėje įmanomą žmonių pilietinio angažuotumo lygį. Pilietinės visuomenės indeksas buvo konstruojamas dviem etapais. Pirmiausia, kiekvieno tirtų matmens rodikliai buvo sujungti į pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksus. Paskui šie indeksai buvo standartizuoti ir sujungti į bendrą pilietinės galios indeksą. Verta šiek tiek išsamiau aptarti šių indeksų kūrimo kriterijus.

Tiriant esamą gyventojų pilietinį aktyvumą apklausoje respondentams buvo pateiktas penkiolikos įvairių pilietinių veiklų sąrašas ir paprašyta nurodyti, kurioje ar kuriose iš šių veiklų jie dalyvavo per pastaruosius metus. Kurdami esamo pilietinio aktyvumo indeksą turėjome nustatyti, keliose veiklose pilietiškai aktyvus žmogus pajėgtų sudalyvauti per vienerius metus. Akivaizdu, kad dalyvavimas visose penkiolikoje tirtų veiklų yra sunkiai įmanomas, nes daugumos žmonių laiko ir energijos išteklių, kuriuos jie gali skirti bendruomeninei ar politinei veiklai, yra riboti. Tačiau realu, kad pilietiškai aktyvus žmogus per metus būtų sudalyvavęs penkiose skirtingose pilietinėse veiklose: ši riba ir buvo pasirinkta kaip maksimali esamo pilietinio žmonių aktyvumo riba.

Matuojant gyventojų potencialų pilietinį aktyvumą - jų nuostatas imtis veiklos tam tikrose situacijose, buvo naudojama trijų reikšmių skalė, atskleidžianti skirtingą pilietinio angažuotumo lygį: kilus tam tikrai visuomeninei problemai, žmogus gali arba pats imtis organizuoti veiklą šiai problemai spręsti, arba prisidėti prie kitų organizuojamos veiklos, arba likti nuošalėje. Taigi kuriant potencialaus pilietinio aktyvumo indeksą, buvo atsižvelgta ne tik į nuostatų kryptį, bet ir į jų intensyvumą: didžiausia šio indekso reikšmė rodo žmonių nuostatą imtis organizuoti pilietinę veiklą, o mažiausia indekso reikšmė, atvirkščiai, rodo, kad žmonėms yra būdinga nuostata likti nuošalėje, nesvarbu, kokia problema yra iškilusi šaliai ar bendruomenei.

Kurdami pilietinės įtakos indeksą naudojome tris rodiklius: kaip žmonės vertina savo pačių įtaką sprendimams, paveikiantiems visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimą, kaip jie vertina kitų eilinių piliečių įtaką tokiems sprendimams ir kaip vertina visuomeninių organizacijų ir judėjimų įtaką. Apklausoje visiems trims rodikliams buvo taikoma 10 balų skalė, kurioje 1 reiškia „neturi jokios įtakos“, o 10 – „turi labai didelę įtaką“. Būtina atkreipti dėmesį, kad retas žmogus, pripažįstantis eilinių piliečių ar jų organizacijų dalyvavimo priimančius svarbius sprendimus reikšmę, vertintų savo paties ar kitų piliečių įtaką 9 ar 10 balų: politikos lauke eiliniai piliečiai nėra vieninteliai žaidėjai. Todėl vertinant jų galią šiame lauke verta atsižvelgti ir į kitų žaidėjų vaidmenį – šalies ir vietinės valdžios institucijų, verslo organizacijų. Savo ruožtu tai, kad žmonės šioje skalėje savo pačių ir kitų piliečių įtaką vertina tik 3, 4 ar 5 balais, neturėtų būti vienareikšmiškai apibūdinta kaip pilietinės negalios rodiklis. Net ir toks vertinimas rodo, kad žmonės mato tam tikrą eilinių piliečių indėlį į šalies valdymą. Į šią aplinkybę buvo atsižvelgta kuriant pilietinės įtakos indeksą: respondentų atsakymai sugrupuoti taip, kad jie, viena vertus, atskleistų skirtumus tarp žmonių, skirtingai vertinančių piliečių ir jų organizacijų galią, kita vertus, dėl pagrįstai santūrių piliečių įtakos vertinimų nenusvertų šio indekso pilietinės negalios pusėn.

Paskutinis iš keturių indeksų – pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksas – rodo, kokia dalis gyventojų mano, kad yra tikėtina, jog žmonės, aktyviai dalyvaujantys pilietinėse veiklose, gali dėl to asmeniškai nukentėti: prarasti darbą, būti aplinkinių laikomi keistuoliais, įtarti veikiantys dėl savanaudiškų paskatų, viešai užsipulti ir apšmeižti, sulaukti grasinimų susidoroti. Maksimali indekso reikšmė rodo gyventojų nuostatą, kad visiškai netikėtina, jog žmogus, aktyviai dalyvaujantis pilietinėse veiklose,

patirtų žalą kuriuo nors iš nurodytų penkių aspektų, minimali reikšmė - priešingą nuostatą, kad tikėtina, jog dėl savo pilietinės veiklos žmogus rizikuoja nukentėti visais nurodytais aspektais.

Keturi indeksai – pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo – prieš sujungiant juos vieną Pilietinės galios indeksą buvo standartizuoti: kiekvienas jų gali įgyti reikšmes nuo 0 iki 100 balų. Kuo mažesnė reikšmė, tuo mažiau pilietinės galios žmonės turi analizuojamu aspektu, kuo didesnė – tuo jų pilietinė galia analizuojamu aspektu didesnė. Iš šių standartizuotų indeksų buvo sukurtas bendras visuomenės Pilietinės galios indeksas, kuris taip pat įgyja reikšmes nuo 0 iki 100 balų: 0 reiškia, kad gyventojai visiškai neturi pilietinės galios, o 100 – kad visuomenei būdinga stipri pilietinė galia. Pabrėžtina, kad aukščiausia Pilietinės galios indekso reikšmė - 100 balų - nurodo ne idealią, tikrovėje neįmanomą visuomenės pilietinę galią, bet pasiekiamą pilietinės visuomenės būklę.

2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE APKLAUSAS

Reprezentatyvias Lietuvos gyventojų ir Lietuvos mokytojų apklausas 2019 m. Pilietinės galios indekso tyrimui atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovė „Spinter tyrimai“.

Lietuvos gyventojų apklausa:

Apklauso laikas: 2020 metų vasario 17 d. – kovo 1 d.

Respondentų skaičius: N = 1007.

Tyrimo tikslinė grupė: 15-75 m. Lietuvos gyventojai. Respondentų pasiskirstymas atitinka visų Lietuvos gyventojų sudėtį pagal statistikos departamento duomenis.

Analizuojant duomenis papildomai taikyti duomenų svoriai pagal lytį ir amžių. Pasverti duomenys atitinka realų populiacijos pasiskirstymą pagal lytį bei amžių.

Apklauso būdas: standartizuotas betarpiškas interviu (angl. *face-to-face*) respondento namuose, taikomas CAPI interviu tipas (*Computer Assisted Personal Interview*).

Atrankos metodas: daugiapakopės stratifikuotos tikimybinės atrankos metodas. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. Apklausa vyko visoje šalies teritorijoje, iš viso 75 atrankiniuose taškuose, išdėstytuose taip, kad reprezentuotų visus šalies regionus.

Kokybės kontrolė: Apklauso lauko darbų vadovas patikrino apklausėjų darbo kokybę telefonu, susisiektas su 10% apklaustųjų.

Lietuvos mokytojų apklausa:

Apklauso laikas: 2020 metų vasario 13 d. – kovo 10 d.

Respondentų skaičius: N = 404.

Tyrimo tikslinė grupė: LR bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojai, reprezentuojantys Lietuvos mokytojus pagal statistinius duomenis.

Apklauso būdas: standartizuotas betarpiškas interviu (angl. *face-to-face*) bei taikant anketavimo metodą.

Atrankos metodas: daugiapakopės stratifikuotos tikimybinės atrankos metodas. Apklausa vyko visoje šalies teritorijoje, visose apskrityse, atrankiniuose taškuose išdėstytuose taip, kad reprezentuotų visus regionus.

Kokybės kontrolė: Apklauso lauko darbų vadovas patikrino apklausėjų darbo kokybę telefonu, susisiektas su 10% apklaustųjų.

Statistinių paklaidų, esant skirtingiems atsakymų pasiskirstymams, dydžiai:

		%	%	%	%	%	%	%	%	%
		3	5	10	15	20	25	30	40	50
		97	95	90	85	80	75	70	60	50
N	100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
	200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
	300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
	400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
	500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
	750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
	1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

3 PRIEDAS. VISUOMENĖS APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2019 M.“ KLAUSIMYNAS

1-8. Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu	Nežino
1. Sporto naujienas	1	2	3	4	9
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4	9
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4	9
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4	9
8. Pasaulio naujienas	1	2	3	4	9

<p>9. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. Nežino</p>	<p>10. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta ekonominė problema (pvz.: valdžia žymiai padidina pajamų mokestį gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. Nežino</p>
--	--

<p>11. Jums ir Jūsų aplinkos žmonėms iškilo kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz.: šalia Jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. Nežino</p>	<p>12. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta saugumo problema (pvz.: prieš Lietuvą panaudota kitos valstybės karinė galia). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. Nežino</p>
---	--

13-16. Žmonės skirtingai vertina savo galimybes dalyvauti politiniame gyvenime. Prašau pasakyti, ar Jūs visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su šiais teiginiais:

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei taip, nei ne	Nesutinku	Visiškai nesutinku	<i>Nežinau</i>
13. Manau, kad esu pakankamai kompetentingas dalyvauti politiniame gyvenime	1	2	3	4	5	9
14. Manau, kad turiu gerą supratimą apie svarbiausias problemas mūsų šalyje	1	2	3	4	5	9
15. Manau, kad galėčiau neblogiau atlikti politines pareigas valstybėje nei dauguma kitų žmonių	1	2	3	4	5	9
16. Manau, kad išmanau apie politiką ir valdymą geriau nei dauguma žmonių	1	2	3	4	5	9

17. Paprasti žmonės turi daug visokių reikalų ir rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, kaip Jūs manote, kiek eilinis žmogus privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime?

1. Kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (pavyzdžiui, įsijungti į organizacijų veiklą, dalyvauti susirinkimuose ar pan.)
2. Paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose
3. Užtenka, kad paprastas žmogus sąžiningai gyventų savo asmeninį gyvenimą
9. Nežinau

18-36. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	<i>Nežino</i>
Kreipėtės į politiką	1	2	9

Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
Dalyvavote profsąjungos veikloje	1	2	9
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
Pasirašėte peticiją (internetu)			
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
Dalyvavote streiko akcijoje	1	2	9
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	1	2	9
Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	1	2	9
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9
Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	1	2	9
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	1	2	9

37. Vieni žmonės mano, kad streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma. Kiti galvoja, kad streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė“. Kuriam iš šių požiūrių jūs būtumėte labiau linkęs/linkusi pritarti?

1. Streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma
2. Streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė“
3. Nežinau, sunku pasakyti
9. Neatsakė (neskaityti)

38-39. KLAUSIMO FORMULUOTĖ IMTYJE NUO 18 M.: 2019 m. kovo mėnesį Lietuvoje vyko Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų ir merų rinkimai, o gegužės mėnesį - Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos Parlamento rinkimai. Ar balsavote juose?

KLAUSIMO FORMULUOTĖ JAUNIMO (15-17 M.) IMTYJE: 2019 m. kovo mėnesį Lietuvoje vyko Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų ir merų rinkimai, o gegužės mėnesį - Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos Parlamento rinkimai. Jei būtumėte turėję teisę, ar būtumėte balsavę juose?

	Taip, balsavau/	Ne, nebalsavau/	Neatsimenu	Neatsakė (neskaityti)
--	-----------------	-----------------	------------	--------------------------

	Būčiau balsavęs(-usi)	Nebūčiau balsavęs(-usi)		
38. Savivaldybių tarybų ir merų rinkimuose	1	2	8	9
39. Prezidento ir Europos Parlamento rinkimuose	1	2	8	9

40. (KLAUSTI JEI 39 KLAUSIME PAŽYMĖJO, JOG BALSAVO AR BŪTŪ BALSAVĘ) KLAUSIMO FORMULUOTĖ IMTYJE NUO 18 M.: O gal galėtumėte pasakyti, už kurį kandidatą balsavote Prezidento rinkimų I ture?

KLAUSIMO FORMULUOTĖ JAUNIMO (15-17 M.) IMTYJE: **O gal galėtumėte pasakyti, už kurį kandidatą būtumėte balsavę I ture?**

1. Ingridą ŠIMONYTĘ
2. Gitaną NAUSĖDĄ
3. Saulių SKVERNELĮ
4. Vytenį Povilą ANDRIUKAITĮ
5. Arvydą JUOZAITĮ
6. Valdemar TOMAŠEVSKI
7. Mindaugą PUIDOKĄ
8. Naglį PUTEIKĮ
9. Valentiną MAZURONĮ
10. Neatsimenu
89. Nežino, neatsakė (neskaityti)

41-52. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia “Neturi jokios įtakos”, o 10 – “Turi labai didelę įtaką”?

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą	Neturiu/ neturi jokios įtakos priimant sprendimus	Turiu/ turi labai didelę įtaką priimant sprendimus
1. Jūs asmeniškai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
2. Paprasti žmonės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
3. Mokytojai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
4. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
5. Žiniasklaidos atstovai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
6. Verslininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
7. Seimo nariai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
8. Valdininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	

9. Prezidentas	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
10. Seniūnai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
11. Savivaldybių tarybos	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
12. Merai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10

53-57. Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis? Po vieną perskaitykite problemas.

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai tikėtina	Tikėtina	Mažai tikėtina	Visiškai netikėtina	N/N
1. Prarastų darbą	1	2	3	4	9
2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4	9
3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	1	2	3	4	9
4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4	9
5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4	9

58. O ar Jūs didžiuojatės, kad esate Lietuvos pilietis/ė?

1. Labai didžiuojusi
  2. Greičiau didžiuojusi
  3. Greičiau nesididžiuoju
  4. Visiškai nesididžiuoju
- 8 – nežino (neskaityti)
9 – neatsakė (neskaityti)

59. Kiek Jums yra svarbu gyventi šalyje, kuri valdoma demokratiškai? Atsakykite naudodamiesi 10 balų skale, kur 0 – „visiškai nesvarbu“, o 10 – „labai svarbu“.

Visiškai nesvarbu										Labai svarbu
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

60. Viešumoje dažnai diskutuojama apie sovietinę Lietuvos praeitį. Ar sutinkate su teiginiu, kad sovietiniais laikais buvo geriau gyventi negu dabar Lietuvoje?

1. Visiškai sutinku
  2. Sutinku
  3. Nei taip, nei ne
  4. Nesutinku
  5. Visiškai nesutinku
8. Nežinau, neturiu nuomonės (neskaityti)
9. Neatsakė (neskaityti)

61. Ar Jūs domitės politika?

1. Labai domiuosi
2. Domiuosi

3. Nelabai domiuosi
4. Visiškai nesidomiu
8. Nežino (atsakymo garsiai neskaityti)
9. Neatsakė (atsakymo garsiai neskaityti)

62. O ar girdėjote apie 2018 -2019 m. pabaigoje vykusius įvairius mokytojų organizuotus protesto ir kitus veiksmus (streikus, mitingus, piketus, įvairias kitas akcijas, laiškų rašymą valdžios institucijoms, derybas su ministerija, pastarųjų užėmimą ir pan.)?

1. Taip
2. Ne
3. Nesu tikra/-as
9. N/N (neskaityti)

63. (JEI 62 KLAUSIME PAŽYMĖJO, KAD GIRDĖJO) Apskritai kalbant, kaip jūs vertinate 2018-2019 m. pabaigos mokytojų organizuotus protesto ir kitus veiksmus (streikus, mitingus, piketus, įvairias kitas akcijas, laiškų valdžios institucijoms rašymą, derybas su ministerija, pastarosios užėmimas ir pan.)? Įvertinkite 10 balų skalėje, kur 0 reiškia „labai neigiamai“, o 10 – „labai teigiamai“.

Labai neigiamai											Labai teigiamai	NN (neskaityti)
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99

64. O kaip jūs vertinate mokytojo profesijos prestižą skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – labai žemas, o 5 – labai aukštas?

Labai žemas				Labai aukštas
1	2	3	4	5

4 PRIEDAS. MOKYTOJŲ APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2019 M.“ KLAUSIMYNAS

K1-8. Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu? Po vieną perskaitykite naujienų tipus.

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu	Nežino
1. Sporto naujienas	1	2	3	4	9
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4	9
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4	9
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4	9
8. Pasaulio naujienas	1	2	3	4	9

9-16. Mokytojai susiduria su įvairiomis problemomis savo darbovietėje. Kiek, Jūsų nuomone, yra svarbios žemiau išvardintos problemos? Apie kiekvieną pasakykite, ar ji, Jūsų manymu, yra labai svarbi, svarbi, labiau svarbi nei nesvarbi, labiau nesvarbi nei svarbi, nesvarbi ar visiškai nesvarbi?

	Labai svarbi	Svarbi	Labiau svarbi nei nesvarbi	Labiau nesvarbi nei svarbi	Nesvarbi	Visai nesvarbi	N/V
9. Mažas darbo užmokestis	1	2	3	4	5	6	9
10. Moksleivių elgesio problemos	1	2	3	4	5	6	9
11. Sudėtingi santykiai su moksleivių tėvais	1	2	3	4	5	6	9
12. Nepakankamas aprūpinimas ugdymo priemonėmis	1	2	3	4	5	6	9
13. Per didelis vaikų skaičius klasėse	1	2	3	4	5	6	9
14. Mokytojų pervargimas ar perdegimas	1	2	3	4	5	6	9
15. Sudėtingi mokytojų ir mokyklos administracijos santykiai	1	2	3	4	5	6	9
16. Kita _____ (atviras)	1	2	3	4	5	6	

<p>17. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. <i>Nežino</i></p>	<p>18. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta ekonominė problema (pvz.: valdžia žymiai padidina pajamų mokestį gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. <i>Nežino</i></p>
<p>19. Jums ir Jūsų aplinkos žmonėms iškilo kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz.: šalia Jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. <i>Vienas atsakymas</i></p> <p>1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti 2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos 3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau 9. <i>Nežino</i></p>	

20-24. Kaip manote, jei imtumėtės veiklos, susijusios su politinės, ekonominės ar vietos reikšmės problemos sprendimu mokykloje, ar Jūsų iniciatyvą palaikytų:

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Tikrai palaikytų	Greičiau palaikytų	Greičiau nepalaikytų	Tikrai nepalaikytų	<i>Nežinau</i>
1. Kiti mokytojai	1	2	3	4	9
2. Mokyklos administracija	1	2	3	4	9
3. Moksleiviai	1	2	3	4	9
4. Moksleivių tėvai	1	2	3	4	9
5. Žmonės už mokyklos ribų (Jūsų miesto ar kaimo bendruomenė)	1	2	3	4	9

25. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir kitiems mokytojams iškilo problema mokykloje (pvz.: mokyklos administracija, savivaldybės švietimo skyrius ar Švietimo ir mokslo ministerija įvedė Jums nepriimtinus apribojimus). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos

3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau

9. *Nežino*

26. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta saugumo problema (pvz.: prieš Lietuvą panaudota kitos valstybės karinė galia). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti

2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos

3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau

9. *Nežino*

27-30. Žmonės skirtingai vertina savo galimybes dalyvauti politiniame gyvenime. Prašau pasakyti, ar Jūs visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su šiais teiginiais.

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Visiškai sutinku	Sutin-ku	Nei taip, nei ne	Nesutin-ku	Visiškai nesu-tinku	<i>Neži-nau</i>
1. Manau, kad esu pakankamai kompetentingas dalyvauti politiniame gyvenime	1	2	3	4	5	9
2. Manau, kad turiu gerą supratimą apie svarbiausias problemas mūsų šalyje	1	2	3	4	5	9
3. Manau, kad galėčiau neblogiau atlikti politines pareigas valstybėje nei dauguma kitų žmonių	1	2	3	4	5	9
4. Manau, kad išmanau apie politiką ir valdymą geriau nei dauguma žmonių	1	2	3	4	5	9

31. Paprasti žmonės turi daug visokių reikalų ir rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, kaip Jūs manote, kiek eilinis žmogus privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime?

1. Kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (pavyzdžiui, įsijungti į organizacijų veiklą, dalyvauti susirinkimuose ar pan.)

2. Paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose

3. Užtenka, kad paprastas žmogus sąžiningai gyventų savo asmeninį gyvenimą

9. *Nežinau*

32-50. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutinius metus esate daręs(-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų? Po vieno perskaitykite veiksmus.

	<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	<i>Nežino</i>
1	Kreipėtės į politiką	1	2	9
2	Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9

3	Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
4	Dalyvavote profsąjungos veikloje	1	2	9
5	Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
6	Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
7	Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
8	Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
9	Pasirašėte peticiją (internetu)			
10	Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
11	Dalyvavote streiko akcijoje	1	2	9
12	Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
13	Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
14	Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	1	2	9
15	Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	1	2	9
16	Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9
17	Socialiniuose tinkluose (Facebook ir kituose), elektroniniu paštu ar kitaip internetu skelbėte, siuntėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, dalyvavote virtualioje pilietinėje ar politinėje diskusijoje	1	2	9
18	Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9
19	Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	1	2	9

51-52. 2019 m. kovo mėnesį Lietuvoje vyko Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų ir merų rinkimai, o gegužės mėnesį - Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos Parlamento rinkimai. Ar balsavote juose?

	Taip, balsavau	Ne, nebalsavau	Neatsimenu	Neatsakė
51. Savivaldybių tarybų ir merų rinkimuose	1	2	8	9
52. Prezidento ir Europos Parlamento rinkimuose	1	2	8	9

53. 2018 m. ir 2019 m. pabaigoje vyko įvairūs mokytojų organizuoti protesto ir kiti veiksmai (streikai, mitingai, piketai, laiškų rašymas valdžios institucijoms, derybos su ministerija, pastarosios užėmimas ir pan.). Ar Jūs asmeniškai dalyvavote?

1. Taip
2. Ne
9. NN (neskaityti)

54-59. (KLAUSTI, JEI 53 KLAUSIME PAŽYMI, KAD DALYVAVO) **Jei taip, kuriuose iš šių veiksmų dalyvavote? Išvardinkite (pažymėkite) visus tinkamus.**

	Taip	Ne	NN
54. Streikavau – nevedžiau pamokų, susilaikiau nuo kitų tiesioginių pareigų atlikimo	1	2	9
55. Dalyvavau mitinguose, piketuose, demonstracijose, kitose viešose akcijose	1	2	9
56. Rašiau ar pasirašiau laiškus, peticijas ir pan. valdžios institucijoms	1	2	9
57. Dalyvavau derybose su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	1	2	9
58. Dalyvavau ministerijos "užėmime"	1	2	9
59. Kita (atviras) _____	1	2	9

60-65. (KLAUSTI VISŲ) **Kaip jūs vertinate atskirų veiksmo formų tinkamumą mokytojams siekti savo tikslų įgyvendinimo? Įvertinkite skalėje, kur 0 reiškia „visiškai netinkama“, o 10 – „visiškai tinkama“?**

	visiškai netinkama											visiškai tinkama	NN (neskaičiuoti)
1. Streikai (pamokų nevedimas, susilaikymas nuo kitų tiesioginių pareigų atlikimo)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99
2. Mitingai, piketai, demonstracijos, kitos viešos akcijos	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99
3. Laiškų, peticijų valdžios institucijoms rašymas	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99
4. Derėjimasis su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99
5. Ministerijos "užėmimas", nakvojimas joje, patekimas į ją nestandartiniais būdais ("per langą") ir pan.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99
6. Kita _____ (atviras)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99

66. (KLAUSTI, JEI 54 KLAUSIME PAŽYMĖJO, JOG NESTREIKAVO) **Paminėjote, jog į streikus neįsitraukėte. Kokios buvo Jūsų neįsitraukimo pagrindinės priežastys? Išvardinkite (pažymėkite) visus tinkamus variantus.**

1. nesu profesinės sąjungos narys
2. mano ugdymo įstaigos kolegos nepalaikė streiko
3. nepritariu streikui kaip protesto formai
4. streikuojančiųjų reikalavimai man atrodė nepagrįsti
5. asmeniškai nenorėjau nutraukti ugdymo proceso
6. baiminausi sulaukti neigiamų reakcijų, pasekmių
7. kita (atviras) _____

67. (KLAUSTI, JEI 55-59 KLAUSIMUOSE PAŽYMĖJO NORS VIENĄ „NE“/NEDALYVAVO BENT VIENOJE IŠ KITŲ NURODYTŲ VEIKLŲ) **Paminėjote, jog į kai kurias kitas (nei streikai) mokytojų protestų formas 2018-2019 m. neįsitraukėte. Kokios buvo Jūsų neįsitraukimo pagrindinės priežastys? Išvardinkite (pažymėkite) visus tinkamus variantus**

1. mano mokykloje niekas šių veiksmų neorganizavo
2. nepritariau keliamiems tikslams
3. šie dalyvavimo veiksmai man atrodė nepriimtini
4. mano mokykloje nebuvo palaikymo šiems veiksams
5. baiminausi sulaukti neigiamų reakcijų, pasekmių
6. kita (atviras) _____

68. (KLAUSTI VISŲ) **Apskritai kalbant, kaip jūs vertinate 2018-2019 m. pabaigos mokytojų organizuotus protesto ir kitus veiksmus (streikus, mitingus, piketus, įvairias kitas akcijas, laiškų valdžios institucijoms rašymą, derybas su ministerija, pastarosios užėmimas ir pan.)? Įvertinkite 10 balų skalėje, kur 0 reiškia „labai neigiamai“, o 10 – „labai teigiamai“.**

Labai neigiamai											Labai teigiamai	NN (neskaityti)
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99

69-72. **Kuriuos iš šių rezultatų, jūsų manymu, pasiekė 2018-2019 m. mokytojų organizuoti protestai ir kitos nepasitenkinimo reiškimo formos?**

	Taip	Ne	NN (neskaityti)
1. dėmesio į problemas atkreipimas	1	2	9
2. reikalavimų patenkinimas	1	2	9
3. mokytojų, kaip profesinės grupės, solidarumo skatinimas	1	2	9
4. pavyzdžio kitoms visuomenės grupėms pademonstravimas	1	2	9

73. **O kuris iš išvardintų rezultatų Jums asmeniškai atrodo svarbiausias?**

1. dėmesio į problemas atkreipimas
2. reikalavimų patenkinimas
3. mokytojų, kaip profesinės grupės, solidarumo skatinimas
4. pavyzdžio kitoms visuomenės grupėms pademonstravimas
5. NN (neskaityti)

74-80. **Kiek, Jūsų manymu, kitos grupės palaikė 2018-2019 m. pabaigos mokytojų organizuotus protesto ir kitus nepasitenkinimo reiškimo veiksmus? Ar jos palaikė, greičiau palaikė, nei palaikė, nei nepalaikė, greičiau palaikė ar nepalaikė?**

	Palaikė	Greičiau palaikė	Nei palaikė, nei nepalaikė	Greičiau nepalaikė	Nepalaikė	NN (neskaityti)

1. Jūsų mokyklos administracija	1	2	3	4	5	9
2. Kiti Jūsų mokyklos mokytojai	1	2	3	4	5	9
3. Jūsų mokyklos moksleiviai	1	2	3	4	5	9
4. Jūsų mokyklos moksleivių tėvai	1	2	3	4	5	9
5. Jūsų šeima	1	2	3	4	5	9
6. Jūsų draugai	1	2	3	4	5	9
7. Visa Lietuvos visuomenė	1	2	3	4	5	9

81. Vieni žmonės mano, kad streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma. Kiti galvoja, kad streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė“. Kuriam iš šių požiūrių jūs būtumėte labiau linkęs/linkusi pritarti?

1. Streikas yra visiškai įprasta darbuotojų teisių gynimo forma
2. Streikas yra visiškai kraštutinė, „paskutinė priemonė“
3. Nežinau, sunku pasakyti
9. Neatsakė (neskaityti)

82-94. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia „Neturi jokios įtakos“, o 10 – „Turi labai didelę įtaką“?

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą	Neturiu/ neturi jokios įtakos priimant sprendimus	Turiu/ turi labai didelę įtaką priimant sprendimus
1. Jūs asmeniškai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
2. Paprasti žmonės		1---2---3---4---5---6---7---8---9---10
3. Mokytojai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
4. Moksleiviai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
5. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
6. Žiniasklaidos atstovai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
7. Verslininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
8. Seimo nariai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
9. Valdininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
10. Prezidentas	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
11. Seniūnai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
12. Savivaldybių tarybos	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	
13. Merai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10	

95-99. Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis. Po vieno perskaitykite problemas.

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą	Labai tikėtina	Tikėtina	Mažai tikėtina	Visiškai netikėtina	N/N
1. Prarastų darbą	1	2	3	4	9
2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4	9
3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	1	2	3	4	9
4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4	9
5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4	9

100-104. Ar per paskutinius penkerius metus Jūs asmeniškai esate patyręs kokią nors žalą dėl iniciavimo ar dalyvavimo pilietinėse veiklose, akcijose?

	Taip	Ne
1. Praradęs darbą	1	2
2. Laikomas aplinkinių keistuoliu	1	2
3. Viešai užsipultas, šmeižiamas	1	2
4. Įtarinėjamas aplinkinių, kad veikiate dėl savanaudiškų paskatų	1	2
5. Sulaukėte grasinimų susidoroti	1	2

105. Ar pritariate mokyklų skaičiaus mažinimui (tinklo optimizavimui), uždarant mokyklas, kuriose yra per mažai moksleivių? Ar jūs pritariate, labiau pritariate nei nepritariate, nei pritariate, nei nepritariate, labiau nepritariate nei pritariate ar nepritariate?

1. Pritariu
2. Labiau pritariu nei nepritariu
3. Nei pritariu, nei nepritariu
4. Labiau nepritariu nei pritariu
5. Nepritariu
9. Nežino/neatsakė (neskaityti)

106. Kaip vertinate mokytojo profesijos prestižą dabartinėje Lietuvos visuomenėje skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – labai žemas, o 5 – labai aukštas?

Labai žemas				Labai aukštas
1	2	3	4	5

107. Norėtume užduoti dar keletą klausimų. Gal galėtumėte pasakyti, ar Jūs domitės politika?

- 1 – labai domiuosi
- 2 – domiuosi
- 3 – nelabai domiuosi
- 4 – visiškai nesidomiu
- 8 – nežinau (neskaityti)
- 9 – neatsakė (neskaityti)

108-110. O kaip dažnai Jūs kalbatės su šiais žmonėmis apie politiką?

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Kasdien / beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Bent kartą per savaitę	Kelis kartus per mėnesį	Bent kartą per mėnesį	Rečiau nei kartą per mėnesį	Niekada
1. Su draugais, šeimoje	1	2	3	4	5	6	7
2. Su bendradarbiais, kolegomis	1	2	3	4	5	6	7
3. Su moksleiviais	1	2	3	4	5	6	7

111. O ar Jūs didžiuojatės, kad esate Lietuvos pilietis/ė?

1. Labai didžiuojuosi
  2. Greičiau didžiuojuosi
  3. Greičiau nesididžiuoju
  4. Visiškai nesididžiuoju
- 8 – nežino (*neskaityti*)
9 – neatsakė (*neskaityti*)

112. Kiek Jums yra svarbu gyventi šalyje, kuri valdoma demokratiškai? Atsakykite naudodamiesi 10 balų skale, kur 0 – „visiškai nesvarbu“, o 10 – „labai svarbu“.

Visiškai nesvarbu											Labai svarbu	<i>NN (neskaityti)</i>
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		99